

Regeringens proposition

1981/82: 127

om närradioverksamhet

beslutad den 8 mars 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

Den nu pågående försöksverksamheten med närradio får bedrivas till utgången av juni 1982. I propositionen behandlas frågor om närradioverksamheten efter denna tidpunkt. Följande föreslås därvid.

Verksamheten med närradio får fastare former. Nuvarande provisoriska lagstiftning ersätts av en särskild närradiolag. Ett skydd mot kränkning av bl. a. den personliga integriteten och mot rasdiskriminering införs.

En särskild närradionämnd ersätter den nuvarande närradiokommittén. Närradionämnden ges ansvaret för den fortsatta utbyggnaden, uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. När ytterligare erfarenheter vunnits av den fortsatta verksamheten skall närradionämnden inkomma till regeringen med förslag till kompletterande riktlinjer.

Sändningstillstånd skall kunna ges till lokala ideella föreningar, församlingar inom svenska kyrkan och obligatoriska studerandesammanslutningar. En förening får dock sända närradio endast om den dels bedriver annan verksamhet som är dess huvudsakliga uppgift, dels har bedrivit sin verksamhet inom sändningsområdet under minst ett år.

Kommersiell reklam och s. k. sponsring förbjuds. Rätten att sända samma program över flera sändare begränsas. Närradioverksamheten skall på sikt bekostas av de sändande sammanslutningarna genom avgifter.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1982.

Propositionens lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring radiolagen (1966: 755)

Härigenom föreskrivs att 5 § radiolagen (1966: 755)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §²

De företag som regeringen bestämmer (programföretag) ha rätt att sända radioprogram i rundradiosändning från sändare här i landet.

Varje programföretag avgör ensamt vilka radioprogram som skola förekomma i rundradiosändning som företaget anordnar. Härvid skall programföretaget iakttaga bestämmelserna i 6 § och 7 § andra stycket.

Radioprogram i rundradiosändning som har upptagits trådlöst på centralantennanläggning får utan särskilt tillstånd sändas vidare till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen.

Om rätt att sända program i vissa lokala rundradiosändningar *finnas* föreskrifter i *lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio*.

Om rätt att sända program i vissa lokala rundradiosändningar *finns* särskilda föreskrifter i *närradiolagen (1982:000)*.

Om rätt att sända radiotaltidningar finns föreskrifter i *lagen (1981: 508) om radiotaltidningar*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

2 Förslag till

Närradiolag

Härigenom föreskrivs följande.

1 §

I denna lag finns föreskrifter om rätt för vissa sammanslutningar att sända närradio. Med närradio avses radiosändningar av ljudradioprogram i lokala rundradiosändningar.

I lagen förstås med radiosändning, rundradiosändning, radiosändare och radioprogram detsamma som i radiolagen (1966: 755).

2 §

För prövning av frågor om närradio och för tillsyn över närradioverksamheten finns en närradionämnd.

Närmare föreskrifter om närradionämnden meddelas av regeringen.

¹ Lagen omtryckt 1972: 240.

² Senaste lydelse 1981: 507.

3 §

Närradio får inte sändas utan tillstånd av närradionämnden.

4 §

Tillstånd att sända närradio kan ges till sammanslutningar som är juridiska personer, dock inte till andra än:

1. Lokala ideella föreningar som bedriver verksamhet inom sändningsområdet. Om särskilda skäl inte föranleder till annat, får tillståndet ges endast under förutsättning att verksamheten har bedrivits i minst ett år före ansökningsdagen.

2. Lokala ideella föreningar som har bildats för att i närradio sända program som ett led i den verksamhet som en riksorganisation bedriver inom sändningsområdet. Tillståndet får ges under förutsättning att riksorganisationen har bedrivit verksamhet inom sändningsområdet i minst ett år före ansökningsdagen. Om särskilda skäl föreligger får tillståndet ges även om verksamheten inte har bedrivits i minst ett år.

3. Församlingar inom svenska kyrkan.

4. Obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor.

5. Sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål.

5 §

Tillstånd att sända närradio får ges först efter det att sammanslutningen har anmält vem som har utsetts till programutgivare enligt lagen (1982: 000) om ansvarighet för närradio.

6 §

Närradio får sändas bara över sådana radiosändare som televerket ställer till förfogande.

7 §

För varje sändare bestämmer närradionämnden vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske. Beslutet om sändningstid gäller för högst ett år.

8 §

Om flera sammanslutningar vill sända under samma tid, skall förtur ges åt den sammanslutning vars medverkan skulle öka antalet olikartade sändande sammanslutningar eller åt den sammanslutning som har ett särskilt intresse av att få sända vid en viss tidpunkt.

I annat fall skall turordningen fastställas genom lottning.

9 §

För närradio gäller inte 6 och 7 §§ radiolagen (1966: 755).

10 §

Kommersiell reklam får inte sändas i närradio.

Ett program eller programinslag i närradion får inte bekostas med pengar eller annan egendom som har ställts till sammanslutningens förfogande under förutsättning att programmet eller inslaget sänds.

11 §

Sammanslutningens programutbud får inte, annat än i begränsad omfattning, innehålla material som inte har framställts enbart för den egna verksamheten.

12 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela föreskrifter om avgifter i ärenden om närradio.

13 §

Tillstånd att sända närradio får återkallas, om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,
2. bryter mot beslut om sändningstid,
3. sänder program trots att varken behörig programutgivare eller ersätare för programutgivaren enligt lagen (1982: 000) om ansvarighet för närradio finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare inte har gjorts,
4. har sänt ett program som i en lagakraftätagande dom har befunnits innefatta ett yttrandefrihetsbrott och som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten i närradio,
5. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 § eller
6. inte utnyttjar rätten att sända under sex på varandra följande månader.

När ett tillstånd återkallas får närradionämnden bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte får söka nytt tillstånd.

14 §

Sammanslutningen skall på uppmaning av närradionämnden tillställa nämnden sådan inspelning som avses i 8 § lagen (1982: 000) om ansvarighet för närradio.

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan nämnden förelägga vite. Talan om utdömande av vitet förs vid tingsrätt av allmän åklagare efter anmälan av närradionämnden.

15 §

Närradionämndens beslut i frågor om tillstånd enligt 4 och 13 §§, fördelning av sändningstid enligt 7 och 8 §§ eller vite enligt 14 § får överklagas hos kammarrätten genom besvär. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982, då lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio, med undantag som sägs i punkt 3 nedan, skall upphöra att gälla.

2. För närradiosändningar som har skett före utgången av juni 1982 gäller de äldre bestämmelserna.

3. Sådana försök med trådsändningar av televisionsprogram, som pågår vid utgången av juni 1982, får äga rum även därefter, dock längst till utgången av år 1983.

För dessa sändningar skall de äldre bestämmelserna gälla.

4. Vad som sägs om närradionämnden i denna lag skall för tiden intill utgången av 1982, eller den senare tidpunkt som regeringen bestämmer, i stället gälla den myndighet som regeringen utser.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-01-14

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: Statsrådet Wikström

Lagrådsremiss om närradioverksamhet

1 Inledning

År 1978 tillkallade chefen för utbildningsdepartementet med stöd av regeringens bemyndigande en kommitté¹ med uppdrag att utreda frågor om närradio och när-TV. Närradiokommittén har i mars 1981 överlämnat delbetänkandet (SOU 1981:13) Närradio. En sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Kommitténs förslag till lag om ändring i radiolagen och förslag till närradiolag bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet som *bilaga 3*.

Regeringen har tidigare i dag på hemställan av chefen för justitiedepartementet beslutat en lagrådsremiss med förslag till en särskild lag om ansvarighet för närradio.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Bakgrund

Sedan år 1925 har rätten att sända radioprogram till allmänheten i Sverige varit reglerad i särskild ordning. Sändningsrätten överlämnades då till det nybildade AB Radiotjänst och har sedan dess förvaltats på i huvudsak

¹ Riksdagsmannen Karl-Eric Norrby, ordförande, riksdagsmannen Georg Andersson, pressekreteraren Britt-Marie Forslund, riksdagsmannen Göthe Knutson, redaktören Bo Swedberg.

samma grunder, sedan år 1979 av de olika programföretagen inom Sveriges Radio-koncernen.

Bakom Sveriges Radios exklusiva sändningsrätt ligger public service-tanken, dvs. att rundradion skall stå i allmänhetens tjänst. En fristående, oberoende rundradioorganisation skall genom en saklig och opartisk programverksamhet främja en fri åsiktsbildning i samhället.

Diskussionen om andra typer av radiosändningar till allmänheten är av gammalt datum. Som ett viktigt komplement till public service-företagens sändningar med krav på saklighet och opartiskhet har vid skilda tidpunkter aktualiserats sändningar med andra syften och reglerade genom andra villkor.

1960 års radioutredning konkretiserade dessa tankar i betänkandet (SOU 1965:20) Radions och televisionens framtid i Sverige. Utredningens förslag innebar att sådant ertutrymme som inte behövde tas i anspråk för att täcka Sveriges Radios behov skulle kunna disponeras av statliga och kommunala myndigheter på utbildningsområdet och av ideella organisationer för s.k. särskild rundradio. Dessa myndigheter och organisationer skulle på egen bekostnad, på egna villkor och på eget ansvar sända radio-program till allmänheten. Reklamfinansiering skulle inte vara tillåten.

Utredningens förslag ledde inte till något resultat. Tanken togs emellertid upp på nytt av 1974 års radioutredning. I sitt betänkande (SOU 1977:19) Radio och TV 1978-1985 föreslog utredningen en vidgad etableringsrätt för lokal programverksamhet i bl. a. radio.

Utredningen ville öppna möjligheter till lokala sändningar på de FM-band som används för vanliga rundradiosändningar. Utredningens förslag ligger till grund för den försöksverksamhet med *närradio* som bedrivs av närradiokommittén (U 1978:11) sedan våren 1979.

Sändningar i närradio förekommer på 16 orter. Hittills har drygt 400 sammanslutningar deltagit i försöksverksamheten. Televerket svarar för sändarna på samtliga orter, men alla kostnader inklusive sändarhyra betalas av sammanslutningarna själva. Villkoren för programverksamheten skiljer sig från de regler som gäller för pressen endast så till vida att reklam är förbjuden i närradion.

I viss samverkan med närradiokommittén genomför Sveriges Lokalradio AB (LRAB) ett försök med s.k. allemansradio i utvidgad form i Ängelholm och Ljusdal. Föreningar och enskilda medverkar i försöken och kan med eller utan hjälp av LRAB:s journalister och tekniker producera program som distribueras via sändare som täcker en kommun eller kommundel. Reglerna för dessa sändningar överensstämmer med dem som gäller för övrig programverksamhet inom LRAB. Bl. a. gäller alltså opartiskhetskravet.

Närradiokommittén har i sitt betänkande (SOU 1981:13) Närradio föreslagit att närradion efter hand skall byggas ut över hela landet. Förslaget bygger i huvudsak på de förutsättningar som har gällt för försöksverksamheten.

En majoritet av remissinstanserna redovisar en positiv inställning till närradion. Förslaget att nu övergå från försöksverksamhet till reguljär verksamhet har inte vunnit samma anslutning. Ett 30-tal instanser tillstyrker en utbyggnad i enlighet med kommittéförslaget. Lika många förordar att ställning tas till frågan om utbyggnad först sedan den nuvarande försöksverksamheten avslutats eller efter en förlängd försöksverksamhet. De som företräder denna uppfattning anser att den hittills bedrivna försöksverksamheten med närradio har pågått för kort tid för att kunna ligga till grund för ett ställningstagande eller att försöket med föreningssändningar i lokalradions regi i Ljusdal och Ängelholm, sedan det slutförts, bör vägas in i bedömningen.

2.2 Ställningstaganden och motivering

Verksamheten med närradio och föreningsradio i stort kan ännu inte sägas slutgiltigt ha funnit sina former. Den hittillsvarande försöksverksamheten med närradio har t.ex. pekat på behovet av vissa grundläggande etiska regler och en skärpning av kravet på de föreningar som skall ges tillstånd att sända närradioprogram. Min utgångspunkt vid bedömningen av dessa frågor är att närradions roll för främst de ideella folkrörelserna klart skall markeras.

Försöksverksamheten har visat att närradion har en betydelsefull uppgift när det gäller att skapa möjligheter för olika slag av lokala ideella organisationer, såsom religiösa, fackliga och politiska, att på ett nytt sätt utnyttja yttrandefriheten.

Föreningarnas möjligheter att på egna villkor komma till tals i etermedierna bör innebära en stimulans för det ideella folkrörelsearbetet och för samhällsdebatten i stort.

Jag vill därför förorda att närradioverksamheten i fortsättningen får bedrivas i fastare former än hittills. Nuvarande provisoriska lagstiftning bör ersättas med en särskild närradiolag, och en närradionämnd bör ersätta den nuvarande närradiokommittén. Närradionämnden skall ges ansvaret för den centrala administrationen av närradioverksamheten samt för den fortsatta utbyggnaden, uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Nämnden bör ansvara för att utbyggnaden på nya orter sker i former som tillgodoser önskemålet om en god geografisk spridning och om en representation av olika typer av orter som kan tillföra verksamheten kompletterande erfarenheter. Med hänsyn till att försöksverksamheten i betydande omfattning har bedrivits i större och medelstora tätorter är det angeläget att mindre tätorter och glesbydsområden blir ytterligare representerade i den fortsatta verksamheten. Det bör vara en viktig del av närradionämndens uppgift att följa verksamheten och fortlöpande redovisa de ytterligare erfarenheter som kan motivera att riktlinjerna för närradion korrigeras eller kompletteras. Intill dess att närradionämnden kan träda i funktion bör motsvarande uppgifter anförtros åt närradiokommittén.

Den försöksverksamhet med föreningssändningar som under beteckningen allemansradio har pågått inom LRAB sedan februari 1981 visar på både betydande behov och betydande möjligheter att inom lokalradions ram sända sådana program. De preliminära uppgifter som finns tillgängliga tyder på att erfarenheterna är genomgående positiva. LRAB:s styrelse har beslutat om viss förlängning av försöksverksamheten utöver den ettårsperiod som ursprungligen avsågs. Jag ser det som värdefullt att denna verksamhet kan fortsätta ännu någon tid på de villkor som nu gäller. Därigenom skapas förutsättningar för jämförbara iakttagelser rörande närradion och allemansradion. Närradionämnden bör i sin utvärdering också redovisa erfarenheterna av allemansradions speciella försökssändningar.

Jag finner det angeläget att verksamheten kan utvecklas på sådant sätt, att erfarenheter vinnas från alternativa former av närradio vad gäller lokala samarbetsformer, verksamhet på olika typer av orter och kombination av närradio och föreningssändningar inom LRAB. Dessa erfarenheter bör enligt min mening påverka utformningen av närradioverksamheten på lång sikt.

Det bör ankomma på närradionämnden att själv bedöma när sådana ytterligare erfarenheter av verksamheten vunnits som motiverar en rapport med förslag till kompletterande riktlinjer. Om närradionämndens utvärdering och förslag motiverar att riktlinjerna för verksamheten med närradio och föreningsradio förändras, avser jag att föreslå regeringen att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Det bör dock uppmärksammas att närradion och allemansradion, fastän de tillgodoser näraliggande behov inom det ideella föreningslivet, företer viktiga principiella olikheter. Närradion bygger på föreningarnas självständiga sändningsrätt och likaledes självständiga handhavande av programverksamheten. Allemansradions sändningar genomförs inom ramen för LRAB:s avtal med staten, vilket bl. a. innebär att dessa sändningar står under kravet på saklighet och opartiskhet. De bygger också på att LRAB:s journalister ytterst ansvarar för programmets utformning och innehåll.

Jag övergår nu till att närmare motivera mitt ställningstagande.

Total etableringsfrihet i etern är av tekniska skäl inte möjlig att tillämpa. Inskränkningar är nödvändiga med hänsyn till att det sändningsutrymme som står till förfogande är begränsat. Även om nya frekvenser blir tillgängliga, kommer full etableringsfrihet inte inom överskådlig tid att framstå som en realistisk möjlighet.

Det begränsade eterutrymmet motiverar ett särskilt regelsystem för den allmänna programverksamheten inom Sveriges Radio-koncernen. Programutbudet skall kännetecknas av saklighet och opartiskhet. Det åligger också programföretagen inom Sveriges Radio att enligt avtalet med staten ge kunskaper och upplevelser, förmedla erfarenheter samt skänka god underhållning. Programmen skall utformas så att de genom kvalitet, tillgänglighet och mångsidighet i skälig omfattning tillgodoser skiftande behov

och intressen hos landets befolkning. Även mindre gruppers intressen skall i görlig mån tillgodoses.

Uppgiften att svara för radio och TV i allmänhetens tjänst bör som hittills anförtros åt Sveriges Radio och dess olika programföretag.

Det finns emellertid, som 1974 års radioutredning påpekade i det tidigare *anförda betänkandet*, behov på *det lokala planet* som inte tillgodoses av den allmänna rundradion och som inte heller *kan* tillgodoses av denna. Religiösa, fackliga, politiska och andra ideella folkrörelser och organisationer har sålunda behov att nå både egna medlemmar och allmänheten med program som lokalt informerar om och anknyter till den egna verksamheten.

Det är enligt min uppfattning naturligt att söka uppnå detta genom att närradion erbjuder det ideella föreningslivet som en möjlighet att sända lokala radioprogram på egna villkor, helt skilda från de sändningar som Sveriges Radios programföretag svarar för.

Jag vill betona att något motsatsförhållande inte behöver råda mellan programföretagen inom Sveriges Radio och närradion. Som jag redan har framhållit kvarstår för de förra uppdraget att sända radio- och TV-program i allmänhetens tjänst oförändrat. Det kan inte bli aktuellt att ålägga närradion några sådana uppgifter eller att ge utrymme för sändningar inom närradion med likartade uppgifter.

Jag vill också understryka att målet för närradioverksamheten inte är ett rikstäckande nät av radiosändare med ett heltäckande programutbud, jämförligt med den allmänna rundradions. Jag ser i stället närradion som en *möjlighet* för lokala föreningar att praktiskt utnyttja yttrandefriheten efter speciella regler, för information, upplysning och opinionsbildning.

En utgångspunkt är därvid att närradions verksamhet i ett utbyggt skede, liksom under försöksverksamheten, skall bekostas av de lokala föreningar som ansöker om och får sändningstillstånd. Närradions styrka är det ideella engagemang och de frivilliga insatser som kännetecknar folkrörelserna i stort. En förutsättning skall alltså vara att bidrag av statliga medel inte utgår till programverksamheten. Undantag från denna regel bör dock kunna göras i särskilda fall, t. ex. för stöd till invandrarverksamhet.

De sändare som kommer att kunna utnyttjas för närradion har mycket låg effekt och täcker därför väsentligt mer begränsade områden än de sändare som programföretagen inom Sveriges Radio använder för sina sändningar. Närradioprogrammen är avsedda att kunna tas emot med god hörbarhet inom ett område på ca 5 km från sändaren.

Närradion skiljer sig alltså så väsentligt från den allmänna rundradion, att det ter sig naturligt att tala om ett annat slags radio. Det är naturligt att dra parallellen med den lilla tidningen, det lokala föreningsbladet.

Den begränsade räckvidden och programverksamhetens starka prägel av frivilliga insatser av personer som inte är yrkesjournalister framstår som en nackdel endast om man jämför närradion med den allmänna rundradion

och dess speciella uppgifter. Denna jämförelse är, som jag redan har framhållit, dock inte motiverad. Närradion har sin styrka just i närheten, i det lilla formatet, i de unika möjligheterna att informera om mycket lokala förhållanden och bidra till att etablera kontakt mellan människor i närsamhället. Bristerna i fråga om professionalism kan uppvägas genom denna närhet, genom det personliga engagemanget och genom den nära anknytningen till det lokala ideella föreningslivet. De låga kostnaderna gör att också små föreningar får möjlighet att delta i verksamheten. Just detta ser jag som särskilt viktigt.

Av det sagda framgår att närradion inte konkurrerar med riksradion och lokalradion, vare sig i fråga om program eller när det gäller utnyttjande av ekonomiska resurser.

Jag vill nu i korthet redogöra för de grundläggande villkor som enligt min uppfattning bör gälla för närradioverksamheten.

Närradion avser att skapa möjlighet för lokala radiosändningar. Härmed förstås i detta sammanhang sändningar som produceras lokalt och vilkas innehåll har anknytning till det område inom vilket sändningarna kan tas emot.

För att skapa garantier för att programverksamheten får den avsedda karaktären finner jag det naturligt att, i överensstämmelse med vad kommittén föreslår, föreskriva att programutbudet för varje tillståndshavare till största delen skall bestå av material som har producerats särskilt för sändningsorten.

Avsikten är inte att förbjuda varje programinslag som saknar anknytning till sändningsorten eller enstaka program som produceras t.ex. av en riksorganisation. Jag förutser att det kan finnas situationer då sådana inslag och program är motiverade. Huvudsyftet med närradion är emellertid att behandla lokala förhållanden och att uttrycka lokala opinioner samt att främja kontakten mellan människor i närsamhället. Ett systematiskt och regelbundet utnyttjande av centralt producerade program utan naturlig anknytning till det område som täcks av sändningarna står därför i strid med närradions idé. Den regel om programutbudets lokala karaktär som jag föreslår avser att förebygga ett sådant utnyttjande av centralproducerat material.

Närradion avser att skapa möjlighet för lokala sammanslutningar inom det ideella föreningslivet att sända lokala radioprogram. Av administrativa skäl är det nödvändigt att utöver denna allmänna ändamålsbestämning precisera villkoren för att få sändningstillstånd. Som en övergripande regel bör gälla att det är föreningslivet i ideella folkrörelser och organisationer som skall erbjudas möjlighet att genom närradion praktiskt utnyttja etermediet.

Självfallet får detta inte innebära ett hinder för nya föreningar, som tillkommer för att främja ett ideellt syfte, att få tillgång till närradion. Det står däremot inte i överensstämmelse med närradions primära syfte att

föreningar som bildas uteslutande för att kunna få sändningstillstånd och som saknar en ideell målsättning jämföras med föreningar inom de ideella folkrörelserna när det gäller möjligheten att få sändningstillstånd för närradio.

För att markera det angivna primära syftet med närradion föreslår jag att sändningstillstånd skall kunna ges till sådan lokal ideell sammanslutning vars verksamhet huvudsakligen är av annan karaktär än att sända närradio. För att förebygga att tillfälliga grupper kommer i fråga för sändningstillstånd förordar jag också i likhet med kommittén, att en sammanslutning för att vara berättigad att få sändningstillstånd normalt skall ha bedrivit verksamheten inom sändningsområdet under minst ett år.

Jag utgår från att etermedierna i Sverige inte heller i framtiden skall användas för kommersiella syften. Närradion bör i det avseendet inte utgöra något undantag. Jag anser därför att kommersiell reklam inte skall få förekomma i närradion.

Närradions syfte är, som jag redan har angett, i första hand att bereda möjlighet till lokala radiosändningar för lokala sammanslutningar inom ideella folkrörelser och organisationer. Dessa folkrörelser har verksamt bidragit till demokratins framväxt och utveckling i vårt land och utgör idag en viktig positiv kraft i den demokratiska processen. Det ter sig i det perspektivet naturligt att räkna med att dessa i programverksamheten i närradion är angelägna att inte ge utrymme för inslag som står i strid med de demokratiska grundvärdena. Jag ser närradion som ett viktigt hjälpmedel i folkrörelsernas strävan att stärka och fördjupa demokratin. Någon särskild föreskrift om förpliktelse att i närradion slå vakt om de demokratiska grundvärdena finner jag med hänsyn härtill inte nödvändig.

Däremot finner jag det påkallat med föreskrifter som tar sikte på att i första hand freda enskildas privatliv och särskilda etniska grupper eller kollektiv av sådana grupper från kränkningar. Lagstiftning är föreslagen som kommer att ge förstärkt skydd för bl. a. invandrare mot diskriminerande behandling (prop. 1981/82:58). Rasistiska programinslag som nu kan passera opåtalade kommer därmed att vara straffbara. Det är enligt min uppfattning angeläget att närradionämnden får möjlighet att dra in sändningstillstånd vid sådana grava överträdelser i programmen som ärekränkning, rasdiskriminering eller hets mot folkgrupp. En bestämmelse som ger sådan möjlighet bör därför införas i närradiolagen.

Några regler för programverksamheten utöver vad jag här har föreslagit bör enligt min mening inte formuleras i lag. Detta innebär emellertid inte att ytterligare sådana regler för närradion skulle vara obehövliga. Det finns anledning att räkna med att de sändande sammanslutningarna träffar frivilliga överenskommelser om att tillämpa de etiska regler som gäller för pressen eller utarbeta egna regler. Det bör ankomma på närradionämnden att särskilt under de närmaste åren följa utvecklingen av denna fråga och därvid bedöma om behovet av etiska regler utöver vad jag här har angett

gör sig gällande. Skulle så visa sig vara fallet, är jag beredd att senare föreslå regeringen att lägga fram förslag till riksdagen med de kompletterande regler som då kan framstå som nödvändiga.

Jag föreslår att närradioverksamheten på de orter där försöksverksamhet nu pågår – i den utsträckning den uppfyller de villkor som jag har föreslagit – skall kunna fortsätta utan avbrott när försöksperioden går ut den 30 juni 1982 och att sådan verksamhet skall kunna påbörjas på nya orter under andra halvåret 1982. Endast televerkets sändare bör få användas. Utbyggnaden bör ske successivt. För en försiktig utbyggnad talar dels hänsynen till televerkets möjligheter att investera i nya sändare, dels önskemålet att så långt möjligt begränsa den centrala administrationen för närradioverksamheten. En sådan begränsning ter sig naturlig också med hänsyn till närradions karaktär av en resurs som de ideella organisationerna fritt disponerar efter egen bedömning. I möjligaste mån bör de sändande sammanslutningarna själva få ansvara för verksamhetens planering och genomförande. Detta bör i stor utsträckning kunna ske inom lokala närradioföreningar. Jag utgår från att sådana samarbetsorgan lokalt träffar avtal med televerket om sändare och eventuella gemensamma programledningar samt ansvarar för att förslag till tidsschema upprättas. Den centrala administrationens uppgifter bör koncentreras till oundgängligen nödvändiga insatser.

Utöver närradioförsöken pågår viss försöksverksamhet med kabelsänd när-TV. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser av dessa försök. Jag ämnar därför återkomma senare till denna fråga.

En särskild central myndighet, en närradionämnd, bör inrättas med uppdrag att svara för den nödvändiga administrationen, uppföljningen och utvärderingen av närradioverksamheten.

Närradionämndens främsta uppgifter bör vara att besluta om tillstånd att sända närradio och pröva frågor rörande indragning av sådant tillstånd, att besluta om tidsfördelning på grundval av på sändningsorterna upprättade förslag, att svara för rådgivning i närradiofrågor samt att fortlöpande utvärdera verksamheten. Nämnden bör själv bedöma den lämpliga tidpunkten för en sammanfattande redovisning av de erfarenheter som verksamheten givit och för ev. förslag till kompletteringar av reglerna för närradioverksamheten.

Jag förutser att närradionämnden kan träda i funktion ca ett halvår efter beslut om att den skall tillsättas. Det bör ankomma på en särskild organisationskommitté att förbereda dess inrättande. Organisationskommittén bör pröva om det är lämpligt att lokalmässigt anknyta nämndens kansli till redan befintlig statlig myndighet för att därigenom uppnå ett mera ekonomiskt resursutnyttjande. Jag redovisar i det följande ytterligare förslag om nämndens sammansättning och arbetsuppgifter.

Uppdraget att centralt administrera såväl fortsatt verksamhet på de nuvarande försöksorterna som nytillkommande verksamhet bör i avvaktan

på att närradionämnden kan träda i funktion ges åt närradiokommittén. Kommittén beräknas också i övrigt ha uppgifter som motiverar dess fortsatta arbete under hela 1982.

Jag övergår nu till att i detalj behandla de frågor och problem som aktualiseras av närradioverksamheten.

2.3 Delfrågor

2.3.1 Vilka skall få sända?

Föredragandens förslag: Sändningsrätt skall kunna ges till lokala ideella föreningar, svenska kyrkans församlingar och de obligatoriska studerandesammanslutningarna. Föreningarna skall ha bedrivit verksamhet inom sändningsområdet i minst ett år före ansökningsdagen (ettårsregel) och skall huvudsakligen bedriva annan verksamhet än närradio.

Kommittéförslaget: Sändningsrätt kan ges till lokala sammanslutningar som är juridiska personer och som har till huvudsakligt syfte att främja ideella eller fackliga ändamål. Ettårsregel på samma sätt som i föredragandens förslag.

Remissinstanserna: De flesta har lämnat kommitténs förslag utan kommentarer. Flera vill dock att ekonomiska föreningar med ideell verksamhet skall få vara med och många är negativa till ettårsregeln.

Föredragandens skäl: Den ursprungliga tanken om närradion föddes ur det behov av kommunikation med medlemmar och allmänhet som finns hos folkrörelser och organisationer med ideell prägel.

Under försöksperioden har tillstånd att sända närradio kunnat ges till lokala sammanslutningar som är juridiska personer och som bedriver ideell, politisk, facklig eller religiös verksamhet inom sändningsområdet.

Närradiokommittén har funnit att denna bestämmelse i allt väsentligt har gjort det möjligt att tillgodose syftet med närradion. Kommittén har dock föreslagit en ny formulering av bestämmelsen som tydligare betonar närradions ideella karaktär. Till följd därav skulle ekonomiska föreningar och branschorganisationer ställas utanför den krets av sammanslutningar som föreslås kunna få sändningstillstånd.

Få remissinstanser har tagit upp frågan om vilka som skall anses berättigade att sända närradio. Företrädare för konsumentkooperationen har dock kritiserat kommitténs förslag att ekonomiska föreningar inte skall kunna få sändningstillstånd. Från kommunalt håll har vidare framförts önskemål om att också kommunerna skall få sändningsrätt.

Det förhållandet att endast ett mindre antal av remissinstanserna har yttrat sig om avgränsningen av den sändningsberättigade kretsen av sammanslutningar tyder på att frågan inte är kontroversiell.

Jag anser liksom kommittén att ekonomiska föreningar, som har till ändamål att bedriva ekonomisk verksamhet till medlemmarnas fromma,

inte bör kunna få sändningstillstånd för närradio. Mitt ställningstagande motiveras också av en önskan att hålla närradion fri från kommersiella inslag. Riskerna för kollision med förbudet mot kommersiell reklam är uppenbara i de ekonomiska föreningarnas sändningar.

Jag delar vidare kommitténs uppfattning att kommuner och kommunala organ inte skall kunna få sändningstillstånd. Närradion skall vara förbehållen frivilliga sammanslutningar med ideell prägel och skall inte ha karaktären av myndighetsradio. Svenska kyrkans församlingar bör kunna få sändningstillstånd även om de formellt är kommuner.

För egen del finner jag det angeläget att närradions karaktär av språkrör för de ideella folkrörelsernas lokala sammanslutningar markeras tydligare än vad som har skett i kommitténs förslag. Programverksamheten skall ha till ändamål att spegla aktiviteterna inom dessa organisationer och att främja kontakten mellan dem och lyssnarna. Tillfälliga grupper och sammanslutningar med enda syfte att sända radio hör inte hemma i närradion. Jag förordar därför att sändningstillstånd skall kunna ges endast till sådana lokala ideella sammanslutningar som bedriver verksamhet inom sändningsområdet. För att få behålla tillståndet skall sammanslutningen fortsättningsvis huvudsakligen bedriva annan verksamhet än närradioverksamhet.

Kommittens förslag till ettårsregel har kritiserats av ett antal remissinstanser. Jag menar dock liksom kommittén att en sådan regel är nödvändig. Jag förordar därför att sammanslutningarna för att få sändningstillstånd skall ha bedrivit verksamhet inom sändningsområdet under minst ett år.

Om särskilda skäl föreligger bör undantag kunna göras från kraven som rör sammanslutningarnas verksamhet. Så bör t. ex. en förening som har bildats av sändningsberättigade sammanslutningar för att underlätta deras samarbete kunna få tillstånd att sända närradio utan hinder av dessa krav. Sammanslutningar som har till syfte att driva en kampanj i en aktuell fråga, t. ex. inför en folkomröstning, bör kunna få dispens från ettårsregeln.

En sammanslutning skall nu vara juridisk person för att få sända närradio. Det kravet menar jag skall kvarstå för att tillgodose anspråket på stabilitet.

Om de övriga villkoren för sändningsrätt vill jag säga följande. Den helt övervägande delen sammanslutningar som sänder närradio är till sin karaktär ideella föreningar. Inte minst från pedagogisk synpunkt anser jag det vara riktigt att i lagen ange denna typ av juridisk person som sändningsberättigad. Detta medför en marginell utvidgning av kretsen av tillståndsberättigade sammanslutningar jämfört med kommittéförslaget. De s. k. branschorganisationerna anses nämligen vara ideella föreningar, eftersom de inte bedriver någon egen ekonomisk verksamhet. Risker för ett överskridande av reklamförbudet torde vara mindre i dessa föreningars sändningar än för de ekonomiska föreningarna.

De obligatoriska studerandesammanslutningarna vid universitet och högskolor är inte att anse som ideella föreningar, men bör givetvis ha rätt att sända också i fortsättningen.

2.3.2 Etiska regler

Föredragandens förslag: Etiska regler bör införas, men den uppgiften bör tills vidare anföras de sändande sammanslutningarna. Grova yttrandefrihetsbrott bör kunna föranleda återkallelse av sändningstillståndet.

Kommittéförslaget: Som föredraganden, dock utan möjlighet att återkalla sändningstillståndet.

Remissinstanserna: Många framhåller behovet av ett etiskt regelsystem för närradion och flera anser att staten bör fastställa sådana regler.

Föredragandens skäl: Bestämmelser om programverksamheten inom Sveriges Radios programföretag finns i radiolagen. Programverksamheten skall utövas opartiskt och sakligt och med hävdande av det demokratiska statsskickets grundidéer, principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Enligt radiolagen får dessutom i avtal mellan staten och programföretagen tas in föreskrifter om bl. a. skydd för den enskildes privatliv och förbud mot kommersiell reklam. Radionämnden övervakar att programföretagen efterlever dessa regler.

I lagen om försöksverksamhet med närradio finns bara en föreskrift om programmets utformning, nämligen ett reklamförbud. Programverksamheten i närradio är inte föremål för radionämndens granskning. Detta betyder dock inte att friheten i övrigt är total i närradion. I likhet med vad som gäller för den allmänna radion finns i en särskild ansvarighetslag regler mot missbruk av yttrandefriheten i närradio. Reglerna bygger på tryckfrihetsförordningen och innebär att vad som vore att anse som tryckfrihetsbrott i en tryckt skrift blir yttrandefrihetsbrott om det framförs i närradio. Det är därmed straffbart att i ett närradioprogram t.ex. förtala en enskild person eller att hota eller uttala missaktning för en viss folkgrupp.

Den rätt som sammanslutningarna i närradion har att själva utforma sina program är grundad på tanken att närradion i mycket kan jämföras med tidningar och tidskrifter. Pressen har dock sedan länge egna regler som kan sägas komplettera tryckfrihetsförordningen. Publicistklubben, Svenska journalistförbundet och Svenska tidningsutgivareföreningen har genom Pressens samarbetsnämnd utfärdat s.k. etiska spelregler som ett led i pressens självsanerande verksamhet. Reglerna syftar till att skydda den enskilde mot oförskyllt lidande genom publicitet. Pressens opinionsnämnd svarar som hedersdomstol för prövningen av vad som är förenligt med god publicistisk sed. En klandrad tidning är skyldig att publicera nämndens avgörande och att betala en s. k. expeditonsavgift, vars storlek är beroende av upplagan.

I propositionen om radions och televisionens fortsatta verksamhet

(1977/78:91 s. 224) anförde jag att det var givet att de närradiosändande sammanslutningarna borde ålägga sig krav på kontroll av sakuppgifter, skydd för personlig integritet och att lämna beriktigande av felaktiga sakuppgifter, även om inga bindande etiska regler föreskrevs för närradions del. Kulturutskottet delade denna uppfattning (KrU:24 s. 72) men ansåg att det kunde övervägas om också närradioprogram borde granskas av radionämnden eftersom allmänheten kunde komma att uppfatta sändningar i närradio som vilka radiosändningar som helst.

Närradiokommittén har i sin bedömning utgått från att närradion också i fortsättningen skall verka under förhållanden som är jämförbara med pressen. Utan att allvarligt rubba grundvalarna för närradion är det enligt kommittén svårt att föra in anvisningar och begränsningar av den typ som gäller för den allmänna radion. Kommittén förutsätter att närradion i en så småningom fastare organisation kommer att ansluta sig till pressens spelregler eller att utarbeta egna etiska regler. Någon granskning från radionämndens sida föreslås inte.

Jag vill framhålla att försöket med närradio har inneburit att en ny form av radiosändningar prövats i vårt land. Olika budskap har under fria former och på de sändande sammanslutningarnas eget ansvar kunnat framföras i etern. Innan försöksverksamheten började framfördes från olika håll farhågor för att närradion skulle medföra speciella frestelser att utnyttja friheten på ett sådant sätt att berättigade krav på hänsyn till väsentliga värden i ett demokratiskt samhälle skulle kunna åsidosättas. Dessa farhågor var förståeliga med hänsyn till traditionen i vårt land att radiosändningar skall regleras genom stränga bestämmelser i lag och avtal med staten. Det kan nu konstateras att dessa farhågor var överdrivna. Både de sändande sammanslutningarnas självkontroll och lyssnarnas förmåga att ta hänsyn till närradions speciella karaktär underskattades. Antalet ifrågasatta överträdelse av vad man kan ha haft rätt att kräva i fråga om god publicistisk sed har under försöksverksamheten varit påfallande litet.

Problemets faktiska omfattning kan belysas genom uppgiften att av de program som hittills under minst 60 000 timmar har sänts i närradion har bara ett fåtal uppfattats som så olämpliga att de har föranlett anmälan till justitiekanslern. Inget av de anmälda inslagen har bedömts som brottsligt av justitiekanslern. Jag uppfattar detta som ett uttryck för att sammanslutningarna till alldeles övervägande del har utformat programverksamheten i närradio på ett sätt som svarar mot de krav som man kan ställa på en sådan verksamhet.

Trots detta har rösterna med krav på etiska regler för närradion efter hand blivit starkare. Många remissinstanser har efterlyst sådana regler liksom det har gjorts i den allmänna debatten på senare tid. Kritikerna har menat att det i flera närradioprogram har förts fram åsikter som är klandervärda. De starkaste reaktionerna har väckts av några program som har riktats mot invandrare. I andra program har utfallen gällt homosexuella eller hela yrkesgrupper: sjömän, poliser och läkare.

Jag har redan tidigare markerat min åsikt att närradion så långt som möjligt skall verka under samma villkor som pressen. Inte sällan motiveras en särskild reglering för närradion med en hänvisning till etermediets genomslagskraft. Det fåtal program som har utmanat mänsklig hänsyn och god ton i debatten har inte fått nämnvärt genomslag på sändningsorten utan har dragit uppmärksamheten till närradion först sedan de refererats i riksmidierna. Närradions genomslagskraft under försöksperioden har mera berott på den oproportionerligt stora – oftast negativa – uppmärksamhet som närradion har rönt i våra stora massmedier, än på dess egen styrka. Ett mediums genomslagskraft bör för övrigt i ett samhälle som vårt inte i första hand vara ett argument för begränsande ingripanden.

Pressens frihet har visserligen inte heller varit oomstridd i alla tider. I skilda sammanhang har pressens självsanerande verksamhet satts i fråga och har tankar på statliga ingripanden förts fram. Pressen har mött dessa krav med ytterligare förstärkningar av de sanerande instrumenten, senast genom tillsättandet av allmänhetens pressombudsman och höjningar av expeditiönsavgifterna.

Vid bedömningen av vilka krav som bör ställas på programverksamheten i närradio är pågående utrednings- och lagstiftningsarbete rörande yttrandefrihetsfrågor av stor betydelse.

Jag vill erinra om det förslag till ändring av tryckfrihetsförordningen och brottsbalken som nyligen har föreslagits riksdagen (prop. 1981/82:58). Förslaget innebär ett förstärkt skydd för invandrare mot diskriminerande behandling. Svepande uttalanden med förakt för en grupp av människor med hänvisning till bl.a. deras rastillhörighet, som nu kan passera opåtalade, kommer troligen redan från början av år 1983 att vara straffbara.

Resultatet av den pågående yttrandefrihetsutredningen måste givetvis också påverka ett ställningstagande i den här frågan. I sitt huvudbetänkande, som jag har erfarit är att vänta under hösten 1982, kommer utredningen att behandla de övergripande frågorna om yttrandefrihetens villkor i vårt land.

Jag hyser uppfattningen att etiska regler behövs även för närradions programverksamhet. Jag ser allvarligt på de inslag som vittnar om en fientlig inställning till invandrare och på andra former av rasistiskt tänkande.

Enligt min uppfattning tillgodoses behovet av etiska regler för närradion på sikt bäst genom att de sändande sammanslutningarna sinsemellan träffar överenskommelser på i princip samma sätt som pressen har gjort. Jag har erfarit att förberedelser pågår för att bilda en riksorganisation för de sammanslutningar som sänder närradio. En av uppgifterna för en sådan organisation har angivits vara att erbjuda forum för överenskommelser av det slag som jag har nämnt. Det finns starka skäl som talar för att man skall avvakta resultatet av detta arbete innan slutlig ställning tas till vilka regler som kan behöva fastställas för programverksamheten. Jag finner det också

önskvärt att få erfarenhet av hur närradion fungerar i ett reguljärt skede innan slutlig ställning tas till dessa frågor. Den närradionämnd som jag föreslår skall inrättas bör, som jag tidigare har nämnt, få i uppdrag att fortlöpande följa och utvärdera verksamheten och redovisa vunna erfarenheter och föreslå de kompletteringar av de etiska reglerna för närradioverksamheten som kan visa sig erforderliga.

Det är dock enligt min uppfattning angeläget att i en reguljär närradioverksamhet nämnden redan från början skall kunna påtala programinslag som innebär kränkning av den personliga integriteten eller är uttryck för rasdiskriminering eller hets mot folkgrupp. Jag förutser att exemplen på sådana programinslag till följd av närradions speciella karaktär av språkrör för de idella folkrörelserna kommer att vara mycket ovanliga. Det skulle dock med säkerhet också för en klar majoritet av de sändande sammanslutningarna och lyssnarna uppfattas som stötande, om programinslag av den typ varom här är fråga inte skulle föranleda att den för inslaget ansvariga organisationen riskerade att mista sitt sändningstillstånd. Jag förordar därför en regel som ger närradionämnden en möjlighet att dra in sändningstillstånd om en sammanslutning har sänt ett program som i en lagakraftvunnen dom befunnits innefatta yttrandefrihetsbrott och som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten i närradio.

2.3.3 Bestämmelser om reklam och sponsring

Föredragandens förslag: Det skall vara förbjudet att sända kommersiell reklam i närradion. Det skall inte heller vara tillåtet att sända ett visst program eller programinslag som bekostas med medel som har ställts till sammanslutningens förfogande under förutsättning att programmet eller inslaget sänds.

Kommittéförslaget: Sammanslutningen får inte mot vederlag sända kommersiell reklam i närradion, ej heller sända reklam som avser egen kommersiell verksamhet. Sändning av visst radioprogram eller vissa slag av radioprogram får inte till någon del bekostas med medel som av en näringsidkare har ställts till sammanslutningens förfogande enbart för att möjliggöra sådan sändning.

Remissinstanserna: Den helt övervägande delen av remissinstanserna instämmer i att ett reklam- och sponsringsförbud skall gälla för närradion. Många uttalar farhågor för att kommittéförslagets regler inte är ägnade att effektivt hindra kommersiella inslag i eller annat slags påverkan av programverksamheten och att de därför bör förstärkas och göras tydligare.

Föredragandens skäl: På samma sätt som gäller för de allmänna programföretagen får kommersiell reklam mot vederlag inte förekomma i försöksverksamheten med närradio. I syfte att hindra obehörigt inflytande över programmens innehåll finns särskilda regler om s. k. sponsrade program.

Som jag inledningsvis anförde utgår jag från att verksamhet i etermedier också fortsättningsvis skall drivas i icke-kommersiella syften. Ett reklamförbud bör alltså gälla, kompletterat med en bestämmelse om förbud mot obehörig styrning av sammanslutningarnas programverksamhet.

Frågor som berör reklam och sponsring i närradiosändningarna är mer komplicerade än i de allmänna rundradiosändningarna. De kan gälla vad uttrycket kommersiell reklam egentligen betyder och vilka situationer som skall anses utgöra exempel på otillåten sponsring. Dessa frågor är samtidigt av stor praktisk betydelse för de sändande sammanslutningarna. Frågan om gällande reklam- och sponsringsförbud har överträtts har prövats under försöksverksamheten endast i några få fall. Någon vägledande praxis har därför inte utbildats. Det är inte heller möjligt att få någon ledning av hur motsvarande regler har tolkats och tillämpats för den allmänna programverksamhetens del. Att döma av många förfrågningar från sändande sammanslutningar föreligger hos dem tvekan om innebörden av gällande bestämmelser. Flera remissinstanser finner det också behövt att kommitténs förslag ändras och förtydligas. Också jag finner att detta är påkallat.

Kommittén föreslår att det också i fortsättningen skall vara förbjudet att vidarebefordra kommersiell reklam mot vederlag. Den erinrar om svårigheten att bevisa att en vederlagstransaktion har förekommit men anser ändå att förbudet skall gälla endast sådan kommersiell reklam för vilken vederlag har utgått. Kommittén anför att möjligheterna att behandla eller ens nämna kulturella företeelser och evenemang i programmen annars skulle kraftigt reduceras. Enligt kommittén kan omnämnandet i radio av t. ex. en aktuell bok, en filmföreställning eller en teaterpjäs i sig utgöra kommersiell reklam.

För min del anser jag det angeläget att reklamförbudet utformas så att svårigheter inte onödigtvis uppstår vid tillämpningen. Enligt min mening skulle det vara lättare att tolka och tillämpa bestämmelsen om den renodlades så, att det går att bedöma om otillåten reklam förekommit enbart med ledning av programmets innehåll. Jag förordar därför en sådan formulering av reklamförbudet att det gäller oberoende av om vederlag har utgått. Praktiskt sett åstadkoms därigenom ingen saklig förändring av den bestämmelse som har gällt under försöksverksamheten.

Syftet med förevarande bestämmelse är tvåfaldigt. Dels skall en sammanslutning inte få finansiera sin programverksamhet med betalda reklaminslag, dels skall kommersiell reklam överhuvud taget inte tillåtas i närradion. Föreskriften om att en sammanslutning inte får sända reklam för egen kommersiell verksamhet tillgodoser tydligt det sistnämnda intresset. I typiska fall föreligger visserligen någon form av motprestation av ekonomisk art om reklam sänds i medier. Det bör emellertid i rättssäkerhetens intresse inte vara tillräckligt att anta eller presumera en sådan. Krav på bevisning kan å andra sidan få till följd att syftet att hålla närradion fri från

kommersiella inslag faktiskt motverkas. Bestämmelsen bör därför utformas så, att det för dess tillämpning inte behöver klarläggas vilka ekonomiska mellanhavanden som kan ha förekommit mellan sammanslutningen och den som får reklam. Förekomsten av kommersiell reklam i programmen skall i sig vara grund nog för ingripanden. Enligt detta resonemang bör det vara tillräckligt att ange att kommersiell reklam inte får sändas i närradion. Därmed avses i sak detsamma som i nu gällande provisoriska lag, nämligen att sammanslutningarna inte får upplåta plats för reklam för annans räkning i programmen, dvs. bedriva annonsverksamhet, och att de inte får göra reklam för egen kommersiell verksamhet.

Det hör också till saken att, när ett reklaminslag har getts plats i en sändning mot vederlag, det egentligen föreligger ett fall av otillåten sponsring. Någon har betingat sig ett visst programinslag och har därför ställt medel till den sändande sammanslutningens förfogande. Jag återkommer till detta och liknande fall av sponsring men vill i detta sammanhang först bemöta kommitténs farhågor om att en vid tolkning av begreppet kommersiell reklam kan bli följden av att det uttryckliga kravet på vederlag slopas.

Innebörden av begreppet kommersiell reklam bör inte tolkas olika beroende på om vederlag har konstaterats eller ej. Vid bestämmandet av vad begreppet innebär bör man knyta an till hur det tolkats i marknadsföringsrättsliga sammanhang när ingripanden har ifrågasatts mot tryckt reklam. Det har belysts i förarbetena till marknadsföringslagen och senast vid tillkomsten av lagen om namn och bild i reklam (prop. 1978/79:2, LU 6, rskr 46) och vunnit viss stadga i rättstillämpningen. Det uttalades i den propositionen att som grund för ingripanden mot tryckt skrift vid sidan om tryckfrihetsförordningen (TF) enligt lagstiftningen om reklam har åberopats att det är fråga om åtgärder av utpräglat kommersiell natur som inte avser nyhetsförmedling eller åsiktsbildning av det slag som TF har att värna om. Enligt lagrådets yttrande i samma lagstiftningsärende innebär det att åtgärderna skulle vidtas i kommersiell verksamhet och i kommersiellt syfte och ha rent kommersiella förhållanden till föremål. Detta bör också för närradions del innebära att det vidarebefordrade reklamyttrandet skall härröra från en näringsidkare och vara ett led i hans marknadsföring. Det skall vidare uppsåtligen syfta till avsättning eller anskaffande av produkter, tjänster eller andra nyttigheter, dvs. angå en näringsidkares affärsverksamhet eller i den tillhandahållna nyttigheter.

Det sagda innebär inga hinder för en sammanslutning att i servicesyfte informera om kulturella företeelser och evenemang såsom om böcker, filmföreställningar eller olika andra slags arrangemang bara, som sagt, det inte sker som ett led i egen eller annans näringsverksamhet och i marknadsföringen av där tillhandahållna produkter.

Vad jag nu har föreslagit innebär, som jag framhållit tidigare, ingen förändring av rättsläget. Jag är medveten om att en lagstiftning som går ut på att förbjuda en viss typ av reklamyttranden kan medföra vissa gräns-

dragningsproblem och tillämpningssvårigheter. Sådana föreligger f. ö. oavsett om vederlag är en förutsättning för lagstiftningens tillämpning eller ej. Väsentligt är dock att den övervakande mynigheten kan tillämpa de sanktioner som står till buds med försiktighet och så småningom utbilda en vägledande praxis.

Jag övergår nu till sponsringsbestämmelsen. Kommittén har i sitt förslag till sådan bestämmelse tagit sikte på sponsring i dess egentliga mening, dvs. sådan bidragsgivning som kan befaras ha kommersiella bevekelsegrunder eller syften. I enlighet därmed har kommittén begränsat förbudet till att avse medel eller annan egendom som av "en näringsidkare" har ställts till sammanslutningens förfogande. Det är också enligt min mening ett självklart förstahandsintresse att hindra en kommersiell styrning av programmen. I likhet med vad bl. a. Sveriges Radio har framhållit i sitt remissyttrande anser jag emellertid att otillåten sponsring skall anses föreliggande också i fall där den inte är direkt kommersiellt betingad. Även sådan finansiering som syftar till att påverka programverksamheten i exempelvis politisk riktning, bör vara utesluten. Jag förordar därför en mera generell utformning av bestämmelsen i fråga. Denna min inställning gör dock att bestämmelsens räckvidd i andra hänseenden måste anges så exakt som möjligt. Såväl den gällande som den av kommittén föreslagna lagstiftningen kan annars enligt min mening föra för långt. Det hänger också samman med att de föreningar som kan komma ifråga i närradion i många fall är beroende av stöd och bidrag av olika slag och från olika håll för att kunna driva sin verksamhet. Det måste göras helt klart vilken slags bidragsgivning som är otillåten för en förening som sänder i närradion. Detta bör kunna uppnås genom att förbjuda sändning av ett visst program eller ett visst programslag som bekostas med medel eller annan egendom som ställs till förfogande för en sammanslutning under den förutsättningen att sammanslutningen sänder programmet eller inslag. Det utesluter sålunda inte sådan sändningsverksamhet som baseras på medel som har skänkts till sammanslutningen i syfte att göra det möjligt för den att sända vissa slag av program, såsom t. ex. gudstjänster, politiska debatter eller idrottsevenemang.

Några remissinstanser har fört fram den åsikten att redan ett otillbörligt gynnande av viss näringsverksamhet borde förbjudas. En sådan anslutning till vad som gäller för de allmänna programföretagen kan emellertid inte åstadkommas utan att större delen av det regelsystem som gäller för dem görs tillämplig på närradion. Det vore inte förenligt med den syn på närradioverksamhet som jag har redovisat som min utgångspunkt. Jag vill emellertid framhålla att åtskilliga inslag av den art som remissinstanserna syftar på i stället torde komma att träffas av den föreslagna sponsringsbestämmelsen. I fall av otillåten sponsring är det med all sannolikhet typiskt så, att sponsorn gynnas på något sätt i programmet. Ett sådant programinnehåll blir alltså åtkomligt för ingripanden enligt sponsringsbestämmelsen.

2.3.4 Begränsning av rätten att sända centralt producerade eller samma program över flera sändareprogram

Föredragandens förslag: Sammanslutningens sändningar får inte, annat än i begränsad omfattning, innehålla material som inte har framställts för den egna verksamheten.

Kommittéförslaget: Programutbudet skall till övervägande delen bestå av material som har producerats särskilt för sändningsområdet.

Remissinstanserna: Ett tjugotal remissinstanser har yttrat sig i frågan. Förespråkarna för den föreslagna regeln, som är i majoritet, hänvisar till vikten av att upprätthålla närradions idé. De som föreslår att någon regel om programmens lokala karaktär inte skall finnas anser att en sådan skulle innebära en obefogad inskränkning av yttrandefriheten.

Föredragandens skäl: Som jag tidigare har framhållit är syftet med närradion att skapa möjlighet för ideella folkrörelser och organisationer att sända lokala radioprogram. Detta uppnås enligt min uppfattning dels genom att endast lokala sammanslutningar får sändningstillstånd, dels genom att det föreskrivs att programmen för varje sammanslutning till största delen skall bestå av material som har framställts för den egna verksamheten.

Erfarenheterna av försöksverksamheten visar, som närradiokommittén redovisar i sitt betänkande, att det har förekommit tendenser till att utnyttja närradiosändarna dels för att distribuera centralt producerade program, dels för samtidig sändning av samma program över sammankopplade sändare.

Ett sådant utnyttjande står enligt min mening i strid med närradions grundidé och bör av den anledningen inte vara tillåtet i en reguljär verksamhet.

Tanken att närradion skulle sända lokala program har framstått som självklar allt ifrån det att idén om vad som då kallades särskild ljudradio först presenterades. Någon kritik mot denna grundläggande idé har inte heller förekommit från remissinstansernas sida.

Jag vill också framhålla att jag anser det viktigt att kravet på programmens lokala karaktär inte tillämpas rigoröst. Avsikten är, som jag redan har framhållit, inte att förbjuda varje program som saknar anknytning till sändningsorten eller enstaka program som produceras av t. ex. en riksorganisation med lokalavdelning på sändningsorten. Jag förutser att det kan finnas situationer då sådana inslag och program är motiverade. Jag vill nämna några exempel på sådana situationer.

Inför ett politiskt val kan det vara naturligt att de politiska partiernas lokalavdelningar vill utnyttja möjligheten att i radion få medverkan både av det egna partiets ledande företrädare på riksplanet och av någon riksdagsman från det egna länet. Det kan också vara önskvärt att kunna utnyttja informationsmaterial som har producerats av riksorganisationen.

Inför folknykterhetens dag kan det te sig naturligt att den lokala nykterhetsföreningen vill utnyttja material som av den egna riksorganisationen eller t. ex. nykterhetsrörelsens landsförbund sammanställts inför dagen.

I samband med ett folkrörelsejubileum, en samfundskonferens eller en central årsstämma inom ett idrottsförbund eller en ungdomsorganisation kan det finnas intresse av att förmedla glimtar från evenemanget genom närradion.

Föreskriften om programmens lokala karaktär bör enligt min mening inte lägga hinder i vägen för att vid dessa och liknande tillfällen sända inslag i program eller enstaka hela program som har producerats centralt utan direkt anknytning till sändningsområdet.

Jag vill också framhålla att olika invandrarorganisationer kan ha behov av att producera program centralt för sändning över flera närradiosändare. Med hänsyn till dessa organisationers speciella uppgifter anser jag att sådan central programproduktion bör vara tillåten.

Inom samma kommun kan en förening också ha ett särskilt behov att använda sig av flera sändare. I den omfattning eterutrymmet medger bör mer än en sändare få användas inom samma kommun. I sådana fall anser jag att föreningen skall få sända samma program över flera sändare. Särskilt för närradions möjligheter i glesbygder och i kommuner med stor yta är detta angeläget.

Den föreslagna regeln avser i övrigt att förebygga ett systematiskt och regelbundet utnyttjande av centralt producerade program utan naturlig anknytning till det område som täcks av närradiosändningarna. Regeln är inte avsedd att begränsa användningen av musik som finns inspelad på fonogram.

2.3.5 Regler för tidsfördelningen

Föredragandens förslag: Det behövs förtursregler när den tillståndsgivande myndigheten skall fördela knapp sändningstid. Därvid bör hänsyn i vissa fall få tas till sammanslutningens karaktär. Eljest får lottning tillgripas.

Kommittéförslaget: Inga särskilda förtursregler har föreslagits. Tidsfördelningen bör i första hand ske lokalt genom att de sändande sammanslutningarna kommer överens om ett tidsschema, som sedan fastställs centralt. Beslut om tidsfördelning bör kunna omprövas periodvis.

Remissinstanserna: Många remissinstanser efterlyser riktlinjer för fördelningen av tider som efterfrågas av flera sammanslutningar.

Föredragandens skäl: Antalet tillgängliga timmar för sändning i närradion är begränsat. Vissa tider är naturligt nog mera eftersökta än andra. Det kan alltså komma att inträffa att flera sammanslutningar önskar sända vid samma tidpunkt på den normalt enda frekvens som står till buds. Det är inte osannolikt att tillgänglig tid vid rimlig tidpunkt på dygnet över huvud

taget inte förslår att möta efterfrågan. För sådana situationer bör det finnas förtursregler efter vilka den tillståndsgivande myndigheten skall fördela sändningstiden.

Jag utgår ifrån att man liksom hittills i flertalet fall skall kunna fördela sändningstiden mellan de sändande sammanslutningarna genom frivilliga överenskommelser.

Det får dock förutsättas att det i fortsättningen kan bli vanligare att behöva ransonera och omfördela tillgänglig sändningstid och att ompröva fastlagda tidsscheman efter kortare tid än under försöksverksamheten. I de fall då trängselsituationer kan förutses bör scheman läggas upp så att nya önskemål kan tillgodoses med så små ändringar som möjligt. På detta sätt bör praktiskt taget alla sökande kunna beredas ungefär likvärdigt utrymme – åtminstone sett över en viss period.

Enligt den gällande provisoriska lagstiftningen får vid fördelningen av tillstånd hänsyn tas till det behov av ämnesmässig allsidighet som kan finnas för att syftet med försöksverksamheten skall uppnås. Hänsyn får alltså tas till väntat eller uppgivet programval.

Min principiella inställning är att det i en reguljär närradioverksamhet inte längre skall vara möjligt att på det sätt som har skett under försöken låta sändningarnas innehåll påverka beslut om sändningstillstånd och tidsfördelning. Det bör emellertid inte utesluta att den tillståndsgivande myndigheten vid tidsfördelningen i vissa fall kan få ta hänsyn till sammanslutningarnas karaktär. Det är allmänt sett angeläget att olika typer av sammanslutningar blir representerade i närradion. I trängselsituationer bör därför företräde kunna ges åt en sammanslutning om därigenom antalet olikartade sändande sammanslutningar på orten ökas.

Också i vissa andra fall bör avsteg kunna göras från principen att inte se till sammanslutningens programinriktning. Jag tänker då på fall som "Metall-41:ans konfliktradio" (kommittébetänkandet s. 90), dvs. fall när någon sammanslutnings intresse av att få sända vid en viss tidpunkt är självklart och starkt. Man bör t. ex. få ändra i ordinarie tidsscheman under någon tid i anledning av någon oförutsedd händelse eller t.ex. inför en kommunal folkomröstning.

I undantagsfall bör fördelningen av sändningstid kunna ske genom lottning.

2.3.6 *Pliktleveranser m..*

Föredragandens förslag: Frågan om pliktleveranser till arkivet för ljud och bild (ALB) bör inte aktualiseras nu.

Närradionämnden bör ges möjlighet att ta del av sammanslutningarnas programinspelningar.

Kommittéförslaget: Förslaget överensstämmer med föredragandens.

Remissinstanserna: ALB menar att pliktexemplarslagen i princip skall omfatta även närradion. Till en början bör dock inte någon automatisk

leveransplikt införas. ALB bör få rätt att bestämma vilka sammanslutningar som skall lämna pliktexemplar.

Ingen remissinstans har riktat invändningar mot förslaget att närradio-myndigheten skall ha rätt att fordra in programinspelningar.

Föredragandens skäl: Frågan om pliktleveranser av närradioprogram får övervägas i samband med en översyn av pliktexemplarslagen (1978:487).

För att närradionämnden skall få möjlighet att på ett effektivt sätt fullgöra sin granskningsskyldighet krävs att sammanslutningarna åläggs att ställa sina programupptagningar till nämndens disposition. En sådan skyldighet bör tas in i närradiolagen.

2.3.7 Frågor om upphovsrätt

Föredragandens förslag: Den fortsatta närradioverksamheten påkallar inte f. n. någon ytterligare lagstiftning om upphovsrättsliga frågor.

Kommittéförslaget: Förslaget överensstämmer med föredragandens.

Remissinstanserna: Gemensamt för de flesta som har yttrat sig i denna fråga är uppfattningen att ytterligare erfarenheter behövs innan ställning tas till frågor om vilka mera generella avtal med upphovsmännen som bör komma till stånd och om vilka lagändringar som närradioverksamheten kan påfordra.

Föredragandens skäl: Om upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer sänds i närradion bör liksom hittills gälla att varje sammanslutning själv svarar för behövliga tillstånd och utbetalning av ersättning till berörda rättighetshavare. Jag delar alltså kommitténs uppfattning att det inte finns skäl att införa en möjlighet för närradiosändande sammanslutningar, eller en förening av dem, att utnyttja en bestämmelse om avtalslicens lik den som finns för de allmänna programföretagen. Jag noterar därvid att utvecklingen mot samarbete mellan sammanslutningarna i närradioföreningar på sändarorterna och även på riksplanet kan komma att underlätta regleringen av mellanhavandena med upphovsmännen och deras organisationer.

Kommittén har under försökstiden gett råd i upphovsrättsliga frågor och också deltagit i det arbete som resulterat i det s. k. modellavtalet rörande musik i närradion.

I en reguljär närradioverksamhet bör dock frågor om avtal och andra praktiska arrangemang på upphovsrättsområdet handhas av sammanslutningarna och upphovsmännen själva.

2.3.8 Sändare och frekvensutrymme

Föredragandens förslag: Närradiosändningarna bör ske på FM-bandet med lågeffektsändare. Räckvidden med god hörbarhet bör vara ca 5 km. Televerket bör svara för sändare och programledning. Kostnaderna för

sändare och programledningar betalas av tillståndshavarna. Televerkets ordinarie investeringsmedel används för utbyggnaden och föreningarna återbetalar kostnaden i form av hyra för sändare och programledningar.

Kommittéförslaget: Förslaget överensstämmer med föredragandens, men med särskilt investeringsanslag anvisat för sändare och programledningar. Möjlighet för sammanslutningarna att ha egna sändare.

Remissinstanserna: Dessa frågor har främst kommenterats av Sveriges Radio och televerket. Sveriges Radio påpekar att närradions frekvensutrymme inte får inkräkta på Sveriges Radios utrymme eller försvåra planeringen. Televerket hävdar att det vore olyckligt med ett splittrat ansvar för sändarna. Vidare anser televerket att dess sändare garanterar en störningsfri radiomiljö.

Föredragandens skäl: Med hänsyn till närradions mycket lokala karaktär är lågeffektsändare på FM-bandet de mest lämpade för ändamålet. Det är också i detta frekvensutrymme som den lediga kapaciteten finns. I framtiden kan ytterligare sändningsutrymme komma att bli tillgängligt inom frekvensbanden 100–104 MHz och 104–108 MHz.

Försöksverksamheten har visat att televerket har goda möjligheter att svara för utbyggnaden av sändare och programledningar. Televerkets fältorganisation och dess möjligheter till rationellt utnyttjande av materiel gör verket väl lämpat att sköta denna del av närradioverksamheten. Televerkets ordinarie investeringsmedel används för utbyggnaden. Kostnaden betalas i sin helhet av de sändande föreningarna i form av sändarhyra och hyra för programledningar. Föreningarna ansvarar därvid gemensamt för de totala kostnaderna. Jag har i denna fråga samrått med chefen för kommunikationsdepartementet.

2.3.9 Organisation

Föredragandens förslag: En nämnd inrättas med uppgift att besluta om tillstånd att sända närradio och pröva frågor om indragning av tillstånd, att fastställa tidsscheman för sändningar samt att fortlöpande utvärdera verksamheten. Nämnden bör förordnas av regeringen och ha parlamentarisk sammansättning. Televerket och de närradiosändande föreningarna bör kunna adjungeras till nämnden. Övergångsvis bör närradiokommittén administrera verksamheten det första halvåret.

Kommittéförslaget: Förslaget överensstämmer med föredragandens.

Remissinstanserna: Remissopinionen är splittrad i denna fråga. Förslaget om en central nämnd får viss anslutning, men många instanser anser att det är för tidigt att ta ställning till dess utformning och uppgifter. Ett stort antal remissinstanser uttalar sig för en alternativ modell som innebär att administrationen av sändningstillstånd och tidsfördelning decentraliseras och uppdras åt länsstyrelserna.

Föredragandens skäl: Som jag tidigare har nämnt bör utbyggnaden av närradioverksamheten ske successivt. Ansvaret för administrationen av verksamheten bör anförtros en central myndighet för att garantera en konsekvent tillämpning av de regler som gäller för tillståndsgivning och tidsfördelning. En decentraliserad organisation skulle enligt min mening skapa stora samordningsproblem åtminstone under utbyggnadsperioden. Verksamheten bör fortlöpande utvärderas, vilket också talar för en central administration.

Nämndens arbetsuppgifter bör vara att ansvara för den fortsatta utbyggnaden och därvid besluta om tillstånd, att pröva indragning av tillstånd, att fastställa tidsscheman samt redovisa erfarenheter och föreslå eventuella kompletteringar och förändringar av närradions regelsystem. Nämnden bör också, under en uppbyggnadsperiod för närradion, svara för viss information och rådgivning i närradiofrågor. På sikt bör sådana uppgifter emellertid kunna övertas av en ev. riksorganisation för närradioföreningarna.

När det gäller efterhandsgranskningen av närradioprogram skall nämnden svara för kontroll av att reglerna för programverksamheten efterlevs, dvs. reklam- och sponsringsförbudet och förbudet mot centralproducerat material. Det bör också ankomma på nämnden att följa verksamheten i övrigt, i synnerhet när det gäller ett eventuellt behov av ytterligare etiska regler.

Jag räknar med att nämndens arbete kan börja ca ett halvår efter ett riksdagsbeslut i denna fråga. Under en övergångsperiod bör närradiokommittén få i uppdrag att fortsätta administrationen av verksamheten och möjlighet att lämna tillstånd för sändningar på nya orter under andra halvåret 1982. En organisationskommitté bör tillsättas redan under våren 1982 för att precisera nämndens arbetsuppgifter och arbetsformer samt bedriva det praktiska förberedelsearbete som behövs för att den nya nämnden skall kunna påbörja sin verksamhet vid årskiftet 1982/83.

Nämnden bör utses av regeringen och vara parlamentariskt sammansatt. Representerar för televerket och de närradiosändande föreningarna bör kunna adjungeras till nämnden. Till sin hjälp bör nämnden ha ett kansli vars chef bör ha juridisk kompetens.

Under försöksverksamheten har på flertalet försöksorter bildats lokala närradioföreningar, vilka som samarbetsorgan mellan de sändande sammanlutningarna har till uppgift att samordna aktiviteterna främst vad gäller information, underhandlingar och avtal med upphovsrätsorganisationerna samt upprättande av förslag till tidsscheman för programverksamheten. Erfarenheterna av dessa närradioföreningar synes ha varit genomgående positiva.

Som jag tidigare har anfört bygger närradioverksamheten på lokala initiativ och lokala insatser. Det står enligt min uppfattning i god överensstämmelse med denna närradions speciella karaktär att ansvaret för de

uppgifter som är gemensamma för de sändande sammanslutningarna på varje ort också handhas lokalt. Av särskilt värde är det att tidsscheman för programverksamheten kan upprättas med utgångspunkt från en god kännedom om de lokala förhållandena. Närradionämnden bör därför pröva möjligheten att anförtro åt de sändande sammanslutningarna på varje ort att, lämpligen genom lokala närradioföreningar, svara för upprättandet av förslag till tidsscheman för programverksamheten.

Jag är medveten om att ett sådant arrangemang som jag nu har föreslagit orsakar de lokala sammanslutningarna både arbete och kostnader. Genom att anförtro sådana uppgifter åt lokala organ kan emellertid kostnaderna för den centrala myndigheten hållas nere, samtidigt som den önskvärda decentraliseringen av ansvaret för programläggningen uppnås.

2.3.10 Finansiering

Föredragandens förslag: Närradioverksamheten bör bekostas av de sändande föreningarna. Detta gäller programverksamheten, inklusive ersättning till upphovsmännen, kostnader för inredning av studio eller hyra av studio samt sändare och programledningar. Det gäller i princip också närradiomyndigheten. Under uppbyggnadsperioden bör dock myndigheten till en del finansieras med statliga medel. Vid full utbyggnad av närradioverksamheten i hela landet skall myndigheten finansieras med avgifter från föreningarna. De sändande föreningarna bör bl. a. betala en avgift för sändningstillstånd och en årlig avgift relaterad till utnyttjad sändningstid.

Kommittéförslaget: Kommittén anser att kostnaderna för närradions programverksamhet bör bäras av de sändande föreningarna. De centrala administrationskostnaderna bör däremot inte belasta föreningarna.

Remissinstanserna: Förslaget att en central myndighet bör finansieras med statliga medel stöds av flertalet remissinstanser som har yttrat sig i frågan.

Föredragandens skäl: Närradion är en ny möjlighet för föreningslivet att nå ut med sina budskap, kommunicera med sina medlemmar och med allmänheten. I den mån föreningar och organisationer vill utnyttja denna möjlighet bör de själva betala kostnaderna. Den centrala närradionämnd som jag har föreslagit kommer dock under utbyggnadsskedet att även ha vissa utredande uppgifter utöver administration av den pågående verksamheten. Nämnden bör därför under utbyggnadsskedet till en del finansieras med statliga medel. Vid fullt utbyggd närradioverksamhet bör nämnden finansieras med avgifter från föreningarna, med hänsyn till att dess uppgifter då kommer att vara direkt relaterade till deras verksamhet. Kostnaderna för nämnden och dess kansli har jag beräknat till 1,2 milj. kr. per år. För budgetåret 1982/83 har jag beräknat ett statligt anslag på 600 000 kr. med hänsyn till att nämnden tillsätts andra halvåret.

2.3.11 Utbyggnad

Föredragandens förslag: Utbyggnaden föreslås ske successivt. Viss förtur ges åt glesbygdssorter.

Kommittéförslaget: Successiv utbyggnad från den 1 juli 1982.

Remissinstanserna: Frågan har inte kommenterats av remissinstanserna.

Föredragandens skäl: Närradioverksamheten förutsätter lokala initiativ och intresset för verksamheten torde öka i takt med att den blir känd på olika orter och inom olika organisationer. Försökverksamheten har givit erfarenheter i huvudsak från större tätorter. Det finns nu inom det ideella föreningslivet på många håll ett starkt intresse av att kunna göra bruk av närradions speciella möjligheter även i glesbygdssområden. Enligt min uppfattning är det angeläget att detta intresse tillgodoses.

Närradionämnden bör, som jag tidigare har anfört, i övrigt vid sina beslut om sändningstillstånd ta hänsyn till att intresset för att sända närradio är olika starkt på olika orter. Det är naturligt att närradion etableras i första hand på orter där ett starkt samlat intresse härför har kommit till uttryck och där de lokala förberedelserna har kommit långt. Med hänsyn till de begränsade administrativa resurser som centralt kan ställas till förfogande bör förtur kunna ges för verksamhet på orter där samordningen mellan de sammanslutningar som önskar sända närradio tagit sig uttryck i att en lokal närradioförening har bildats med uppgift att handha den gemensamma planeringen.

Några ytterligare riktlinjer till vägledning för närradionämndens beslut i tillståndsfrågor och därmed för närradions utbyggnad bör enligt min uppfattning inte fastställas. Nämndens arbete bör präglas av insikten om att närradion är en möjlighet som ställs till det ideella föreningslivets förfogande, inte en av staten planerad verksamhet avsedd att täcka hela landet med sändare och att erbjuda ett heltäckande programutbud.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i radiolagen (1966:755)
2. förslag till närradiolag.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

4 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över lagförslagen.

5 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

*Bilaga 1***Sammanfattning av närradiokommitténs betänkande (SOU 1981: 13) Närradio****1 Bakgrund**

1925 fick AB Radiotjänst tillstånd att sända radio. Från denna ensamrätt gjordes ett undantag i slutet av 1960-talet, då kyrkor fick tillstånd att använda telenätet för sändningar, först till vårdinstitutioner, senare även till enskilda hushåll.

1965 föreslog 1960 års radioutredning att *särskild rundradio* skulle få sändas under samhällets överinseende vid sidan av Sveriges Radios sändningar. Tillstånd skulle kunna beviljas offentliga organ på undervisningsområdet, folkrörelser och organisationer av ideell, politisk eller religiös karaktär. En sändningsnämnd skulle pröva ansökningar om tillstånd. Sändningarna skulle ske på eget ansvar. Förslaget bemöttes positivt av flertalet remissinstanser, men departementschefen ansåg det vara alltför skissartat för att kunna läggas till grund för ett förslag till riksdagen.

1969 års radioutredning (RUT 69) föreslog 1973 införande av lokalradion. Det förslaget ledde fram till ett riksdagsbeslut två år senare.

1974 års radioutredning tog i sitt 1977 framlagda betänkande upp förslaget om särskild rundradio. Man inriktade sig nu på sändare med låg effekt och föreslog en försöksverksamhet för såväl särskild ljudradio som TV. De offentliga organen lämnades denna gång utanför kretsen av tillståndsberättigade, varför sändningsrätten alltså förbehölls föreningslivet. I förslaget till riksdagen 1978 byggde departementschefen i allt väsentligt på radioutredningens förslag. Verksamheten kallades nu *närradio* och jämfördes med en liten tidning eller tidskrift.

Olika former av "allmansradio" växte under slutet av 1970-talet fram inom Sveriges Radio. Lokalradion har inom flera distrikt bedrivit sådan verksamhet. Utbildningsradion inledde 1977 en särskild försöksverksamhet med allmansradio i Gimo. En producent placerades i samhället med uppgift att söka intressera allmänheten och föreningslivet att producera egna radioprogram, vilka skulle kunna utsändas över Radio Upplands lokalradionät.

Gimoverksamheten har utvärderats. Erfarenheterna förs nu vidare på andra orter i Uppland och även inom andra delar av lokalradions och utbildningsradions verksamhet.

Riksradios bandverkstad i Malmö är ett annat exempel på Sveriges Radios försök att få allmänheten att aktivera sig i produktion av radioprogram.

Riksdagen förlängde i november 1980 kommitténs arbete för att försöksverksamheten skulle kunna fortsätta till utgången av juni 1982. Efter ett

riksdagsbeslut i mars 1980 gavs kommittén tilläggsdirektiv om samarbete med Sveriges Lokalradio AB (LRAB) i en försöksverksamhet med förenings-sändningar. Kommittén skall följa och delta i utvärderingen av en del av denna verksamhet och återkomma till detta i det betänkande som kommer att överlämnas sedan försöksverksamheten med närradio avslutats. Med utgångspunkt från huvuddirektiven har kommittén dock ansett sig kunna fullfölja arbetet att lägga fram förslag om närradion trots att kommittén skall delta i utvärderingen av lokalradioförsöket.

2 Försöksverksamheten med närradio

Från och med hösten 1978 tog kommittén emot förhandsanmälningar om deltagande i försöket.

538 lokala sammanslutningar landet runt anmälde förhandsintresse. De fördelade sig på 116 orter. Dessutom anmälde 68 riksorganisationer principiellt förhandsintresse å sina lokala sammanslutningars vägnar. Religiösa sammanslutningar svarade för 18 procent av dessa anmälningar, politiska för 15 procent, boendeföreningar av olika slag för 14 procent och sammanslutningar knutna till utbildningssektorn för 11 procent.

Kommittén valde ut 16 försöksområden: Stockholms innerstad, Järfältet, Eskilstuna, Linköping, Jönköping, Malmö (stadsdelarna Oxie och Rosengård), Öckerö, Göteborg, Dalsjöfors, Karlstad, Kumla, Mora, Sandviken, Östersund, Umeå och Piteå. Sedan sammanslutningarna i Östersund inte fullföljt sina avsikter att delta utsågs Svanön till försöksort.

Inför starterna hölls informations- och planeringsmöten på försöksorterna. Sändningstider diskuterades, likaså samordningen föreningarna emellan. Representanter för televerket deltog på samtliga orter och upplyste om de tekniska förutsättningarna.

Sändningstiderna fastställdes av kommittén sedan de ansökande sammanslutningarna inkommit med förslag. Från flera orter kom samordnade förslag, sedan en lokal närradioförening bildats. Endast i Stockholms innerstad stod konkurrerande önskemål om samma sändningstider mot varandra. Dessa kunde jämkas ihop av närradiokommittén.

De första sändningarna startade i Jönköping 24 april 1979. På övriga orter startade sändningarna antingen under våren eller under början av hösten. Malmö startade sist av de ursprungligen utsedda försöksorterna, den 15 september.

När det stor klart att föreningarna i Östersund inte önskade fullfölja sina ansökningar begärde kommittén regeringens tillstånd att inleda samarbetet med LRAB för att göra östersundssändningarna till ett samprojekt mellan kommittén och lokalradion. Samtidigt startade kommittén sitt eget 16:e projekt i Svanön, som tidigare anmält intresse att få delta.

Alla slags organisationer har deltagit i försöksverksamheten med närra-

dio. Kyrkorna har svarat för 40–50 procent av sändningarna, medan de fackliga organisationerna och idrottsrörelsen endast deltagit i begränsad utsträckning.

Till och med den 30 november 1980 hade 341 sammanslutningar deltagit i försöksverksamheten och innehaft eget sändningstillstånd. Dessutom hade ett antal sammanslutningar sänt på andra sammanslutningars sändningstid. Av de 341 sammanslutningarna tillkom 79 under år 1980. Å andra sidan har 48 sammanslutningar slutat sända, därav 22 redan under år 1979.

Den totala sändningstiden vecka 39/80 var 554 timmar, vartill kom ett antal nattsändningar. Totalt har under de 20 första sändningsmånaderna sänts cirka 31 000 timmar närradio.

Största antalet sändande sammanslutningar finns i storstäderna, men också i Öckerö har närradion stor spännvidd. De politiska partiernas intresse för att delta var störst under valrörelsen 1979. Under avtalskonflikten våren 1980 ökade intresset för fackliga sändningar markant.

Närradiokommittén har stimulerat till bildandet av närradioföreningar, vilka visat sig kunna underlätta att lokala samordningsproblem löses. Närradioföreningarna har ibland samarbetat om ekonomiskt fördelaktiga lösningar av studiofrågan och kunnat minska den totala kostnaden för televerkets tjänster. På några försöksorter har luckor mellan programmen fyllts ut av programläsning och pausmusik.

I arbetet med att pröva ansökningar har kommittén tagit ställning till ett antal gränsfall. Sammanslutningarnas självständiga lokala ställning har prövats, vilket bl.a. lett till att en ansökan från ett av Svenska Arbetsgivarföreningens regionkontor avslagits. Även andra sammanslutningar har inte kunnat fullfölja sina ansökningar på grund av att man saknat lokal anknytning till sändningsområdet. Frälsningsarméns och Sjundedags Adventistsamfundets lokala uppbyggnad vållade också problem inledningsvis.

Fyra konsumentföreningar har beviljats sändningstillstånd, liksom en OK-förening och en HSB-förening. Kommuner och kommunala organ har inte kunnat få tillstånd, däremot svenska kyrkans församlingar. Studentkårer har fått tillstånd, med inte stiftelser.

Fördelningen av sändningstid har inte vållat några större svårigheter. Vid läggningen av sändningsschemat för Stockholms innerstad för år 1980 fick dock vissa begränsningar göras i sammanslutningarnas önskemål. Ett stort antal extrasändningar, några knutna till större arrangemang i sammanslutningarnas verksamhet har förekommit. I mars 1980 fick närradioföreningarna möjlighet att preliminärt fördela sändningstid nattetid mellan sammanslutningarna.

Närradioverksamheten har i betydande omfattning utnyttjat verk och prestationer som har skydd i upphovsrättslig lagstiftning. Till och med den 30 juni 1980 fick upphovsrättsligt skyddad musik utnyttjas kostnadsfritt. Därefter har en taxa som överenskommits med upphovsrättsorganisatio-

nerna STIM, IFPI och SAMI tillämpats. Närradiokommittén har ägnat stor uppmärksamhet åt de upphovsrättsliga frågorna. Bakgrunden har dels varit en önskan att hjälpa de sammanslutningar som velat delta i försöksverksamheten med att lösa frågorna om sändningsrättigheter m.m., dels har kommittén ett ansvar gentemot upphovsmännen och därigenom gentemot kulturlivet i stort så att det inte i etern förkommer ett olovligt utnyttjande av i lag skyddade prestationer. Då ett modellavtal för musiken i närradion skulle upprättas inför avgiftsbeläggningen den 1 juli 1980 utsåg närradiokommittén en särskild referensgrupp som företrädde de sändande sammanslutningarnas intressen. Diskussionerna om modellavtalet stötte till en början på svårigheter, men efter en remissomgång, varunder de sändande sammanslutningarna gavs tillfälle att säga sin mening om två alternativa förslag, kunde ett modellavtal upprättas i september 1980. Det nya modellavtalet innehöll den principiella nyheten på rättighetshavarsidan att avtalet är gemensamt för kompositörerna samt fonogram- och artistorganisationerna. Avgifternas storlek är grupperad i fyra kategorier.

Televerket har svarat för programledningar och sändare på samtliga försöksorter. Två omkopplingssystem mellan studios används. På flertalet orter kan studios själva koppla in sig manuellt till sändaren. I Stockholms innerstad styrs omkopplingen mellan studios av en automatisk klocka som programmeras efter varje veckas sändningsschema. 98 studios var i november 1980 inkopplade till de 16 sändarna. Sändarna hade från starten 1 watts effekt; dock måste effekten i Stockholms innerstad från början höjas till 20 watt för att skapa god hörbarhet inom mottagningsområdet. Efter många klagomål på för dålig hörbarhet inom mottagningsområdena har kommittén successivt höjt effekten på enwattssändarna till 10 watt. I Karlstad har televerket svarat för en sändningsstudio. I Malmö har kommunen byggt en studiolokal som placerats på televerkets tomt. I övrigt har sammanslutningarna själva svarat för studios och studioutrustningar.

För varje sändare har televerket tagit ut en årshyra på 8 000 kronor. En programledning har kostat 1 000 kronor i årshyra och en andel i omkopplingsutrustningen 1 000 kr.

Yttrandefriheten i närradion har i stora drag varit densamma som inom pressen. Endast justitiekanslern (JK) kan väcka åtal för yttrandefrihetsbrott i närradioprogram.

Varje närradioprogram skall ha en ansvarig programutgivare. Ansvaret för yttrandefrihetsbrott vilar på programutgivaren.

Varje närradiosändning skall tas upp på ett referensband som ska förvaras i sex månader. Den som anser sig kränkt i ett program har rätt att få lyssna på programmet eller få en utskrift av det. Närradioprogram får inte förhandsgranskas av någon myndighet.

Under den hittillsvarande försöksverksamheten har tre närradioprogram anmälts till JK- granskning. Två av dessa anmälningar har avskrivits utan åtgärd.

Reklamförbudet i närradion har fyra gånger föranlett närradiokommittén att granska inslag i programmen. Ett fall avsåg egen kommersiell verksamhet; Radio Konsum, Stockholm, ådrog sig en erinran sedan föreningens varor omnämnts i ett program. Tre fall har gällt föreskriften att en sammanslutning inte får sända reklam mot vederlag. I två av dessa har programinslagen ansetts strida mot förbudet. Motormännens riksförbunds klubb, Malmö, har tilldelats en varning och Motormännens riksförbunds klubb, Stockholm, en erinran. Mot ett av Moderata ungdomsförbundet, Malmö, sänt programinslag har kommittén uttalat kritik.

Något beslut om återkallad sändningsrätt på grund av reklamöverträdelse har inte fattats vid den tidpunkt då betänkandet läggs fram.

Fil. dr Lowe Hedman vid sociologiska institutionen, Uppsala universitet, genomför parallellt med försöksverksamheten med närradio utvärderingar av verksamheten. Två rapporter från denna utvärdering överlämnas av närradiokommittén samtidigt med detta betänkande. En av försöksorterna, Öckerö, har specialstuderats av stud. Svante Karlsson vid Göteborgs universitet. En särskild sammanfattning av närradions sociologiska undersökningar ingår i betänkandet.

3 Yttrandefrihet och kulturpolitik

Närradiokommittén redovisar sin syn på yttrandefriheten, medieutvecklingen och möjligheterna att främja en demokratisk utveckling genom närradio på följande sätt: Många sammanslutningar som deltar i försöksverksamheten med närradio har erövrat en yttrandefrihet som de anser vara positiv. Mot tendenser till maktkoncentration i medieutvecklingen vill kommittén sätta den småskalighet som närradio är ett uttryck för. Kommittén analyserar hur närradion främjar målen för samhällets kulturpolitik. Även små sammanslutningar kan delta i närradio till låg kostnad om verksamheten bygger på frivilliga insatser.

Kommittén understryker att yttrandefrihetens idé inte är att debatten skall vara representativ utan att den skall vara mångfasetterad. Närradion har en annan uppgift än Sveriges Radio, som skall tillhandahålla ett utbud av balanserade program. Närradion erbjuder en möjlighet att utnyttja yttrandefriheten. För att jämlikhet sammanslutningarna emellan skall bli en realitet är det viktigt att medlemmarna utbildas att producera egen radio. Många sammanslutningar som haft ringa erfarenhet av radiomediet, bl.a. invandrarföreningar, har genom utbildning övervunnit sina startsvårigheter.

Sändningarna ger dagliga bevis för att närradion svarar mot behov som andra media inte tillgodoser. Särskilt i storstäderna har oetablerade konstnärliga grupper framträtt i programmen. Närradions program är ofta också av annan karaktär än programmen inom Sveriges Radio. Trots att närra-

dion har en mycket lokal begränsning sänds många internationellt inriktade program. Det kommer inte minst till uttryck i invandrarprogrammen.

4 Eterutrymme

För närvarande sänds närradios program på frekvensbandet 87,5–100 MHz. Vid en konferens med internationella teleunionen 1979 beslöts att också frekvensbanden 100–104 och 104–108 MHz skulle öppnas för FM-ljudradio. En del av dessa frekvenser kan bli aktuella också för närradios del. Televerket bedömer att närradion kan tilldelas i första hand en frekvens i varje kommun, alltså i princip 279 sändare. Vissa undantag görs dock för Skåne, Göteborgsområdet och Bohuslän. Även i Stockholmsområdet räcker frekvenserna nätt och jämnt till för en sändare i varje kommun. I Norrland kan å andra sidan rymmas fler sändare än en i varje kommun.

Ytterligare frekvensresurser kan bli tillgängliga för närradion när frekvensbanden 100–104 och 104–108 MHz blir tillgängliga.

5 Kommitténs förslag

Närradiokommittén föreslår att närradion byggs ut successivt från den 1 juli 1982 med stöd av en ny närradiolag. Samtidigt föreslås en ny ansvarighetslag för närradiosändningar träda i kraft samt en följdändring i radiolagen.

Kommittén skall enligt sina direktiv framlägga "en första utvärdering med preliminära förslag till ställningstaganden" oavsett att kommittén enligt sina tilläggsdirektiv skall delta i utvärderingen av lokalradios föreningssändningar i Ljusdal och Ängelholm.

Försöksverksamheten med närradio har utvecklat sig som man kunde förvänta sig inom flertalet sändningsområden. Många sammanslutningar som inte förhandsanmälde sig har dock senare tillkommit, vilket ändrat helhetsbilden på några försöksorter.

Idealitetens betydelse för en väl fungerande närradio understryks som en erfarenhet från försöksverksamheten. 70 procent av landets befolkning kan nås med god hörbarhet i en närradio som byggs ut så långt frekvensresurserna medger. Denna begränsning anser inte kommittén utgöra skäl att motsätta sig närradio där sändningar är möjliga.

Närradion är till för att främja föreningslivets yttrandefrihet och har sålunda en annan uppgift än Sveriges Radio. Kommittén diskuterar närradios begränsningar liksom möjligheterna till föreningssändningar inom Sveriges Radios ram. Kommittén framhåller att ett över hela landet utbyggt system med föreningssändningar inom Sveriges Radio skulle ställa

för höga ekonomiska anspråk, varför närradions sparsamma system bör föredras. Kommunala organ har under försöksverksamheten visat närradion ett betydande intresse. Kommittén anser dock att kommuner inte skall få sändningsrätt. Sändningsrätt bör förbehållas ideella och fackliga lokala sammanslutningar som är juridiska personer. En ny definition av den sändningsberättigade kretsen sammanslutningar föreslås i närradiolagen. Enligt denna utesluts sammanslutningar vilkas huvudsakliga syfte är ekonomiskt, bl.a. branschorganisationer och konsumentföreningar. Den kooperativa rörelsens sändningsrätt begränsas till ideella sammanslutningar, t.ex. konsumentgillen.

Sammanslutningar som varit verksamma minst ett år inom sändningsområdet föreslås kunna få tillstånd att sända. Från ettårsregeln skall undantag kunna göras för närradioföreningar (samarbetsorgan för flera sändande sammanslutningar) och föreningar som bildats inför en folkomröstningskampanj.

Medlemskap i närradioförening föreslås liksom under försöksverksamheten bli frivilligt. Kommittén understryker betydelsen av att närradioföreningarna fungerar väl och får god anslutning. Härigenom underlättas lokal samverkan om bl.a. fördelningen av sändningstid, vilket väsentligt bör minska de centrala administrativa arbetsuppgifterna. Tillstånd att sända närradio skall ges ett år i taget.

Yttrandefrihetsutredningen överväger för närvarande frågor om yttrandefrihetens gränser, även inom radiomediet. Sammanslutningar som sänder närradio bör ha samma frihet att utforma programmen som de haft under försöksverksamheten. En ny ordning för ersättarens inträde vid förfall för ansvarige utgivaren föreslås.

Kommittén utgår från att närradion kommer att ansluta sig till de etiska regler som utformas inom pressen eller utarbeta egna regler. Ett riksförbud mot centralproducerat material i sändningarna föreslås. Övervägande delen av varje sammanslutnings program skall vara producerat särskilt för sändningsområdet.

Reklamförbudet föreslås bestå. Förbudet mot sponsrade program omformuleras så att det får en lämpligare innebörd.

Närradiomyndigheten skall efterhandsgranska program för att bl.a. kontrollera efterlevnaden av reklamförbudet och riksförbudet. Kommittén avvisar möjligheten att radionämnden skall granska närradioprogram bl.a. på grund av att samma myndighet som beviljat tillstånd även bör handlägga ärenden om indragning av tillstånd. Beslut av närradiomyndigheten föreslås kunna överklagas hos regeringen.

Referensbandningsplikten föreslås bestå. Referensband skall hållas tillgängliga sex månader efter sändningen. Frågan blir prövad i samband med en översyn av pliktexemplarslagen.

Statsmakterna bör under den fortsatta närradioverksamheten fortsätta sin bevakning av upphovsrättsfrågorna.

Under avsnittet om sändarna diskuterar kommittén olika alternativa tekniska organisationsmodeller för närradion som kan bli aktuella på längre sikt. Televerket ges i uppdrag att svara för sändare och programledningar. En möjlighet skall dock finnas att sända på en egen sändare. Sådan sändare måste godkännas av televerket före driftsstart.

En differentiering av sändarhyrorna bör ske för att förbilliga deltagandet för sammanslutningar på små orter. Lyssnarundersökningar bör tills vidare i första hand bekostas av de sändande sammanslutningarna.

För att handlägga ärenden och tillstånd att sända närradio, övervaka bl.a. reklamförbudet och riksförbudet samt sprida information om närradioverksamheten föreslås en närradionämnd. Denna föreslås få fem ledamöter. Nämnden skall ha tillgång till juridisk och teleteknisk expertis. Nämnden föreslås få ett kansli med 5–7 personer. Årskostnaden för nämndens verksamhet beräknas till 2–2,5 miljoner kronor.

Närradiokommittén diskuterar möjligheten att avgiftsfinansiera närradionämndens verksamhet. Denna möjlighet är oviss, då sammanslutningar kan samverka om tillstånd i sådan utsträckning att varje grund för inkomstberäkningen blir osäker. En totalfinansiering med avgifter skulle fordra att varje sammanslutning betalade mellan 2 000 och 3 000 kronor årligen. En lägre avgift anser kommittén möjlig att ta ut, men det är osäkert om den skulle mer än finansiera sin egen administrationskostnad.

Närradiokommittén föreslås under en övergångsperiod om sex månader efter den nya närradiolagens ikraftträdande få administrera den fortsatta verksamheten, tills närradionämnden hunnit organiseras och kan träda i funktion den 1 januari 1983.

Närradiokommitténs förslag till**Lag om ändring i radiolagen (1966: 755)**

Härigenom föreskrivs att 5 § radiolagen (1966: 755) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

De företag som regeringen bestämmer (programföretag) ha rätt att sända radioprogram i rundradiosändning från sändare här i landet.

Varje programföretag avgör ensamt vilka radioprogram som skola förekomma i rundradiosändning som företaget anordnar. Härvid skall programföretaget iakttaga bestämmelserna i 6 § och 7 § andra stycket.

Radioprogram i rundradiosändning som har upptagits trådlöst på centralantennanläggning får utan särskilt tillstånd sändas vidare till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen.

Om rätt att sända program i vissa lokala rundradiosändningar finnas föreskrifter i lagen (1978: 479) om försöksverksamhet med närradio.

Om rätt att sända program i vissa lokala rundradiosändningar finns föreskrifter i *närradiolagen (1982:000)*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

Närradiokommitténs förslag till**Närradiolag**

Härigenom föreskrivs följande.

1 §

Radiosändning av ljudradioprogram i lokala rundradiosändningar (närradio) får inte ske utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Programmen får sändas endast över sådana sändare som televerket ställer till förfogande eller godkänner.

I denna lag förstås med radiosändning, rundradiosändning och radioprogram detsamma som i radiolagen (1966: 755).

2 §

Tillstånd att sända närradio kan ges till sådan lokal sammanslutning som är juridisk person och som har till huvudsakligt syfte att främja ideella eller fackliga ändamål. Sammanslutningen skall, om inte särskilda skäl föranleder annat, sedan minst ett år före ansökningsdagen bedriva verksamhet inom sändningsområdet.

Tillstånd att sända närradio får inte meddelas innan sökanden har anmält vem som har utsetts till programutgivare enligt närradioansvarighetslagen (1982: 000).

3 §

Tillstånd skall förenas med de villkor som krävs för sändningen. Villkoren kan avse under vilken tid sändning får äga rum samt sändarens placering, frekvens och effekt.

4 §

Sammanlutningen skall tillse att, om inte särskilda skäl föranleder annat, programutbudet under den tid, som ett tillstånd att sända närradio gäller, till övervägande del består av material som har producerats särskilt för sändningsområdet.

5 §

För närradion gäller inte 6 och 7 §§ radiolagen (1966: 755).

6 §

Sammanlutningen får inte mot vederlag sända kommersiell reklam i närradio. Sammanlutningen får inte heller sända reklam som avser egen kommersiell verksamhet.

Sändning av visst radioprogram eller vissa slag av radioprogram får inte till någon del bekostas med medel eller annan egendom som av en näringsidkare har ställts till sammanlutningens förfogande enbart för att möjliggöra sådan sändning.

7 §

Tillstånd att sända närradio får återkallas, om

1. den sammanlutning som har fått tillståndet bryter mot denna lag eller mot villkor som avses i 3 §,
2. program sänds trots att varken behörig programutgivare eller ersättare för programutgivare enligt närradioansvarighetslagen (1982: 000) finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare eller ersättare inte har gjorts, eller
3. program sänds utan att uppgifter meddelas enligt 4 § närradioansvarighetslagen.

8 §

Sammanlutningen skall på begäran av den myndighet som prövar frågor om tillstånd att sända närradio skyndsamt och utan kostnad för myndigheten tillställa denna det material som myndigheten anser sig behöva för sin granskningsverksamhet.

9 §

Den som bryter villkor som avses i 3 § döms till böter.

10 §

Talan mot beslut av den myndighet som avses i 1 § i fråga om rätt att sända närradio förs hos regeringen genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982, då lagen (1978: 479) om försöksverksamhet med närradio skall upphöra att gälla.

Sammanställning av remissyttrandena över närradio-kommitténs betänkande (SOU 1981: 13) Närradio

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgetts av justitiekanslern (JK), hovrätten för Västra Sverige, televerket, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens kulturråd, radionämnden, statens invandraverk, länstyrelsernas organisationsnämnd, länstyrelsen i Stockholms län, upphovsrättsutredningen (Ju 1976:02), arkivet för ljud och bild (ALB), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Stockholm, Eskilstuna, Linköping, Karlstad, Kumla, Sandviken, Umeå och Piteå kommuner, Sveriges Radio AB (SR), Sveriges lokalradio AB (LRAB), Sveriges Utbildningsradio AB (UR), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Sveriges författarförbund, Svenska journalistförbundet, Svenska musikerförbundet, Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI), Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Svenska Arbetsgivarföreningen (SAF), Svenska Företagares riksförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges radiohandlares riksförbund gemensamt med Sveriges radioleverantörer, HSB:s riksförbund, Hyresgästernas riksförbund, Folkets Husföreningarnas riksförbund, Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund ideell förening (LRF), Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, Nykterhetsrörelsens landsförbund, IOGT-NTO, Sveriges Riksidrottsförbund, Riksförbundet Hem och Skola, Sveriges pensionärers riksförbund, Svenska samernas riksförbund, Handikappförbundets centralkommitté (HCK), Studieförbundet Medborgarskolan, Sveriges kyrkliga studieförbund, Frikyrkliga studieförbundet, Sveriges frikyrkoråds samarbetsnämnds delegation (här benämnd Sveriges frikyrkoråd), Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Pingstkyrkan i Mora gemensamt med Föreningen Folkets park i Mora, Betania missionsförening i Malmö, närradioföreningarna i Stockholm, Järva, Göteborg, Malmö, Eskilstuna, Linköping, Jönköping, Karlstad, Öckerö, Sandviken, Kramfors, Umeå och Piteå samt Radio Klara, Sveriges DX-förbund, Stockholms universitets studentkår, Konsum Väst och Ljudmixarna SBC.

Härutöver har skrivelser inkommit från Folkpartiets stockholmsförening, filadelfiaförsamlingarna i Eskilstuna, Huskvarna och Jönköping, Adventistsamfundet, Scientologkyrkans närradioverksamhet i Stockholm och Malmö, Motormännens riksförbund, Föreningen för modern alternativ kultur, Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt, Utposten ekonomisk förening för kommunikationssamverkan, Årsta miljöförening, Kristen Demokratisk Samling (KDS), Centerns ungdomsförbund (CUF), Sveriges Riksradio AB, Västra Hälsinglands avdelning av Studieförbundet

Vuxenskolan och Kramfors kommuns kulturnämnd samt gemensam skrivelse från närradiosändande organisationer i Kumla.

1 Förslaget om en successiv utbyggnad av närradion

Utredningen

Det positiva intresse som visats försöksverksamheten liksom den uppskattning som uttryckts av många sändande sammanslutningar har övertygat närradiokommittén om behovet av närradio. Lyssnarundersökningar och forskarrapporter har stärkt kommittén i denna uppfattning. Med hänvisning till redovisade erfarenheter föreslås en successiv utbyggnad av närradion med stöd av en ny närradiolag från den 1 juli 1982.

När kommittén överlämnade detta förslag hade sändningarna pågått i närmare två år. Riksdagen förlängde i november 1980 kommitténs arbete för att försöksverksamheten skulle kunna fortsätta till utgången av juni 1982. Efter ett riksdagsbeslut i mars 1980 gavs kommittén tilläggsdirektiv om samarbete med Sveriges Lokalradio i en försöksverksamhet med för- eningssändningar. Kommittén skall följa och delta i utvärderingen av en del av denna verksamhet och avser att återkomma till detta i det betänkande som kommer att överlämnas sedan försöksverksamheten med närradio avslutats. Med utgångspunkt från huvuddirektiven har kommittén dock ansett sig kunna fullfölja arbetet att lägga fram förslag om närradion trots att kommittén skall delta i utvärderingen av lokalradioförsöket.

I sin reservation hävdar utredningens minoritet (s-ledamöterna) att ett ställningstagande bör anstå till efter den 1 juli 1982, då den nuvarande och planerade försöksverksamheten genomförs.

Remissyttrandena

Inledningsvis kan nämnas att av de yttranden och skrivelser som inkommit från 98 myndigheter och organisationer tar man i 71 fall ställning till huruvida ett beslut om att permanenta närradio skall tas nu i enlighet med kommitténs förslag.

Tanken på ett beslut om permanentning stöds av en stor grupp, 35 remissinstanser, som till klart övervägande del består av organisationer med frikyrklig anknytning, näringslivet och närradioföreningarna. En lika stor grupp, 36 remissinstanser, vill inte att ett beslut tas nu. Merparten av dessa anser att det är för tidigt att ta ställning innan försöksverksamheten med närradion slutförts 1982. Endast 6 av dessa remissinstanser uttalar sig i en riktning som innebär att närradioverksamheten kan upphöra helt. Gruppen av remissinstanser som inte vill att ett beslut tas nu består till klart övervägande del av offentliga institutioner med statlig eller kommunal anknytning, SR-koncernen och arbetstagarorganisationerna.

Intresseorganisationer och föreningsliv i övrigt fördelar sig någorlunda jämnt på nämnda två grupper. Tanken på en fortsatt närradioverksamhet stöds allmänt av *Hovrätten för Västra Sverige*, *Karlstads kommun*, *SAF*, *Svenska Företagares Riksförbund (SFR)*, *Sveriges Radiohandlares Riksförbund* och *Sveriges Radioleverantörer* i gemensamt yttrande. *Riksförbundet Hem och Skola*, *Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation*, *Nykerhetsrörelsens landsförbund*, *Sveriges Pensionärers Riksförbund*, *Sveriges DX-förbund*, *Sveriges Frikyrkoråd*, *Sveriges Kyrkliga Studieförbund*, *Frikyrkliga Studieförbundet*, *Stockholms Universitets Studentkår*, *Pingstkyrkan* och *Föreningen Folkets park i Mora* i gemensamt yttrande. *Filadelfiaförsamlingen i Stockholm*, *Betania Missionsförening i Malmö*, *Radio Klara* samt närradioföreningarna i *Stockholm*, *Järva*, *Linköping*, *Jönköping*, *Malmö*, *Öckerö*, *Karlstad*, *Sandviken*, *Kramfors*, *Umeå* och *Piteå*. I skrivelser uttalar sig vidare *Folkpartiets Stockholmsförening*, *Föreningen för modern alternativ kultur*, *KDS*, *Filadelfiaförsamlingarna i Eskilstuna*, *Huskvarna* och *Jönköping* samt närradiosändande sammanslutningar i *Kumla* för en permanentning.

En del av de remissinstanser som stöder tanken på en permanentning av närradion anför dock vissa förbehåll eller kritiska synpunkter.

Hovrätten för Västra Sverige påpekar att kommitténs förslag brister i precision på vissa punkter och svarar illa mot regeringsformens krav på garantier mot onödiga ingrepp i yttrande- och informationsfriheterna.

Åtskilliga remissinstanser de flesta med en positiv inställning till någon form av närradioverksamhet anser att det är för tidigt att ta ställning till dess slutliga utformning eftersom försöksverksamheten ännu inte avslutats och beslutsunderlaget därför är otillräckligt eller bristfälligt. Till denna ståndpunkt ansluter sig allmänt *statskontoret*, *riksrevisionsverket*, *statens kulturråd*, *statens invandrarverk*, *Svenska kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *Kumla*, *Linköping*, *Sandviken*, *Umeå* och *Piteå kommuner*, *Sveriges Radio*, *Sveriges Lokalradio*, *Utbildningsradion*, *LO*, *TCO*, *Svenska journalistförbundet*, *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares samarbetsnämnd*, *Sveriges Författarförbund*, *Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation*, *Medborgarskolan*, *HSB:s riksförbund*, *Folkets Husföreningarnas riksorganisation*, *KF*, *Riksidrottsförbundet*, *Handikappförbundens Centralkommitté*, *Konsum Väst*, *Malmö närradioförening*, *Närradioföreningen Radio Klara* och *Närradions samarbetsorganisation i Eskilstuna*. Liknande inställning uttrycks i skrivelse från *Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt*, *Sveriges Riksradio*, *Västra Hälsinglands avdelning av Studieförbundet Vuxenskolan* och *Kramfors kommuns kulturnämnd*.

Bl. a. anför följande synpunkter.

Statskontoret avstyrker att kommitténs förslag och rekommendationer läggs till grund för ett riksdagsbeslut om en reguljär verksamhet. Kommittén föreslås få i uppdrag att under en förlängd försöksverksamhet komplet-

tera utredningsmaterialet. Statskontoret vill framför allt ha de ekonomiska förutsättningarna och finansieringsalternativen samt organisationsfrågorna tillräckligt belysta.

RRV anser att kommittén inte presenterat det underlag som krävdes i direktiv och tilläggsdirektiv.

Statens invandrarverk har funnit att närradioförsöket är intressant för invandrarorganisationerna, men avstår från att ta ställning till värdet av närradion i stort. En utvärdering av sändningarna på polska och arabiska i Stockholm och Järva pågår och kommer att avslutas under hösten 1981. Invandrarverket ser det som mycket beklagligt att denna utvärdering inte redovisas innan kommitténs förslag läggs fram, men förutsätter att utbildningsdepartementet är berett att ta del av erfarenheter från den särskilda utvärderingen.

Statens kulturråd anser att försöksverksamheten måste förlängas under den tid som krävs för utarbetande av slutrapport, remissomgång och beslut. Ett visst uppskov med en eventuell närradioreform anser kulturrådet vara en mindre olägenhet än att genomföra en reform på ett ofullständigt beslutsunderlag.

Sveriges Radio finner det tillfredsställande, att en första sammanställning av erfarenheter nu offentliggörs och att frågeställningar och problem i samband med etablering av närradio förs fram och diskuteras. *SR* finner emellertid att förslaget om formerna för en etablerad närradio vilar på en alltför bräcklig grund. *Sveriges Riksradio* ser det som svårt att erhålla en samlad bild av närradioverksamheten eftersom försöken inte är slutförda och man kan ej heller instämma i delar av kommitténs argumentering. *Sveriges Lokalförbund* framhåller att närradioverksamheten på flera sätt innebär ett avsteg från de grundläggande principer som styr etermedierna i landet. Det enda sättet att mäta effekterna av denna nya verksamhet är genom att utvärdera de försöksverksamheter som pågår. *Sveriges Utbildningsradio* anser att det inte går att på grundval av de resultat som redovisats efter den begränsade försöksverksamheten, dra sådana slutsatser att en närradioverksamhet kan permanentas.

KF framhåller att kommitténs förslag bygger på endast 1,5 års praktiska erfarenheter. Det har inneburit att en rad frågor blivit ofullständigt utredda och att föreslagna lösningar inte prövats i praktiken. De skäl som reservanterna liksom experterna i kommittén har anfört varför ett beslut om närradion bör uppskjutas förstärker *KF*:s uppfattning att tillräckliga erfarenheter ännu inte vunnits för ett ställningstagande. Lika lite har *KF* på grund av den korta försökstiden seriöst kunnat utvärdera provverksamheten inom de egna leden, i de fyra konsumentföreningar som sänt närradio.

Några remissinstanser uttalar sig en riktning som innebär att närradioverksamheten kan eller bör upphöra, nämligen *Stockholms kommun*, *LRF*, *SACO/SR* och *CUF*, *Svenska köpmannaförbundet*, *Hiresgästernas riksförbund*, *Svenska Samernas riksförbund*.

Det saknas fortfarande väsentliga delar i förslaget framhåller Stockholms kommun medan LRF anser att den redovisade försöksverksamheten inte ger tillräckligt underlag för förslag om en fortsatt utbyggnad. Tvärtom har den enligt LRF:s uppfattning dokumenterat att de eventuella förhoppningar man från olika håll haft inte har infriats. Närradion fyller således inte någon funktion av särskild betydelse varken för allmänheten eller föreningslivet. CUF förordar en fortsatt satsning på lokalradion och dess samarbete med föreningslivet.

SACO/SR anför att från organisationens utgångspunkt finns det inte några skäl som talar för närradioverksamhet överhuvudtaget. Allra minst finns det skäl att forcera ett beslut om att permanenta närradion innan försöksperioden går ut.

Hyresgästernas riksförbund anser att kommitténs förslag är svagt underbyggt och huvudsakligen tycks ha sin grund i politiska motiv.

Svenska köpmannaförbundet uttalar tveksamhet inför en lagstiftning om en permanent närradio. Förbundet frågar sig om det kanske bästa sättet är att avveckla hela verksamheten och låta den väl utvecklade lokalradion även kanalisera det organiserade föreningslivets budskap i etern.

Flera av de remissinstanser som önskar en fortsatt utvärdering av försöksverksamheten framhåller dessutom värdet av eller vikten av att även försöken med föreningsradio inom lokalradions ram avslutas och utvärderas innan beslut om närradions framtid fattas. Sådana synpunkter framförs av statskontoret, riksrevisionsverket, Linköping, Sandviken, Kumla, Umeå och Piteå kommun, Sveriges Radio, Sveriges riksradio, Sveriges Lokalradio, Sveriges Utbildningsradio, SACO/SR, TCO, SAMI, Svenska Musikerförbundet, HSB, HCK, Medborgarskolan, Konsum Väst, Närradions samarbetsorgan i Eskilstuna, Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt och V. Hälsinglands avdelning av Studieförbundet Vuxenskolan.

2 Behovet av närradio

Utredningen

Yttrandefriheten fungerar ofta som ett minoritetsskydd framhåller kommittén. Många av de sammanslutningar som deltar i försöksverksamheten med närradio upplever sig som minoriteter i samhället som har svårt att komma fram i andra media än dem man själv oinskränkt disponerar. Den yttrandefrihet dessa sammanslutningar erövrat under försöksperioden har de upplevt mycket positivt. För många framstår den som den betydelsefullaste vinsten av att delta i försöksverksamheten.

Medieutvecklingen rymmer betydande risker för koncentration av makt menar kommittén. Tillkomsten av radio och television har gjort det lättare att sprida värderingar och information över hela land och folk även på det

internationella planet. Möjligheten att styra information över sådana distributionskanaler är betydande för enskilda, institutioner och företag med makt och ekonomiska resurser. Om medborgarna genom folkrörelser och andra folkligt förankrade organisationer skall kunna hävda sig, behövs en utveckling i motsatt riktning, mot en småskalighet som förstärker deras inflytande i det lokala samhället. Det är av vikt för demokratin att de många små, lokala grupperna får ett stort inflytande över medieutvecklingen, att en motrörelse bildas mot tendenserna till maktkoncentration. Närradion kan med sin decentralisering och sitt inflytande för de små grupperna, vara en väsentlig del av en sådan motrörelse. Den kan i detta perspektiv ses som en utlöpare av samma utveckling som lett till decentralisering av makten inom Sveriges Radio till flera dotterbolag och till distrikten samt till införandet av lokalradion.

Närradions syfte är att tillgodose önskemål från folkrörelser och andra grupper att få utnyttja de ökade sändningsmöjligheterna i etern. Erfarenheterna från försöksverksamheten visar att även små sammanslutningar kan delta i närradion till låg kostnad, om verksamheten bygger på frivilliga insatser. För att komma ut i etern fordras endast en ringa ekonomisk insats hävdar kommittén.

Farhågor uttalades redan före försöksverksamheten för att närradion i alltför hög grad skulle bli en tätortsradio. De för närradion tillgängliga frekvenserna på FM-bandet är begränsade, men det finns dock möjlighet att nå ca 70 procent av befolkningen med god hörbarhet. Att närradion enligt en teoretisk modell inte kan nå samtliga landets invånare bör enligt kommittén inte utgöra ett skäl att hindra föreningslivet att sända program inom områden där detta är tekniskt möjligt.

Utredningens minoritet konstaterar att många av de traditionella folkrörelsernas lokalavdelningar har valt att stå utanför försöksverksamheten. Vidare anser man att förslaget innebär att närradion kommer att bli en utpräglad tätortsradio.

Remissyttrandena

2.1 Yttrandefriheten som argument för närradion

Flera remissinstanser ansluter sig till synsättet att närradioverksamheten är ett sätt att främja yttrandefriheten; *Hovrätten för Västra Sverige, Karlstads kommun, Sveriges Kyrkliga Studieförbund, Frikyrkliga Studieförbundet, närradioföreningarna i Stockholm, Järva, Karlstad, Kramfors och Piteå samt Folkpartiets stockholmsförening, filadelfiaföreningen i Eskilstuna och närradiosändande organisationer i Kumla.*

Dessa remissinstanser anför bl. a. följande synpunkter.

Hovrätten i Västra Sverige konstaterar att kommittén visat att försöksverksamheten har haft gynnsamma verkningar med avseende på möjligheterna för grupper med mer eller mindre fast organisation att sprida infor-

mation och bilda opinion bland sina medlemmar och sympatisörer och bland allmänheten i övrigt. Närradion kan i detta hänsyftande på radions område ses som en motsvarighet till det ökade tryckfrihetsskyddet för mångfaldigade skrifter som infördes 1976. Närradion är på så sätt ett viktigt steg mot en vidsträckt yttrandefrihet anser hovrätten.

Frikyrkliga Studieförbundet framhåller att försöksverksamheten har varit ett led i en fördjupad yttrandefrihet. Svensk frikyrklighet har en lång erfarenhet av hur viktigt det är att lokala församlingar själva tar ställning och avgör verksamhetsfrågor efter de lokala behoven. Närradion passar i detta traditionella mönster av oberoende församlingar.

Folkpartiets stockholmsförening anser att närradion innebär en förbättrad yttrandefrihet och svarar fint mot de allmänpolitiska kraven på "när-demokrati" och "låt fler forma framtiden". *Närradiosändande organisationer i Kumla* framhåller att närradion förstärker en av våra självklara rättigheter nämligen yttrandefriheten. Med hänsyn till de relativt låga kostnaderna har närradion öppnat en ny informationskanal för små lokala organisationer som av tradition arbetar ideellt. I yttrandet frågar man sig hur många organisationer som når ens 1 % av befolkningen med regelbunden information genom möten, flygblad eller andra medier.

Statens kulturråd, Sveriges Frikyrkoråd, Medborgarskolan och Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt intar en avvaktande hållning till resonemanget att närradion befrämjar yttrandefriheten.

Statens kulturråd instämmer i kommitténs betoning av närradions möjlighet att ge många ökade yttrandemöjligheter. Men utredningen bortser från det problem som ligger i att små och även extrema grupper kan skaffa sig en informationskanal. Självklart måste närradion bygga på ideal om respekt och tolerans. Det får inte förekomma inslag av diskriminering t.ex. på grund av nationalitet framhåller kulturrådet.

Sveriges Frikyrkoråd anser inte att tillkomsten av närradion innebär några omfattande steg mot större yttrandefrihet och förbättrad kulturpolitik. Därtill är begränsningarna och behovet av speciella personella och ekonomiska resurser fortfarande alltför avgörande. Rådet anser det dock vara ett betydande värde att församlingar och andra i egen regi och på eget initiativ kan använda ett etermedium i det ordinarie arbetet.

Medborgarskolan ställer sig frågande till den väl optimistiska bild av närradion som motrörelse mot tendenserna till maktkoncentration som målas upp i betänkandet.

Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio, Sveriges Utbildningsradio, Stockholms kommun, HCK, Svenska journalistförbundet och CUF är tveksamma till eller ifrågasätter näradios betydelse för yttrandefriheten.

Följande synpunkter framförs bl. a.

Sveriges Radio med anslutning av *Utbildningsradion* framhåller att närradion ensam aldrig kan garantera att yttrandefrihetens idé om en mångfasetterad debatt förverkligas. En väsentlig förutsättning för yttrandefrie-

tens förverkligande är mediets tillgänglighet. Närradion skall vara ett språkrör för i verksamheten deltagande föreningar, som på dessa villkor avgör, vilka som skall ha frihet att yttra sig i sändningarna.

Sveriges Lokalradio anser att bristen på informationsfrihet i närradion inte är godtagbar i en vital och levande demokrati. Om människor hyser misstro till vad som sägs i etermedia därför att informationen är begränsad, sektoriserad och inte underkastad några krav på saklighet och opartiskhet kan informationen bli meningslös.

Lokalradion ifrågasätter om ett tillhandahållande av medier i kvantitativ mening verkligen är en garanti för att yttrandefriheten ökar. I närradion begagnas yttrandefriheten av dem som är resurs- och röststarka. En viktig uppgift för radiojournalisten är att hjälpa människor att komma till tals, att bedriva en uppsökande verksamhet och bli till tolk för de röstsvaga. Ett liknande ansvar finns inte angivet för närradion framhåller företaget.

HCK anser att försöksverksamheten hittills inte gett handikapprörelsen någon reell ökad yttrande- eller informationsfrihet. *HCK* tror att kommitténs förslag kommer att få till följd att små och resurssvaga organisationer ställs utanför närradion.

Svenska journalistförbundet konstaterar att formellt är yttrandefriheten lika för alla. Reellt är emellertid yttrandefrihet en resursfråga där faktorer som utbildning, sammanslutningar, kapitaltillgång m.m. är av stor betydelse för enskilda människors möjligheter att komma till tals och ta del av andras budskap. Närradion ger föreningar en starkt yttrandefrihet och därmed föreningarnas medlemmar, eller i varje fall vissa av medlemmarna, bättre möjligheter att göra sig hörda. Men de individer och grupper som redan har sämst möjligheter att påkalla andras uppmärksamhet via skilda mediakanaler erbjuds inga nämnvärda förbättringar. Närradion förefaller i huvudsak ha utvecklats till en relativt intern föreningsradio anser förbundet. Förbundet finner att av detta torde två slutsatser kunna dras: å ena sidan innebär närradio i föreningsregi inte någon betydande utvidgning av yttrandefriheten för de individer eller grupper som redan har svårt att få ut sina budskap, å andra sidan tar den i ringa utsträckning lyssnartid från andra radiosändningar.

CUF anser att det är de ekonomiskt starka föreningarna som har möjlighet att engagera sig reellt i verksamheten. Därför kan yttrandefriheten aldrig vara ett argument för närradion.

2.2 Andra synpunkter på behovet

I remissyttrandena redovisas åtskilliga andra såväl positiva som negativa synpunkter på erfarenheter och behov av närradion.

Sveriges Frikyrkoråd redovisar de dominerande positiva erfarenheter som anförts från frikyrkoförsamlingarna. Kontakten med äldre människor – framförallt dem som genom handikapp eller sjukdom är förhindrade att

deltaga i offentliga samlingar – har blivit mer kontinuerlig. Vidare att samarbetet mellan kyrkor och församlingar har utökats och funnit nya former. Radioprogrammens krav på nya former och uttryckssätt att aktualisera budskapet har stimulerat kreativiteten. Programbegåvningar har genom närradion funnit ett nytt område för ideella och nyskapande insatser.

I samband med närradiosändningar tycks den allmänna uppmärksamheten på församlingen/föreningen ha ökat framhåller rådet.

Frikyrkliga Studieförbundet ser positivt på att närradion kan komma att utvecklas olika på skilda orter och menar att just denna "oberäknelighet" är en av dessa tillgångar.

Stockholms närradioförening framhåller att närradion dessutom bidragit till att göra radion mer lokal och lättillgänglig. Närradion har samlat många ungdomar i samband med programarbetet. *Föreningen Svanö närradio* tror att en fullt utbyggd och rätt använd närradio, skall på mycket positivt sätt befrämja varje bygds speciella kultur och föreningsliv.

Folkpartiets stockholmsförening säger sig kunna få ut sitt budskap snabbt till allmänheten. Man har också fått en förbättrad dialog med sina medlemmar, som själva till stor del svarat för sändningarna.

Även *Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt* redovisar en del positiva erfarenheter, bl.a. "telefonväkteri" med olika diskussioner med lyssnarna. Genom sändningarna har föreningens budskap och värderingar också kunnat nå fram till andra än dess traditionella väljargrupper. En annan positiv sida har varit den avdramatisering av radiomediet som man kunnat märka i näradios spår.

Tätortsradio

Angående farhågorna för att närradion skulle bli en tätortsradio har bl. a. följande synpunkter framförts.

Hovrätten för Västra Sverige anser att begränsningen bör godtas om man vill se närradion som ett medel för de lokala sammanslutningarna för att få kontakt med sina sympatisörer och som ett billigt medium som inte utgör någon tyngre belastning för det allmänna. Hovrätten menar att det för organisationer i glesbygderna troligen är lättare att hålla kontakt med sympatisörer på traditionella vägar än vad fallet är i de mera tätbefolkade regionerna. *Sveriges Företagares Riksförbund* ser inte begränsningen som ett skäl att hindra landets ideella sammanslutningar att nå drygt 5,8 miljoner medborgare med sina budskap.

Kramfors kommuns kulturnämnd framhåller att högre lyssnarsiffror har uppnåtts även på små orter såsom Svanö närradio i Kramfors kommun, som har relativt kort sändningstid. Kulturnämnden anser att detta talar för att den eventuella närradioutbyggnaden bör ta hänsyn till glesbygdskommuner.

Nykterhetsrörelsens landsförbund anser att närradios särskilda svårig-

heter i glesbygd bör uppmärksammas. Även *Betania missionsförening i Malmö* ser det som angeläget att också glesbygden bereds möjlighet att utnyttja närradion.

Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt har svårt att tro på ett genomslag för närradion över hela landet eftersom erfarenheterna visat att den hittills fungerat bäst i storstadsområdena. Man tror dock att närradion kan bli ett viktigt komplement till lokalradion i tätorterna medan den s.k. allemansradion på ett betydligt bättre sätt skulle kunna spegla föreningslivet i mindre orter och i glesbygden.

Hyresgästernas riksförbund och *CUF* ser en utbyggd närradio som en tätortsreform. Att närradion är en utpräglad tätortsföreteelse anser också *LRF* som framhåller att denna i vissa avseenden skulle kunna förstärka tätorternas förspång i fråga om bl.a. kommunikationer.

Minoritetsspråk

Angående sändningar på minoritetsspråk framförs bl.a. följande synpunkter.

I kommitténs utvärdering särredovisas inte erfarenheterna av sändningar på minoritetsspråk påpekar *Statens invandrarverk*. De invandrade minoriteterna kan och bör inte utveckla massmedier som är förminskade kopior av de svenska framhåller verket. Olika språkgrupper har olika behov, olika förutsättningar och olika massmediatraditioner. Därför är det rimligt att samhällets stöd inte låses till några särskilda medieformer. Hittills har statsmakterna inrättat ett presstöd för tidningar på andra språk än svenska, men några möjligheter till reguljärt stöd för andra medier finns inte. Detta kan komma att innebära att nationalitetsgrupper, som saknar tradition när det gäller att sprida och ta emot tryckt information, ändå försöker göra tidningar. Samtidigt kan det innebära att språkgrupper som av tradition är vana och har stort kunnande vad gäller radiomediet av ekonomiska skäl utestängs från möjligheten att arbeta med detta.

Invandrarverket har funnit att närradioförsöket är intressant för invandrarorganisationerna, speciellt för de språkgrupper som är ovana vid skriftlig information eller språkgrupper som är så små att de aldrig kan komma ifråga för sändningar i Sveriges Radio. Det är rimligt att de språkgrupper som har mycket begränsad tillgång till andra medier får samhällets stöd för sin närradioverksamhet.

Invandrarverket förordar att det av verket administrerade presstödet (till tidningar på andra språk än svenska) utvidgas till att omfatta även andra medier. Reglerna för stöd åt närradioverksamhet bör utformas så att det i första hand utgår till språkgrupper som inte har tillgång till andra massmedier av betydelse i Sverige. På så sätt skulle varje språkgrupp ges möjlighet att arbeta med det medium som passar den bäst, ett mer jämnt förhållande skulle uppstå mellan språkliga minoriteter som har olika massmediatraditioner.

Sveriges frikyrkoråd anser att kontakten med och inom invandrargrupperna har påverkats gynnsamt genom närradion. Liknande synpunkter framförs av *Filadelfiaförsamlingarna i Stockholm* och *Eskilstuna, Umeå närradioförening* och *Scientologkyrkans närradioverksamhet i Malmö*.

Svenska Samernas riksförbund framhåller att närradio inte praktiskt och tekniskt kan bidra till att tillgodose samiska behov av produktion och utsändning av radioprogram.

Närradion som "skvalkanal"

En del remissinstanser tar upp frågan om sammanslutningar som bildats för att huvudsakligen sända musikprogram i närradion.

Folkpartiets stockholmsförening noterar att detta kanske inte var ursprungstanken med närradion, men det är tydligt att behovet, viljan och intresset finns. Det är bra att ungdomar tränas i föreningsarbete, i teknik och dessutom i amatörjournalistik. Föreningen anser att musikföreningarna skall få fortsätta att sända.

Statens kulturråd, Hyresgästernas riksförbund, Medborgarskolan och *Radio Klara* ställer sig dock tveksamma eller tar avstånd från dessa musiksändningar.

Statens kulturråd har svårt att se vilken vinsten är för yttrandefriheten att ge särskilda för ändamålet skapade föreningar möjlighet att spela skvalmusik enligt de senaste topplistorna. Alltid när man diskuterar yttrandefrihet så måste gränserna för denna ägnas stor uppmärksamhet. Det har inte skett tillräckligt i betänkandet.

Kulturrådet anser att man måste gå djupare i analysen av hur närradions musikutbud fungerar. Kommersialismens verkningar kan inte studeras med den enkla metodik som utredningen valt. I 1978 års proposition om Sveriges Radio betonade man radions musikansvar. Enligt kulturrådet har också statsmakternas beslut haft positiva konsekvenser för ljudradions musikansvar. Den förbättringen kan helt äventyras om närradion – som delvis tycks vara fallet i Stockholm – fungerar som en populärmusikkanal utan kulturpolitiskt ansvar, som marknadsför musik och livsstilar för en ungdom som redan är starkt utsatt för kommersiell påverkan.

Medborgarskolan frågar sig om det är en önskvärd och angelägen utveckling att stockholmssändaren i hög grad blivit en "musikkanal".

Radio Klara påpekar att det idag praktiskt taget förekommer ingen folkmusik, lokal amatörmusik eller ickekommersiell s. k. progressiv musik i närradion. I konkurrensen om lyssnare satsar de flesta sändande organisationer, inte i första hand de renodlade musikföreningarna, ohämmat på kortsiktigt attraktiv musik. Detta innebär oftast en trendförstärkning för den musik som de stora multinationella skivbolagen på annat sätt vant stora befolkningsgrupper vid.

Statens kulturråd, Radio Klara och *Årsta miljöförening* pekar på möjligheten att motverka dessa tendenser i samband med tillståndsgivningen.

Folkbildning, utbildning, information

Närradions roll i utbildningssammanhang behandlas i flera remissyttranden.

Utbildningsradion framhåller den uppenbara risken att endast organisationer med goda resurser — ekonomiska eller personella — kan skaffa sig kunskaper och färdigheter för att utnyttja sina möjligheter i närradioverksamheten. Utbildningsradion pekar på vikten av att medieutbildning beaktas när en eventuell framtida närradioverksamhet beaktas.

Frikyrkliga studieförbundet anser att genom folkbildningen borde många människor få möjlighet att föra fram sina budskap via närradion. Förbundet pekar också på studieförbundens viktiga roll när det gäller att hjälpa människor i närmiljöerna att bearbeta nya problemställningar som ständigt dyker upp. I det sammanhanget borde närradion fylla en viktig uppgift. Studieförbunden i framtiden bör ta initiativ till ett studie- och utbildningsarbete i mediefrågor. Den sistnämnda åsikten delas av *Föreningen Radio Sandviken*.

Möjligheten till samarbete med de olika studieförbunden borde finnas framhålls även av *Kramfors kommuns kulturnämnd*.

Riksförbundet Hem och Skola framhåller att närradio borde kunna vara en stimulerande uppgift för skolan. Formellt borde den kunna organiseras som en närradioförening i skolan, där både elever, föräldrar och personal är med genom sina sammanslutningar. Den borde kunna ses som ett viktigt led i undervisningen och finansieras med kommunala medel.

Arbetet med nyhetsbevakning och andra lokala program skulle vara ett viktigt inslag både i undervisning och fostran av eleverna. Skolans närradio skulle också kunna utnyttjas i föräldrautbildningen.

Förbundet anser det viktigt att reglerna för närradio utformas så att det ger möjlighet till en skolans närradio uppbyggd på ovannämnda sätt. Kommittén bör i sitt fortsatta arbete verka för att fler försök med skolans närradio kommer till stånd.

Folkpartiets stockholmsförening noterar skolelevernas aktiva medverkan i närradion på Öckerö. Praktisk samhällskunskap av detta slag kan nog vara nyttigt i fler skolor i landet framhåller man.

KF framhåller att närradion endast kan erbjuda en dellösning på konsumentföreningarnas informationsbehov. Påståenden att närradion skulle få en utomordentlig stor betydelse för informationen i en folkrörelse framstår således som illa underbyggda. Verksamheten har för *Sveriges Köpmannaförbund* inte motsvarat förväntningarna. Organisationens erfarenhet är att närradions effektivitet har varit avsevärt lägre än t. o. m. enkla cirkulär som, kan bedömas ha nyhetsvärde även för andra massmedia.

2.3 Bortfallet av deltagande

Åtskilliga remissinstanser behandlar frågan om bortfallet d.v.s. vilka sammanslutningar som avstår från att delta i närradioverksamhet och orsaken därtill.

Med tanke på sin allmänt positiva inställning till närradion anser *Radio Klara* det viktigt att sändningarna ges sådana former att så många föreningar som möjligt vill vara med. Närradion har enligt *Radio Klara* till stor del blivit ett forum för de religiösa samfunden medan de byalag och stadsdelsföreningar närradion också var tänkt för huvudsakligen lyser med sin frånvaro.

Den religiösa dominansen – i synnerhet i Umeå – kan ha påverkat icke-religiösa lyssnares intresse för närradion påpekar *Umeå kommun*.

Hyresgästernas riksförbund konstaterar att betänkandet inte innehåller några förslag som lär rubba denna ensidighet i närradion.

Stockholms kommun framhåller att erfarenheter visar att det är större och mer ekonomiska starka föreningar som deltagit mer, än de med mindre ekonomiska möjligheter. *Linköpings kommun* anser att man bör undersöka vilka ytterligare motiv de små föreningarna har för att inte delta i närradion.

Försöksverksamheten som pågått i Kumla har besannat farhågor om organisationernas svårigheter att på egen hand åstadkomma radioprogram framhåller *Kumla kommun*, som finner att alla föreningar inte kan delta i verksamheten på lika villkor. Föreningar med bra ekonomi, tekniskt kunnande och/eller vana att handskas med informationsfrågor är de enda som har reella möjligheter att göra närradioprogram. Kommunen ser därför detta som en odemokratisk reform.

I betänkandet påpekas att de fackliga sammanslutningarna i påtagligt hög grad har avstått från att delta. *LO* och *TCO* tror att de geografiska områden som närradion sänder över är för litet för en lokal facklig organisation. Dessa är bättre anpassade till lokalradions verksamhetsområde, vilket talar för att de skulle vara betjänta av lokalradions insatser för sitt informationsbehov.

De föreningar som avböjt engagemang i närradion prioriterar i stället mötes- och annan kontaktskapande verksamhet och troligen blir det allt fler föreningar som följer dem i spåren framhåller *LRF*.

Folkpartiets stockholmsförening tror att bristen på medverkan i närradioförsöket från fackliga organisationer liksom idrottsrörelsen beror på att dessa organisationer redan är väl tillgodosedda i massmedierna.

KDS finner att intresset och motivationen att delta får anses vara störst hos de folkrörelser som blivit bortglömda av lokalradion. Liknande synpunkter framförs av *närradiosändande organisationer i Kumla*.

Flera remissinstanser saknar i betänkandet en analys av varför så många föreningar på försöksorterna avstått från att delta.

Ett av skälen till att *Sveriges Radio* funnit att försöket inte kan läggas till grund för realistiska bedömningar av hur en permanentad verksamhet skulle fungera är att kommittén inte tillräckligt tydligt förklarat bortfallet. Denna brist i betänkandet påpekas också av *Sveriges Lokalradio*.

Utbildningsradion framhåller att vissa av de organisationer som berörs av närradioverksamheten är centrala för företagets verksamhet. Det gäller i första hand fackliga organisationer och bildningsförbunden. Mot denna bakgrund hade det varit värdefullt med en analys om orsakerna till att dessa organisationer inte deltagit i större utsträckning.

Frånvaron av en analys av bortfallet påpekas av *LO*, *TCO*, *SACO/SR* och *Stockholms kommun*. Också *Medborgarskolan* ställer sig frågande inför bortfallet. *Linköpings kommun* och *Radio Klara* vill att frågan utreds i den fortsatta försöksverksamheten.

Umeå kommun riktar kritik mot utvärderingarna av försöksverksamheten. Dessa har arbetats fram under stor tidspress och detta avspeglas bl. a. i det stora bortfall som noterats i genomförda enkäter. De som har deltagit i undersökningen är sannolikt mer positiva i sin inställning till närradion än bortfallet, varför det redovisade resultatet kan ge en snedvridet positiv bild av försöksverksamheten tror kommunen.

3 Förutsättningar för närradio

3.1 Förhållandet mellan närradion och lokalradion

Utredningen

Närradion belastar till skillnad från föreningssändningar och allemansradio inom *Sveriges Radio* inte licensmedlen. Statens och kommunernas kostnader till följd av att rätt att sända närradio införs i hela landet, bör kunna bli mycket ringa jämfört med de betydande belopp en riksomfattande utbyggnad av föreningsradio inom *SR-koncernen* skulle erfordra. Utöver principiella skäl talar sålunda även samhällsekonomiska skäl för att en så driftsbillig eterkommunikation som närradio införs hävdar kommittén.

Minoriteten anser dock å sin sida att kommittén helt saknar underlag för bedömningar av kostnaderna för en utbyggd lokalradio. Man framhåller också att kommittén ännu inte bedrivit något samarbete med *Sveriges Lokalradio*.

Remissyttrandena

Flera remissinstanser delar kommitténs åsikt och invänder mot föreningssändningar inom lokalradions ramar framför allt av kostnads skäl då programmen i högre utsträckning skulle produceras av anställd personal i stället för av ideella krafter. Man invänder också emot de begränsningar i

yttrandefriheten detta skulle innebära eftersom föreningarna måste underordna sina budskap de regler som gäller för den officiella radioverksamheten.

Till detta synsätt ansluter sig i stort *Sveriges Företagares Riksförbund*, *Sveriges DX-förbund*, *närradioföreningarna i Stockholm, Järva, Karlstad, Sandviken, Kramfors, Piteå, Radio Klara, Betania missionsförening i Malmö, Filadelfiaförsamlingarna i Stockholm och Huskvarna, Motormännens riksförbund* och *Folkpartiets stockholmsförening*, samtidigt som flera av dessa instanser påpekar värdet av att lokalradions föreningsändningar och allemansradio fortsätter.

Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio, Kumla och Linköpings kommun, LO, TCO, Hyresgästernas riksförbund, LRF, Riksidrottsförbundet, CUF och *Västra Hälsinglands avd. av Studieförbundet Vuxenskolan* pekar på förutsättningar som kan göra eller gör en föreningsradio inom lokalradion fördelaktigare än närradio.

Bl. a. anfördes följande synpunkter.

Sveriges Lokalradio anser med hänsyn till lokalradions programutbud, programinriktning och lyssnarkontakter att dess förutsättningar att inom ramen för den ordinarie verksamheten också kunna inrymma föreningsradio och allemansradio är synnerligen goda. Man framhåller vidare att såväl lokalradion som de politiska beslutsorganen anser att en fortsatt decentralisering är nödvändig för att radion skall kunna fylla berättigade krav på en god bevakning i landet. Detta skall ske samtidigt som radion också genom att erbjuda enskilda och organisationer möjligheter att delta garanterar en mångfald och allsidighet i programutbudet. Lokalradions möjligheter att till acceptabla kostnader vidareutveckla denna decentralisering finner företaget enligt sina beräkningar överlägsna en eventuell permanentad närradio.

Hyresgästernas riksförbund påpekar att föreningsradio i lokalradions regi innebär att kostnaderna finansieras genom licensmedel och därigenom blir detta ett medium för alla lyssnare.

LRF ser lokalradioförsöken som intressanta inte bara för att de ger en jämnare täckning av landet inklusive glesbygden, utan också av tekniska skäl och kvalitetsskäl. Även *CUF* framhåller att lokalradion med sin rikstäckning möjliggör föreningsradio i glesbygd. *Riksidrottsförbundet* framhåller det stora värdet som ligger i att föreningsändningar i lokalradion får en större täckning än vad fallet är med sändningar i närradion. Regionala idrottsorganisationers ideella budskap kan därigenom via lokalradion nå invånarna i ett helt län eller landskap.

Västra Hälsinglands avd. av Studieförbundet Vuxenskolan anser att allemansradion ger klara fördelar framför närradion då den står öppen för alla föreningar och utan upplåsning i bokade sändningstider, samt att även allmänheten har möjlighet till medverkan utan föreningsanslutning, samt att små föreningar har samma möjlighet som stora då inga omfattande

investeringar i material behövs och att verksamheten ger en nära kontakt med övrig lokalradioverksamhet.

Några remissinstanser pekar på vissa mediepolitiska insatser vid ett införande av närradio.

Sveriges Radio framhåller att man självfallet inte kan acceptera att grundvalarna för den nuvarande public service- verksamheten, dess samhällsuppdrag och finansiering, urholkas som följd av att närradion introduceras.

Sveriges frikyrkoråd vill poängtera att förutsättningen för en permanent närradio är att detta inte får inverka negativt på SR:s skyldighet att objektivt också spegla folkrörelserna i sitt ordinarie programutbud. Samma ståndpunkt intar *Frikyrkliga Studieförbundet*.

Sveriges Författarförbund finner att försöksverksamheten med närradio beskriver ett helt annat synsätt på etersänt programinnehåll. Förbundet konstaterar att vad som händer när dessa två skilda synsätt på etersändningar möts, ej närmare har utretts eller analyserats av utredningen. Man frågar sig också hur de olika "medieideologierna" påverkar varandra när de möts i etern, vilka "vinster" och "förluster" blir, hur övrigt lokalt/regionalt medieutbud påverkas och vilka det blir som i ett längre perspektiv kommer att sända i närradio.

3.2 Idealiteten och kostnadernas betydelse

Utredningen:

Idealitetens betydelse för en väl fungerande närradio understryks som en erfarenhet från försöksverksamheten. Det frivilliga engagemang som ligger djupt förankrad i den svenska folkrörelsetraditionen har underlättat försöksverksamheten framhåller kommittén.

Totalt har 179 sammanslutningars kostnader första året varit 3,8 mkr. Den genomsnittliga driftskostnaden har för en sammanslutning uppgått till 11 500 kr. medan kapitalkostnaden uppgått till 16 500 kr.

Hyresbeloppet per sändare har under försöksverksamheten fastställts till 8 000 kr. per år medan hyresandelen för programledning och omkopplingsutrustning är ca 2 000 kr. per år.

Kommittén beräknar att televerkets investeringar uppgår till 15–20 mkr för sändare och annan teknisk utrustning vid en framtida fullt utbyggd verksamhet med c:a 300 deltagande orter. För televerkets investeringar föreslås medel anvisas via utbildningsdepartementets huvudtitel. Dessa medel bör betraktas som lån och finansieras av de hyror som föreningarna betalar till televerket. Kostnaderna för den föreslagna centrala administrationen i form av en närradiomyndighet med 5–7 anställda beräknar kommittén till 2–2,5 mkr per år. Man finner flera skäl som talar för en statlig finansiering. Genom att förorda dels en sådan takt i utbyggnaden av närradion, dels en sådan fördelning av de administrativa uppgifterna mel-

lan lokal och central nivå skulle kostnaderna för den centrala administrationen kunna begränsas.

En självfinansiering av närradiomyndighetens kansli skulle fordra att avgifterna sätts till 2 000–3 000 kr. per sammanslutning och år (med ett deltagande av 1 500 sändande sammanslutningar).

Utredningsminoriteten påpekar att de faktiska kostnaderna för närradioverksamheten ännu ej fått något realistiskt genomslag då förslaget bygger på erfarenheter fram till december 1980. En fortsatt verksamhet kommer att leda till ökade krav på professionalism, vilket kommer att leda till starkt ökade kostnader.

Remissyttrandena:

De remissinstanser som allmänt stöder kommitténs betoning på idealitetens betydelse är *statens kulturråd*, *Sandvikens kommun*, *Sveriges kyrkliga studieförbund*, *Filadelfiaförsamlingen i Stockholm*, *Sveriges DX-förbund*, *Radio Klara*, *närradioföreningarna i Järva*, *Sandviken och Piteå*, *Betania Missionsförening i Malmö* och *Motormännens riksförbund*, *närradiosändande organisationer i Kumla och Kramfors kommuns kulturnämnd*.

I yttrandena framförs bl.a. följande synpunkter.

Statens kulturråd anser att grundtanken att frivilliga krafter tar ansvar för etermedier, som hittills i hög grad varit förbehållna professionella, är viktig. På så sätt främjas människornas egen aktivitet. Vidare stöds en lokal anknytning och kontakt mellan människor enligt kulturrådet.

Sandvikens kommun ser det som värdefullt om en stor del av verksamheten i närradion kan byggas på idealitet. Kommunen delar dock experten Hedmans åsikt om risken att det på sikt inte går att hålla intresset vid liv. *Föreningen Radio Sandviken* har den bestämda uppfattningen att idealiteten måste stödjas, i varje fall i ett inledningsskede. Radio, i den form som närradioarbetet bedrivs, är i högsta grad en ny och främmande form av verksamhet för de flesta förtroendevalda i organisationerna. *Betania Missionsförening* framhåller dock att bidrag av allmänna medel inte bör vara en förutsättning för närradios verksamhet.

Sveriges DX-förbund, *närradioföreningen i Järva* och *Motormännens riksförbund* framhåller att arbetsinsatserna med föreningarnas programskapande har vilat på ideella krafter.

Statens invandrarverk, *Svenska kommunförbundet*, *TCO*, *LRF*, *HCK* och *Medborgarskolan* ställer sig tveksamma till möjligheten att närradioverksamheten skulle kunna bygga på frivilliga insatser.

Kommittén redovisar i sitt betänkande att många små och ekonomiskt svaga organisationer deltagit i försöket. Utifrån sina erfarenheter anser *statens invandrarverk* att detta inte är ett hållbart argument. De invandrarorganisationer som deltagit i försöket har gjort detta med mycket stora personliga uppoffringar från en mindre grupp eldsjälar. Det begränsade

ekonomiska stödet från invandrarverket kan här ha fungerat som uppmuntran som gjort det möjligt att fullfölja verksamheten försöksperioden ut.

Medborgarskolan konstaterar att tyvärr måste ett alltmer krympande antal frivilliga insatser räcka till ett växande antal (o)frivilliga uppgifter, vilket är det ideella föreningslivets – inklusive studieförbundens – stora dilemma. Man frågar sig om inte närradiomodellen i själva verket gynnar dem som redan har resurser att nå ut.

SAF tror till skillnad från kommittén att en totalfinansiering av en eventuell närradiomyndighet via avgift inte skulle vara en så stor kostnad att detta i någon större utsträckning skulle avhålla sammanslutningar från att delta i närradion.

Sv. Företagares Riksförbund gör gällande utifrån egna erfarenheter och den information som framkommer i betänkandet att de ekonomiska faktorerna inte på något sätt inom överskådlig tid kan verka hindrande på sammanslutningarnas möjlighet att delta i närradion. *Stockholms närradioförening* och *Motormännens riksförbund* anser att utredningen har visat att för det stora flertalet föreningar har kostnaderna för teknisk utrustning varit låg. Även framdeles kan kostnaderna för utrustning hållas på låg nivå. Blir närradion permanent kan tillverkare på ett helt annat sätt än idag skräddarsy utrustning för närradioändamål.

Karlstads närradioförening ser inte kostnaderna som någon ekonomisk spärr för föreningslivet. *Filadelfiaförsamlingen i Jönköping* ser närradioalternativet som en självklarhet utifrån samhällsekonomiska synpunkter.

Åtskilliga remissinstanser riktar kritik mot ett otillräckligt beslutsunderlag ifråga om kostnaderna för närradion eller att kostnaderna underskattats. Det gäller *statskontoret*, *statens kulturråd*, *Svenska Kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *Hyresgästernas riksförbund*, *Scientologikyrkans närradioverksamhet i Stockholm*, *Malmö*, *Umeå* och *Sandvikens kommuner*, *Sveriges Radio*, *Sveriges Lokalradio*, *Utbildningsradion*, *TCO*, *Stockholms Socialdemokratiska ungdomsdistrikt*, *LO*, *KF* och *HSB*. Följande synpunkter framförs bl.a.

Statskontoret anser att kommittén alltför lättvindigt behandlat frågan om televerkets investeringskostnader och hur dessa inverkar på statens behov av upplåning på kapitalmarknaden. *Statskontoret* anser att beslutsunderlaget behöver kompletteras innan regering och riksdag beslutar om formerna för närradions finansiering.

Statens kulturråd konstaterar att kommittén invänder mot förenings-sändningar i lokalradion då kostnaderna för sådana skulle bli mycket större. Kulturrådet anser det dock beklagligt att det inte finns kostnadsberäkningar för en närradioverksamhet i lokalradions regi.

Svenska Kommunförbundet bedömer att kostnaderna med stor sannolikhet utesluter många föreningar.

Sandvikens kommun frågar sig om närradioanvändarna klarar kostna-

derna och vad som händer med t. ex. televerkets investeringar om de inte gör det.

Sveriges Radio saknar bl. a. en uppskattning av arbetsinsatser från de sändande sammanslutningarnas anställda. Kommittén framhåller på mycket vaga grunder att en permanentad närradio skulle vara ett samhällsekonomiskt alternativ till en utveckling av allemansradion inom lokalradion. För en sådan jämförelse skulle krävas ett fullständigare underlag från försöksverksamheten samt en utvärdering av försöken inom lokalradion anser SR.

Sveriges Lokalradio fastslår att en utbyggnad av en föreningsradio inom lokalradion i alla dess områden i minst fyra regioner i varje län skulle i dagens penningläge kosta ca 60 mkr i drift och ca 22 mkr i investeringar. En utbyggnad av närradion med samma kapacitet och spridning över hela landet skulle kosta mer än 100 mkr. Företaget anser att kommitténs ekonomiska redogörelser för försöksverksamheten med närradio är ofullständiga och att realistiska framtidsbedömningar saknas i betänkandet.

Sveriges Radio och *Sveriges Lokalradio* påpekar att televerket under försöksperioden har tillhandahållit sändare till ett särskilt förmånligt pris. Det bör klargöras huruvida detta pris kan bibehållas anser SR.

3.3 Upphovsrättsliga frågor

Utredningen

Fram till och med juni 1980 var sändningarna i närradio befriade från avgifter till upphovsrätsorganisationer. Sedan ett modellavtal träffats under hösten 1980 tas en avgift ut som är beroende av sändarortens storlek och antalet sända musiktimmar. Vissa rabatter kan erhållas om föreningarna går samman om gemensam betalning till STIM/IFPI. Om man utgår från att 40 % är musik kommer exempelvis årsavgiften för en förening i Stockholm att bli ca 7 500 kr. (fortfarande förutsatt att man sänder 15 minuter varje dag), om man bortser från eventuella rabatter, och för en förening i Eskilstuna ca 2 600 kr.

Ovanstående redovisas i experten Hedmans utvärdering av verksamheten. Någon närmare utvärdering av modellavtalets effekter redovisas ej i betänkandet.

Kommittén noterar att missbruk av inspelningsmöjligheterna vid närradiosändningar kan medföra nya överväganden i fråga om de efemära inspelningarna och referensupptagningarna. Kommittén finner skäl för att man från statsmakternas sida vid en fortsatt närradioverksamhet aktivt bevakar de upphovsrättsliga frågorna.

Remissyttrandena

I flera yttranden påpekas att genom den begränsade försöksperioden är kostnadseffekterna av uppgörelsen med upphovsrätsorganisationerna

svåra att uppskatta. Sådana synpunkter lämnas av *statskontoret*, *statens kulturråd*, *Svenska kommunförbundet*, *Sveriges Radio*, *Sveriges Lokalradio*, *Utbildningsradion*, *TCO*, *Hyresgästernas riksförbund*, *Sveriges författarförbund*, *Konsum Väst* och *närradions samarbetsorgan i Eskilstuna*.

Svenska musikerförbundet framhåller att några samlade erfarenheter hittills inte på något sätt kunnat redovisas av resultat eller konsekvenser av modellavtalet. Förbundet finner inga anledningar att i det här sammanhanget rikta några invändningar mot avtalet som sådant, men anser det angeläget att man beaktar effekten av avtalet i en framtida utvärdering.

Flera remissinstanser, framför allt sändande sammanslutningar i Stockholmsområdet, är missnöjda med rådande avtal med rättighetshavarna.

Sveriges DX-förbund, *Motormännens riksförbund* och *Järva närradioförening* ser musikavgifterna som ett stort hot mot närradion och hävdar att man vid jämförelse med liknande ideellt uppbyggda radiostationer i andra länder betalar absurt höga belopp i Sverige för sändning av musik i närradio.

Göteborgs närradioförening anser att de ideella föreningarna betalar en väl tilltagen avgift, som har satts i jämförelse med vad kommersiella organisationer och företag får betala. I närradiosammanhang kan det knappast vara frågan om att musikutnyttjandet skulle ge ekonomisk vinning och föreningen föreslår därför att stat och kommun betalar direkt till STIM eller att en ändring i upphovsmannalagstiftningen görs.

Stockholms närradioförening, *Föreningen Ljudmixarna*, och *Föreningen för modern alternativ kultur* ställer sig också negativa till vad man anser vara för höga kostnader vid sändning av musik. Denna uppfattning har också *Stockholms Universitets Studentkår* som finner det angeläget att man lagstiftningsvägen försöker finna någon liknande möjlighet så att man kan utnyttja även skyddade verk inom närradion till en kostnad som mera speglar dels antalet lyssnare och dels den sändande sammanslutningens ekonomiska förutsättningar.

I övrigt har bl.a. följande synpunkter på de upphovsrättsliga frågorna framkommit.

När det gäller frågor om avtal med rättighetsinnehavarna delar *upphovsrättsutredningen* – särskilt mot bakgrund av det modellavtal som upprättats – kommitténs uppfattning att en avtalslicensbestämmelse inte bör komma i fråga.

Svenska Journalistförbundet framhåller att upphovsrättsligt skyddat material självfallet måste åtnjuta samma skydd i närradion som i andra medier.

Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM) anser att ett administrativt och ekonomiskt fördelaktigt alternativ vore att träffa ett enda avtal, som binder samtliga föreningar. För det ändamålet torde krävas någon form av intresseorganisation, som företräder samtliga föreningar eller ett fullmaktsförfarande som ger samma resultat, en förhandlings-

motpart. Om en sådan samlad motpart med förhandlingsmandat för hela närradioområdet av olika skäl inte kan åstadkommas, föreslår STIM att regler skapas, så att varje sändningsort förhandlar och träffar avtal om musikerättigheterna.

Stockholms närradioförening, Motormännens riksförbund och Föreningen för modern alternativ kultur föreslår att avgiften efter kvantitet spelad musik ersätts med en schablonavgift.

I fråga om de efemära inspelningarna noterar *upphovsrättsutredningen* att kommittén uttalar en viss tveksamhet huruvida åtminstone en del av de sändande sammanslutningarna är att anse som "radioföretag" i den mening som nationell och internationell upphovsrätt lägger i begreppet. Att så är fallet är en förutsättning för att företaget enligt 22 § URL skall ha rätt att utan avtal härom göra efemära inspelningar. Upphovsrättsutredningen saknar själv förutsättningar att bedöma behovet av efemära inspelningar inom närradion, och understryker för sin del att en förutsättning för att sådana inspelningar skall få göras är att det rör sig om radioföretag i ovan nämnda mening. Utredningen finner det angeläget att frågan tas upp till ny bedömning när ytterligare erfarenheter vunnits och understryker vad närradiokommittén anfört om behovet av en fortsatt aktiv bevakning av de upphovsrättsliga frågorna.

Kommittén blundar för problemen kring de efemära inspelningarna framhåller *Utposten, ekonomisk förening för kommunikationssamverkan*. Tvärtom vad kommittén hävdar förekommer efemära inspelningar regelbundet åtminstone vid sändningarna i Göteborg.

Den upplysningsverksamhet i upphovsrättsliga frågor som kommittén bedrivit under försöksverksamheten har ännu ej utvärderats påpekar *Sveriges Radio och Sveriges författarförbund*. Detta är enligt Författarförbundet av vikt med tanke på att den ansvarige programutgivaren ofta är amatör som frivilligt ställer sig till sin organisations förfogande och som inte kan förutsättas känna till de upphovsrättsliga frågor som är av betydelse för en korrekt bedriven programverksamhet.

3.4 Sändare och frekvensutrymme

Utredningen

En grundläggande förutsättning för en närradioverksamhet är att det finns ett tillräckligt utrymme för närradiosändare på FM-bandet framhåller kommittén vars förslag endast avser etersänd ljudradio. Möjligheten att sända på AM-bandet eller per tråd berörs inte i betänkandet, ej heller stereosändningar.

I betänkandet redovisas några från teknisk synpunkt tänkbara alternativa modeller för närradion; sändare med låg effekt (maximalt 10 W ERP) med ett täckningsområde begränsat till 4–5 km:s radie, starkare sändare med kommundäckning, kommunvisa sändningar i ett fjärde FM-nät vari

såväl lokalradion som närradion ges tillträde och slutligen ett kombinationsalternativ. Det första alternativet överensstämmer med det sätt på vilket försöksverksamheten idag bedrivs. Totalt skulle mellan 5 och 10 % av landets yta kunna täckas med dessa lågeffektsändare, vilket innebär att ca 70 % av befolkningen kan förväntas kunna ta emot sändningarna med god hörbarhet.

Kommittén föreslår att televerket i den permanenta verksamheten ges i uppdrag att svara för sändare och programledningar. En möjlighet skall dock finnas att ansöka om att få bygga egen sändare som måste godkännas av televerket före driftstart. Utredningens minoritet framhåller dock att denna möjlighet inte bygger på några erfarenheter under hittillsvarande försöksverksamheten.

Remissyttrandena:

Televerket anför att frekvensutrymmet för nya FM-sändare i Sverige kan komma att reduceras. Vid den kommande internationella revideringen av den gällande frekvensplanen kommer eventuellt Norge och Finland att tilldelas nya frekvenser som i stor utsträckning kommer att avse högeffekt-sändare.

Televerket understryker därför vad som framgår i betänkandet beträffande användning av nuvarande frekvensbandet 87,5–100 MHz för närradio, nämligen att *med vissa undantag* kan en närradiosändare med maximalt effekten 10 W ERP placeras i var och en av landets 279 kommuner. Undantagen gäller enligt betänkandet framförallt Skåne, Göteborgsområdet och Bohuslän inom vilka områden således flera kommuner inte kommer att kunna tilldelas frekvenser för närradiosändare.

Vidare måste man räkna med att det i Stockholmsområdet och en del andra områden i landet inte heller blir möjligt att helt uppfylla målsättningen med en närradiosändare per kommun.

Vad gäller utrymmet för närradiosändare i de nya frekvensbanden instämmer televerket i kommitténs bedömning att resursen för närradiosändare bör bedömas försiktigt. Det exempeltal som angetts, 50 sändare i vardera 100–104 MHz och 104–108 MHz, kan vara väl högt om de för Sveriges Radio-koncernen avsedda FM4- och FM5-näten utformas så att program kan sändas över enskilda kommuner.

Önskemålet om kommuntäckande närradiosändare har framkommit under försöksverksamheten och framförs även i yttranden från *närradioföreningarna i Karlstad, Sandviken och Piteå*.

Televerket fastslår att den enda möjlighet som står till buds om sådana önskemål skall kunna tillgodoses är att ge närradion sändningsutrymme i de nya FM-nät som synes komma att byggas ut för SR-koncernen. Det borde vara möjligt att finna former för en samutnyttjning av det 4:e FM-nätet som vore acceptabla för såväl närradions sammanslutningar som för SR-koncernen. Detta menar televerket skulle innebära en rationell användning av frekvens- och sändartekniska resurser.

Televerket anser att hithörande frågor inte i tillräcklig grad har undersökts och redovisats av kommittén.

Även närradioföreningen *Radio Klara* vill pröva modeller för teknisk samverkan med lokalradion, som bör testas innan beslut om slutlig modell för närradion tas.

En modell att pröva är en utbyggnad till kommunvisa sändare som används av lokalradion under dessa fasta sändningstider och av närradion under övriga tider. Där lokalradion förfogar över egen regionalsändare och där sådan snabbt kan ställas till förfogande bör försök med teknisk samverkan också inledas föreslår föreningen. Olika modeller kunde prövas, t. ex. att kommunerna inom ett regionalradioområde förfogar över varsin dag i veckan för närradioförsök.

För befolkningen skulle försök i denna riktning innebära att det blev lättare att hålla reda på våglängderna. Det större lyssnarunderlaget borde leda till att fler föreningar blev intresserade.

Föreningen påpekar att det skulle vara en rent teknisk samverkan. Lokalradion skulle ha sina ansvarighetsregler och närradion sina.

Sveriges Radio och *Sveriges Lokalradio* framhåller vikten av att en framtida utökning av frekvensutrymmet i första hand tillgodoser SR-koncernens behov.

De beslut som regering och riksdag tar om FM4- och FM5-nätets struktur är tekniskt bindande ca 20–30 år framåt i tiden framhåller företagen. Ett krav på dessa nät måste vara, att de är framsynt utformade med tanke på ljudradions utveckling. Utnyttjandet av ett framtida FM4-nät planeras nu gemensamt av de berörda programföretagen inom SR-koncernen trots att uppbyggnaden av nätet kommer att dröja ännu några år.

Sveriges Radio erinrar om att överläggningar med företaget som måste föregå ett slutligt avgörande beträffande sändare ännu inte kommit till stånd. SR understryker starkt att ett framtida FM4 och – så småningom – FM5-nät bör byggas ut för att i första hand tillgodose SR-koncernens behov.

Sveriges Lokalradio framhåller att FM3-nätet som nu används för lokalradions sändningar är ursprungligen uppbyggt för att distribuera riksprogram men har brutits upp för att täcka lokalradioområdena. Detta innebär för lokalradions del att sändartäckningen blir bristfällig – i vissa lokala områden är det svårt att höra sin egen lokalradio. Det nuvarande antalet distributionskanaler innebär att tillgången på sändningstid inte medger erforderlig flexibilitet i lokalradions utbud.

Frekvensområdet 100–104 MHz kan komma till användning för ljudradio efter 1983. Lokalradion räknar med att det blir ett nedbrutet kommunnät. Utbildningsradion planerar en ökad regionalprogramproduktion, riksradiation kräver mer sändningstid för sändningar på minoritetsspråk och på en större satsning av program för barn och ungdom. Allt detta betyder att lokalradions krav på ökade sändningstider och en ökad flexibilitet ej rymms

innanför det nuvarande FM3-nätet. Lokalradion avser därför att satsa på en egen kommunbaserad kanal. LRAB menar att det är uteslutet att dela en FM4-kanal med närradion främst ur trovärdighetssynpunkt. Dessutom torde det knappast ligga i närradions intresse att bli kommunradio. En programmässig utveckling förutsätter för Lokalradions del ett nytt sändarnät (FM 4) nedbrytbart till närings- och kulturgeografiskt sammanhängande områden framhåller LRAB.

I fråga om det framtida frekvensutrymmet vill *Svenska journalistförbundet* ge företräde åt en ny radiokanal, P 4.

De remissinstanser som yttrat sig i frågan om sändareffekter förordar det första alternativet d. v. s. sändare med låg effekt. Möjligheten att öka effekten i områden med svåra mottagningsområden, som i Stockholms innerstad, bör dock finnas kvar påpekar *Stockholms närradioförening* och *Motormännens riksförbund*. Kommitténs mål om en sändare per kommun bör ersättas med flera sändare efter behov. I dessa yttranden hävdas att redan idag ta i anspråk lediga frekvenser är mer ett administrativt än ett tekniskt problem. Dessutom bör det utredas om frekvenserna för de svenska mellanvågsstationer (AM-bandet) som planeras läggas ned kan användas.

Förmodligen kan man dock använda effekter upp till flera tusen watt utan att störa andra sändare på andra orter hävdar *Sveriges DX-förbund* och *Järva närradioförening* som inte vill att sändareffekten maximeras. Man bör avväga effekten med hänsyn till den ort som ska täckas.

Inga remissinstanser har något att invända mot att televerket ges i uppdrag att svara för sändare och programledningar.

Stockholms närradioförening och *Motormännens riksförbund* instämmer dock i förslaget att möjligheten för föreningar att använda egna sändare bör finnas. *Föreningen för modern alternativ kultur* menar att denna möjlighet eliminerar risken att televerket tar ut oskäliga sändarhyror.

Televerket anser dock att erfarenheterna från försöksverksamheten snarast talar för att verket ges ett odelat ansvar för sändarverksamheten. Någon annan modell har heller inte prövats i försöksverksamheten. Televerket framhåller att man har en för ändamålet lämplig fältorganisation. Av särskild vikt är emellertid att en garanti härigenom skulle skapas för att den nuvarande goda radiomiljön även fortsättningsvis kan bibehållas, vilket bl. a. innebär att sändarna drivs i enlighet med de tekniska bestämmelserna utan att en omfattande och kostsam kontrollverksamhet behöver bedrivas.

Frågan om sändaransvaret kan dessutom ha vissa beredskapsmässiga aspekter. Ett odelat ansvar för televerket beträffande sändarverksamheten skulle också avsevärt underlätta en övergång till att ge sammanslutningarna möjlighet att samutnyttja ett fjärde eller femte FM-nät med SR-koncernen framhålles i yttrandet.

Sveriges Radio anser det olämpligt att enskilda föreningar eller sammanslutningar ska kunna disponera egna sändare, dvs. egna frekvenser. Vis-

serligen är besittningsrätten villkorlig och kan återkallas, men frekvensutrymmet är en allmän egendom och bör så förbli. Sändningsrätt och äganderätt till sändare är klart skilda principer hävdar SR som därför bestämt avråder från denna möjlighet.

Slutligen skall noteras att *Sveriges Radio- och Hemelektronikleverantörer* och *Sveriges Radiohandlares Riksförbund* i ett gemensamt yttrande förordar att försök med stereofoniska sändningar i närradion görs under uppbyggnadsskedet.

4 Sändningsrätt och programverksamhet

4.1 Sändningstillstånd och tidsfördelning

Utredningen

Närradio är i första hand tänkt som ett medel för kommunikation mellan människor som förenats kring en gemensam målsättning d. v. s. medlemmar i en sammanslutning. Denna målsättning bör bibehållas anser kommittén som också finner det naturligt att det tillgängliga utrymmet vid sidan av Sveriges Radios förbehålls grupper av människor framför den enskilde.

Huvudsyftet med reguljär närradio bör vara att föreningslivet i folkrörelser, ideella organisationer och trossamfund bereds möjlighet att sända egna lokala radioprogram. Kommittén framhåller att detta bör komma till klart uttryck i närradiolagens huvudregel för erhållande av sändningstillstånd.

Kommittén anser således att sändningsrätten bör förbehållas ideella och fackliga lokala sammanslutningar som är juridiska personer med verksamhet inom sändningsområdet. En ny definition av den sändningsberättigade kretsen sammanslutningar föreslås i närradiolagen. Enligt denna utesluts sammanslutningar vilkas huvudsakliga syfte är ekonomiskt, bl. a. branschorganisationer och konsumentföreningar. Den kooperativa rörelsens sändningsrätt begränsas till ideella sammanslutningar, t. ex. konsumentgillen. Kommunala organ har under försöksverksamheten visat närradion ett betydande intresse framhåller kommittén som dock anser att kommuner inte skall få sändningsrätt. Däremot skall sändningstillstånd kunna ges till bl. a. församlingar inom svenska kyrkan, studentkårer och elevföreningar liksom folkhögskolor.

Sammanslutningar som varit verksamma minst ett år inom sändningsområdet föreslås kunna få tillstånd att sända. Från ettårsregeln skall undantag kunna göras för närradioföreningar (samarbetsorgan för flera sändande sammanslutningar) och föreningar som bildats inför en folkomröstningskampanj.

Medlemskap i närradioförening föreslås liksom under försöksverksamheten bli frivilligt. Kommittén understryker betydelsen av att närradioför-

eningarna fungerar väl och får god anslutning. Härigenom underlättas en lokal samverkan som innebär att ett tidsschema upprättas för att sedan fastställas centralt. Behovet av förtursregler framförs i särskilt yttrande.

Tillstånd att sända närradio skall ges för högst ett år i taget.

I sin reservation framhåller dock minoriteten, att om möjligheter för enskilda att göra program görs beroende av om föreningar ger utrymme därtill, innebär detta en begränsning av yttrandefriheten.

Remissyttrandena

Sändningsrätt för ideella och fackliga lokala sammanslutningar

Innehållet i förslaget d.v.s. att närradion förbehålles ideella och fackliga lokala sammanslutningar möter i stort inga invändningar från remissinstanserna. Att enskilda ej får sändningsrätt möter inte heller några invändningar.

Hovrätten för Västra Sverige anser att det kan godtas att tillstånd inte skall kunna ges åt enskilda och bara till sammanslutningar med vissa typer av verksamhet på sitt program. I den föreslagna närradiolagen är uppräknningen av ändamål emellertid ofullständig särskilt i jämförelse med regeringsformens formulering: "vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter". I varje fall bör religiösa och kulturella ändamål inte saknas i uppräknningen.

Stockholms närradioförening och *Motormännens riksförbund* menar att förutom kravet på att en förening kan uppvisa ideell verksamhet så skall föreningen i sina närradioprogram behandla denna del av verksamheten.

Sveriges Företagares Riksförbund anser dock att det inte finns bärande skäl att förbjuda icke-ideella sammanslutningar att utnyttja etermedia. Förbundet anser att yttranderätten i etermedia bör likställas med yttranderätten via andra kanaler.

Kommitténs uppfattning att närradion skall begränsas till lokala sammanslutningar, som har sin huvudsakliga verksamhet inom sändningsområdet delas av *Stockholms kommun*, *Sveriges journalistförbund*, *Sveriges Frikyrkoråd*, *Nyckterhetsrörelsens landsförbund*, *Betania missionsförening i Malmö* och *Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt*.

Motormännens riksförbund vänder sig mot att låta enbart lokala sammanslutningar sända. M menar att kravet på att sammanslutningen har en lokal verksamhet bör vara helt tillfyllest. Denna uppfattning delas av *Sveriges DX-förbund* och *Järva närradioförening*.

Begränsningen av sändningsrätten som bl. a. innebär att branschorganisationer och konsumentföreningar uteslås, accepteras inte av *SAF*, *Sveriges Köpmannaförbund*, *HSB:s riksförbund*, *KF*, *Konsum Väst*, *IOGT-NTO*, *Öckerö närradioförening*, *Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt*, *Motormännens riksförbund* och *Föreningen för modern alternativ kultur*. Bl.a. framförs följande synpunkter:

SAF finner det oacceptabelt att arbetsgivares möjligheter att sända i närradion ytterligare försvåras särskilt som fackföreningsrörelsen kunnat utnyttja närradion, för att under arbetsmarknadskonflikten 1980 sprida sitt budskap till allmänheten och medlemmar. SAF vill att närradiolagen utformas så att den ger föreningen och dess regionkontor möjlighet att erhålla sändningstillstånd.

Sveriges köpmannaförbund motsätter sig att dess anslutna förbund/föreningar beskrives som kommersiella organisationer.

Köpmannaförbundets målsättning är att tillvarata medlemmarnas fackliga intressen, exempelvis i ärenden som berör stadsplanefrågor, redovisning, skattefrågor, hyresavtal m. m. Förbundet accepterar därför inte att dess lokala organisationer inte anses vara sändningsberättigade. Det kan i så fall ej vara korrekt, menar förbundet, att kooperativa kvinnogillen och andra av Kooperationen understödda verksamheter får möjlighet att sända.

Motormännens riksförbund anser att om organisationer utesluts med motiveringen att de främjar sina medlemmars ekonomiska intressen bör i konsekvensens namn också även fackföreningar uteslutas.

KF protesterar med skärpa mot den diskriminering av konsumentföreningarna som utan klara motiv uteslås från den framtida närradion.

Konsumentföreningarnas medlemmar har gått samman för att främja sina intressen som konsumenter och för att få inflytande och kunskaper som konsumenter. Det finns i detta avseende ingen principiell skillnad mellan en konsumentförening och andra former av folkrörelseaktivitet.

Såväl *KF* som *HSB* är mycket kritiska mot att en parlamentariskt sammansatt utredning kan framlägga ett förslag som innebär att begränsa de konsumentkooperativa organisationernas möjligheter för att förbättra medlemsinflytandet och för att förstärka medlemsinformationen.

Föreningen för modern alternativ kultur framhåller att i associationsrättsliga sammanhang hänförs branschorganisationer och köpmannaförbund/föreningar samt fackföreningar till samma kategori. Egenskapen att främja sina medlemmars ekonomiska intressen renderar dem en ojämlig behandling av kommittén i och med att denna egenskap är grund för uteslängning från närradion för den ena gruppen medan den andra på grund av sin storlek i medlemsantal slipper denna behandling. Föreningen tar kraftigt avstånd från denna ojämlighet i den föreslagna lagen.

Även ekonomiska föreningar som har till huvudsakligt syfte att arbeta ideellt får ej sändningsrätt enligt förslaget. *Utposten, ekonomisk förening för kommunikationssamverkan* efterlyser ett klargörande och eventuellt ett förtydligande i lagtexten och påpekar att föreningens syfte, inte dess organisationsform bör vara avgörande för sändningsrätt.

Sändningsrätt för kommuner

Stockholm och Karlstads kommun, närradioföreningarna i Sandviken och Kramfors, Betania missionsförening i Malmö och Stockholms social-

demokratiska ungdomsdistrikt instämmer i kommitténs uppfattning att kommunerna inte skall få egen sändningsrätt.

Föreningen Radio Sandviken menar dock att det kan vara lämpligt att närradioföreningen samarbetar med sin kommun. Detta kan främst ske genom stöd till lokala band- och medieverkstäder. Liknande synpunkter framförs av *Umeå närradioförening*.

Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt invänder dock mot ett sådant stöd till band- och medieverkstäder. Man bör vara återhållsam med kommunala resurser till närradion då kommunens eventuella resurser bör kanaliseras till lokalradion som på ett mer allsidigt sätt kan spegla den kommunala verksamheten. Närradiosändande föreningar riskerar vidare att favoriseras på bekostnad av föreningar som väljer att framföra sitt budskap på andra sätt.

Umeå kommun tror att kommunernas intresse att utnyttja närradion blir ringa med tanke på att sändarnas begränsade räckvidd gör att man inte kan nå samtliga innevånare i en kommun.

I några yttranden framförs dock argument för en kommunal sändningsrätt.

Eftersom kommunerna redan från starten har varit diskvalificerade har ingen hittills sökt sändningstillstånd påpekar *Linköpings kommun* som anser reglerna bör omprövas. Samtliga de argument som gäller för organisationer och föreningar när det gäller att göra sin verksamhet känd, konkurrera med övriga nyheter i redan etablerade medier, kostnader osv., gäller också kommunerna. *Linköpings kommun* föreslår således att även kommunerna skall ges sändningstillstånd. Liknande synpunkter framförs av *Jönköpings närradioförening* och *Kramfors kommuns kulturnämnd*. Kommunerna bör få begränsad rätt att ha egna informationsprogram i närradion anser KDS.

Riksförbundet Hem och Skola beklagar att utredningen inte närmare har utvecklat möjligheterna hos en närradioverksamhet av den typ som funnits på Öckerö. Frågan om kommunernas intresse diskuteras och avfärdas mycket kortfattat framhåller förbundet som inte vill gå in på frågan om kommunal närradio i allmänhet men anser närradiotanken vara en uppgift för skolan som är väl värd att bygga vidare på.

Ettårsregeln

Åtskilliga remissinstanser ställer sig tveksamma till eller tar avstånd från kommitténs förslag att endast sammanslutningar som varit verksamma minst ett år inom sändningsområdet skall få sända.

Endast i *Svenska journalistförbundets* och *Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikts* yttranden kan utläsas stöd för denna regel som man dock anser behöver kompletteras. *Jönköpings närradioförening* menar att 2–6 månader bör räcka för nybildade föreningar för att få sända närradio.

Stockholms Universitets Studentkår påpekar att man bör iaktta försik-

tighet med lagtextens formulering. Det vore enligt kåren olyckligt om en alltför snäv formulering skulle utesluta en lång rad sammanslutningar.

Hovrätten i Västra Sverige, statskontoret, SAF, Sveriges frikyrkoråd, Sveriges DX-förbund, närradioföreningarna i Stockholm, Järva, Eskilstuna, Karlstad, Umeå, Radio Klara, Folkpartiets stockholmsförening, Motormännens riksförbund, Föreningen för modern alternativ kultur, Årsta miljöförening och Scientologkyrkans närradioverksamhet i Stockholm resp. Malmö ifrågasätter regeln.

Hovrätten i Västra Sverige känner sig inte övertygad om skälen för förslaget. Ett sådant krav kan knappast förenas med de i regeringsformen uttryckta principerna för begränsning av yttrandefriheten anser hovrätten som tillstyrker experten Lindstedts förslag i ett särskilt yttrande. Skall tidsgränsen finnas kvar, måste åsyftade undantag anges i lagtexten klarare än genom uttrycket "särskilda skäl" framhåller hovrätten.

Statskontoret påpekar att regeln begränsar möjligheterna till närradioverksamhet formellt till det etablerade föreningslivet. Statskontoret anser i likhet med experten Lindstedt att stabilitetskravet får anses tillräckligt säkerställt i och med att en sammanslutning skall vara juridisk person. Denna synpunkt har även *SAF*. Om inte förslaget till närradiolag kan utformas så att den ger *SAF* och dess regionkontor sändningsmöjlighet, hemställer *SAF* att kravet på minst ett års verksamhet på orten bör slopas så att lokala arbetsgivare garanteras möjlighet att få sändningstillstånd genom att gå samman i en särskild förening för närradioverksamhet.

Motormännens riksförbund föreslår att regeln ersätts med ett krav om ett minsta antal medlemmar inom sändningsområdet.

Utformningen av bestämmelserna

En del av remissinstanserna riktar kritik mot den föreslagna utformningen av bestämmelserna om vilka som skall få tillstånd att sända närradio.

Hovrätten för Västra Sverige anser att förslaget på vissa punkter brister i precision och svarar illa mot regeringsformens krav på garantier mot onödiga ingrepp i yttrande- och informationsfriheterna. Närradiolagens tillståndsprövning hos administrativa organ enligt kriterier som delvis är mycket obestämda visar dels att möjligheterna att vid konkurrens erhålla ett önskat tillstånd är osäkra, dels att riskerna att förlora ett tillstånd på grunder som inte kan förutses är avsevärda. Konstruktionen har en del drag gemensamma med indragningsmakten enligt 1812 års tryckfrihetsförordning, som regeringen under 1830-talet, med kringgående av juryrättegången, begagnade i syfte att krossa den liberala pressen.

Hovrätten anser det angeläget att grunderna för rätt att få tillstånd och för fördelning av tillstånd och sändningstider mellan olika sammanslutningar uttrycks klarare i lagtexten och att även grunderna för återkallelse av tillstånd preciseras. Förfarandet i ärenden om tillstånd och om återkallelse av tillstånd bör ordnas annorlunda än kommittén har föreslagit.

Den sökande sammanslutningen bör få rätt att överklaga beslut i ärenden om tillstånd, om den anser att ansökningen inte har bifallits fullt ut. Besvärsprövningen torde vara en naturlig uppgift för en förvaltningsdomstol menar hovrätten.

Statskontoret framhåller att kommitténs noggranna och detaljerade analys av vilka intressen som bör få sändningsrätt indirekt pekar på de svåra avgränsningsproblemen. Kravet på att de sammanslutningar som vill sända närradio också skall vara juridiska personer slås fast som kriterium på viss stabilitet. Detta kräver t. ex. registrering hos länsstyrelsen. Huruvida närradioföreningarna som sådana uppfyller kravet på att vara lokal sammanslutning som bedriver "ideell, politisk, facklig eller religiös" verksamhet inom sändningsområdet framgår ej av någon analys eller granskning i betänkandet påpekar statskontoret.

Statens kulturråd ifrågasätter den mycket liberala tillståndsgivningen när det gäller föreningar som skapats endast för närradioverksamhet. Även av andra skäl bör en striktare tillståndsprövning övervägas anser kulturrådet.

Föreningen Radio Sandviken anser att betänkandets kapitel om vilka som får sända i närradion saknar den exakthet som man kan kräva och föreslår att frågan blir föremål för bättre utredning innan regeringen lägger sin proposition.

Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt anser det viktigt att betona att föreningarna skall ha en demokratisk uppbyggnad. Ungdomsdistriktet pekar på de alltför många fall när några enskilda personer slutit sig samman enbart för att spela musik i närradion och lyssnarna ombedes betala in en viss summa pengar på ett postgironummer för att bli medlemmar.

Tidsfördelning

Flera remissinstanser ansluter sig till tanken på att fördelningen av sändningstider kan överlåtas på sammanslutningarna själva och sker i en närradioförening kring varje sändare.

Radionämnden, SAF, Nykterhetsrörelsens landsförbund, Medborgarskolan, närradioföreningarna i Stockholm, Järva, Öckerö, Sandviken och Piteå, Betania missionsförening i Malmö, Motormännens riksförbund, Föreningen för modern alternativ kultur och närradiosändande organisationer i Kumla samt *KDS* stödjer denna tanke och framför bl. a. följande synpunkter.

Radionämnden framhåller att man dock måste utgå från att närradioföreningarna kan behöva vissa riktlinjer som stöd när fördelningen skall ske. Detsamma gäller när tvist mellan sammanslutningarna skall avgöras av tillståndsmyndigheten.

Närradiosändande organisationer i Kumla påpekar att på detta sätt behöver inte föreningar var för sig begära sändningstillstånd, vilket kan vara svårt att hinna med vid snabba beslut om extra sändningstid.

Nycterhetsrörelsens landsförbund påpekar att det inte bör vara nödvändigt att "prenumerera" på en fast sändningstid varje vecka utan närradioföreningen bör disponera en återkommande varje veckotid, där föreningar sporadiskt kan sända program.

KDS framhåller behovet av någon form av regelsystem för att lösa konflikter mellan föreningar som vill ha samma sändningstid.

Några remissinstanser framhåller andra möjligheter att organisera tidsfördelningen.

KF menar att kommittén inte tillräckligt utrett andra alternativ som att tidsfördelningen knyts till kommunernas kultur- eller fritidsnämnder eller, som också *Betania missionsförening i Malmö* framhåller, de lokala avdelningarna av studieförbunden.

Stockholms Universitets Studentkår anser att länsstyrelserna bör kunna sköta tidsfördelningen.

Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt anser dock förslaget oklart och vagt. Man anser att tidsfördelningen liksom hittills skall skötas av den tillståndsgivande myndigheten.

En del remissinstanser uppehåller sig vid problemet om förtursregler och tidsbeslutets giltighet.

Enligt *radionämnden* bör sammanslutning som haft en viss sändningstid få stå tillbaka för en annan sammanslutning som har begärt denna tid. På så sätt ges förutsättningar att för att de bästa sändningstiderna kan utnyttjas av flera organisationer efter varandra. En annan förtursregel kan utgå från att största möjliga ämnesbredd bör eftersträvas framhåller *radionämnden*.

De förtursregler som formulerats av experten *Lindstedt* bemöts positivt av *Folkpartiets stockholmsförening* och *Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt* samt även av *Sveriges DX-förbund* och *Järva närradioförening* som dock menar att man i först hand bör ta hänsyn till inarbetade sändningstider. Kontinuiteten är viktig för att lyssnarna skall finna "sin" förening.

Viktiga förutsättningar för att ett radioprogram skall fungera är att det finns viss kontinuitet i utbudet och att det blir känt av publiken påpekar *Sveriges Radio*.

För att de sändande föreningarna skall hittas i tid och frekvens bör tilldelad tid få finnas mer än ett år framhåller *Föreningen för modern alternativ kultur*.

Tidsbeslutets giltighet om högst ett år i taget ifrågasätts även av *Stockholms närradioförening* och *Motormännens riksförbund* samt *Betania missionsförening i Malmö*.

Radio Klara framhåller att vid fördelningen av sändningstiden bör självfallet de föreningar prioriteras som har verksamhet vid sidan av närradio-sändningarna.

4.2 Programverksamhet

Utredningen

Kommittén konstaterar att erfarenheter från försöksverksamheten inte ger anledning till någon begränsning av den frihet som föreningarna nu har att utforma sina program. Eftersom yttrandefrihetsutredningen nu överväger frågor bl. a. om radiomediet skall få grundlagsskydd och vem som skall svara för övervakningen av yttrandefriheten ankommer det inte på närradiokommittén att pröva dessa frågor.

I en permanent verksamhet föreslås ändringar angående frågan om *ansvarig programutgivare*. Kommittén föreslår en ännu mera konsekvent genomförd likformighet med utgivaransvaret för periodiska tidskrifter. Uppdraget som programutgivare respektive ersättare för denne fördelas internt mellan de båda utan någon annan anmälningsskyldighet än att uppdragstagarna tidigare anmälts till närradionämnden för behörighetskontroll.

Beträffande programverksamheten i övrigt förefaller det enligt kommittén svårt att föra in anvisningar och begränsningar av den typ som gäller för den allmänna rundradion utan att allvarligt rubba grundvalarna för närradion. Likheten med pressen bör bibehållas och inga särregler stiftas för närradion anser kommittén.

Det förutsättes att närradion i en så småningom fastare organisation kommer att ansluta sig till de spelregler som utformats inom pressen eller utarbetar egna etiska regler.

Reklamförbudet föreslås bestå. Förbudet mot sponsrade program omformuleras så att det får en lämpligare innebörd. Förbudet mot sponsring innebär enligt kommitténs förslag att sändning av visst program eller vissa slag av program inte till någon del får bekostas med medel eller annan egendom som av en näringsidkare utan vederlag ställts till sammanslutningens förfogande för att möjliggöra sådan sändning.

Bidrag som lämnas utan koppling till visst program eller vissa slag av program blir dock tillåtna. Detta accepteras av det skälet att man eljest gör det omöjligt för små, ekonomiskt svaga sammanslutningar att verka i etern under förutsättningar som är någorlunda jämförbara med dem som gäller ekonomiskt bättre ställda sammanslutningar framhåller kommittén.

Ett riksförbund mot centralproducerat material i sändningarna föreslås. Övervägande delen av varje sammanslutnings program skall vara producerat särskilt för sändningsområdet om inte särskilda skäl föranleder annat.

Förbudet mot reklam och sponsrade program liksom riksförbudet får sin utformning och ingår i den av kommittén föreslagna närradiolagen.

Utredningsminoriteten påpekar att den av riksdagen aktualiserade frågan om genmälesrätt inte har behandlats av kommittén. I den fortsatta försöksverksamheten måste frågan om bl. a. möjligheten till beriktigande av felaktiga sakuppgifter ingående prövas anser minoriteten.

Minoriteten framhåller också att det finns en uppenbar risk för att de kommersiella intressena i närradioverksamheten kommer att bli övermäktiga många av de små organisationerna.

Remissyttrandena

Ansvarig utgivare

Förslaget att det i varje program skall anges vem som är ansvarig utgivare föranleder ingen erinran från *JK* och tillstyrkes vidare av *Svenska journalistförbundet*, *Sveriges frikyrkoråd*, *Medborgarskolan*, *Stockholms närradioförening* och *Motormännens riksförbund*.

Följande närradioföreningar ställer sig dock tveksamma till förslaget, som de anser medföra onödigt krångel: *Radio Klara*, *Pite närradioförening*, *Föreningen Radio Sandviken*.

Etiska regler

Föreningarnas fulla frihet att själva ansvara för programinnehållet tillstyrkes av *Piteå närradioförening* och *Betania missionsförening i Malmö* och *Årsta miljöförening* samt *Radio Klara* som menar att enstaka övertramp inte får leda till att opinionsbildningen ikläds tvångströja.

Åtskilliga remissinstanser framhåller emellertid att det finns behov av ett etiskt regelsystem för programverksamheten.

Behovet av etiska regler i allmänhet framhålles av *HSB:s riksförbund*, *Sveriges DX-förbund*, *Järva närradioförening* och *Scientologkyrkans närradioverksamhet i Stockholm och Malmö*.

TCO, *Svenska journalistförbundet* och *Närradions samarbetsorgan i Eskilstuna* anser att samma regler skall gälla för närradion som för press, radio och TV.

TCO ifrågasätter om det är riktigt att det ur samma media ges information med olika krav på saklighet och balans i programutbudet. *TCO* yrkar bestämt därför att de etiska frågorna måste få en klarare reglering än den utredningen föreslår.

Svenska journalistförbundet erinrar om erfarenheter under senare tid som visat att behovet av etiska regler för sändningarna är stort. Dessa regler bör utgå från de frivilliga reglerna för pressen och radio-TV och syfta till skydd av enskilda mot publicitetsskador men inte till skydd av lyssnarna mot spridandet av vissa åsikter.

Det bör inte ställas som villkor från statens sida för verksamhetens laglighet att vissa sådana regler antas och tillämpas framhåller förbundet.

Även *Nykterhetsrörelsens landsförbund* ser det som önskvärt att de sändande sammanslutningarna enas om etiska regler. *Folkpartiets stockholmsavdelning* som vill att pressens spelregler ska gälla, anser att närradioföreningarna bör bilda en för hela riket gemensam etisk nämnd.

JK, *statens kulturråd*, *radionämnden*, *statens invandrarverk*, *Sveriges lokalradio*, *Stockholms närradioförening*, *Motormännens riksförbund* och

Föreningen för modern alternativ kultur framhåller dock att föreningarna bör åläggas en skyldighet att följa vissa regler.

I dessa yttranden framförs bl. a. följande synpunkter.

JK kan inte ansluta sig till kommitténs förslag att frivilligt uppställda etiska regler är tillräckligt för att hindra att programmen får ett olämpligt innehåll.

JK understryker vikten av att sakuppgifter kontrolleras, att den personliga integriteten skyddas och att felaktiga sakuppgifter beriktigas. I dessa hänseenden liksom när det gäller skyldigheten att hålla sig inom gränserna för yttrandefriheten bör stora krav ställas på de sammanslutningar som söker tillstånd att sända närradio. Försöksverksamheten torde ha visat att det har förekommit fall där dessa krav inte har uppfyllts. Närradiomyndigheten eller annan tillståndsgivande myndighet bör därför enligt *JK* tilläggas vidgade befogenheter för att komma till rätta med fall av sådan karaktär. En sådan ordning fordrar givetvis ändringar i de lagförslag som kommittén har upprättat.

Om man som kommittén förordar skall låta sig nöja med på frivillig väg uppställda etiska regler anser *JK* att man i varje fall såsom inom pressens område bör införa ett granskningsorgan som uttalar sig i frågan huruvida spelreglerna följts i enskilda fall.

Statens kulturråd anser att det bör kunna utfärdas generella grundläggande bestämmelser, som de sändande föreningarna åtar sig att följa.

Radionämnden delar kommitténs uppfattning att de sändande sammanslutningarna bör ges mycket stor frihet att utforma sina program. Programreglerna i närradiolagen bör därför vara så få som möjligt. Det som enligt nämndens mening dock måste finnas i denna lag är en bestämmelse om skydd för den enskildes integritet.

Vidare anser nämnden att det i närradiolagen bör finnas en bestämmelse om rasistiska inslag. Visserligen kommer – genom närradioansvarighetslagen – förbudet mot hets mot folkgrupp även att gälla närradion. Överträdelse av bestämmelsen kan emellertid prövas endast i domstol, varvid yrkanden om skadestånd och/eller straff behandlas. Nämnden anser att det finns ett behov att kunna få rasistiska inslag prövade i samma ordning och omfattning som f.n. sker av radionämnden med stöd av den s. k. demokratibestämmelsen i 6 § andra stycket radiolagen. I denna bestämmelse föreskrivs att programföretagen skall hävda "alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet", med vilket bl. a. avses fördömande av rasism.

Bestämmelserna om privatlivets fred och om förbud mot rasism bör vid grova eller återkommande överträdelser kunna medföra att sändningstillstånd återkallas.

Statens invandrarverk påpekar att en närradiostation vid upprepade tillfällen sänt invandrarfientliga program av ett slag som hittills varit okänt för svenska massmedier. Detta påvisar behovet av att snabbt få fram etiska

regler för verksamheten. Det är också nödvändigt att göra påföljderna kännbara för dem som bryter mot dessa regler.

Invandrarverket framhåller möjligheten att införa en "demokratiparagraf", liknande den i radiolagen. Påföljden för den som flagrant bryter mot "principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet" borde då givetvis vara lika kännbar som för den som bryter mot reklamförbudet, nämligen varning och i grövre fall återkallelse av sändningstillståndet.

Även med tanke på de organisationer som sänder på annat språk än svenska är det viktigt att få fram klara etiska regler. De som arbetar med dessa sändningar kommer ofta från länder med helt andra massmedietraditioner än de svenska. Det svenska samhället bör emellertid inte acceptera olika etiska normsystem för massmedier på olika språk anser invandrarverket.

Sveriges lokalradio delar inte kommitténs uppfattning att några andra regler för närradioverksamheten inte bör finnas. Med hänsyn till etermediet som sådant bör vissa fundamentala bestämmelser finnas, som slår vakt om de grundläggande demokratiska värdena och enskilda personers privatliv. Det är viktigt att felaktigheter inom närradion skall kunna påtalas, speciellt när enskild person kan tänkas lida skada av ett program eller programinslag, och att det kan ske på liknande sätt som i dag sker inom Sveriges Radio. Det är en allvarlig brist i betänkandet att dessa viktiga frågor inte har tagits upp till diskussion anser företaget.

Att etiska regler även skulle kunna innefatta kravet på att värna om demokratin anförts av *Nykterhetsrörelsens landsförbund*.

Stockholms närradioförening, *Motormännens riksförbund* och *Föreningen för modern alternativ kultur* framhåller att de sändande föreningarna bör åläggas en skyldighet att införa genmäle och beriktiga felaktiga uppgifter. *Radionämnden* anser däremot att närradiosändningarna - med hänsyn till den begränsade omfattningen av varje sammanslutnings sändningsutrymme och till frånvaron av krav på opartiskhet och saklighet - kan komma att ges sådan utformning och karaktär att det är varken rimligt eller lämpligt att ålägga sammanslutningarna en generell skyldighet att beriktiga felaktiga uppgifter eller bereda plats för genmäle. När enskild person kan komma att lida skada av program eller inslag, är det dock skäligt att låta den förfördelade få komma till tals i sammanslutningens egna sändningar framhåller nämnden.

Reklam och sponsring

Frågan om förbud mot reklam och sponsring behandlas av åtskilliga remissinstanser.

Radionämnden, *Sveriges Radio*, *Svenska journalistförbundet*, *HSB:s riksförbund*, *Sveriges frikyrkoråd*, *Nykterhetsrörelsens landsförbund*, *Medborgarskolan*, *Frikyrkliga studieförbundet* och *Jönköpings närradio-*

förening ansluter sig till ett reklamförbud. Mot detta vill inte heller *Sveriges företagares riksförbund* och *Svenska riksidrottsförbundet* erinra. Endast två remissinstanser *Motormännens riksförbund* och *Föreningen för modern alternativ kultur*, förespråkar en finansiering genom bl. a. reklamintäkter.

En del remissinstanser anser dock att kommittén inte åstadkommit tillfredsställande regler för ett reklamförbud.

Hovrätten för Västra Sverige anser formuleringen av andra stycket i den föreslagna 6 § är oklar. Hovrätten frågar sig vem det är som enligt lagtexten skall ha syftet av "att möjliggöra sådan sändning" och framhåller subjeksregeln som jämförelse.

Radionämnden anser det vara av stor vikt att närradiolagen utformas så, att den förhindrar att närradion utnyttjas för reklamändamål. De föreskrifter som är intagna i 6 § i lagförslaget är inte tillräckliga och bör därför förstärkas.

Sveriges lokalradio finner att kommitténs ställningstagande till reklamfrågan är orealistisk och oklar. Den sannolika utvecklingen blir att reklamerna kommer att bli en verklighet inom närradion, en utveckling som företaget finner oacceptabel.

HSB:s riksförbund anser att den av kommittén föreslagna lagtexten egentligen inte förbjuder reklaminslag.

Svenska journalistförbundet delar inställningen att reklam och reklamliknande eller reklamfinansierade inslag inte hör hemma i närradion. Förbundet är dock tveksamt till om de i och för sig skärpta regler som nu föreslås är tillräckliga.

Sveriges frikyrkoråd finner den angivna riktningen i förslagen vara riktig men bedömer behovet av ytterligare preciseringar på dessa områden vara nödvändiga. Utredningens formuleringar är alltför vaga för att vara vägledande för programproduktion och efterbedömning.

Att sammanslutningarna får rätt att i närradion informera om sin egen kommersiella verksamhet som om denna stått i en medlemstidskrift tillstyrks av *Stockholms närradioförening*, *närradiosändande organisationer i Kumla* och *Motormännens riksförbund*. Även *Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt* accepterar detta men ser dock att det betonas att informationen skall vara riktad till de egna medlemmarna.

Jönköpings närradioförening vill dock att det mer klart framgår vad som menas med "egen kommersiell verksamhet".

KF pekar på att försöksperioden visar att risken för varureklam inte är större när det gäller konsumentföreningar än för andra slag av föreningar. Snarare mindre eftersom medvetenheten om reklamförbudet är större menar KF. Med ett reklamförbud finner *Sveriges köpmannaförbund* det naturligt att de organisationer som marknadsför kommersiella varor och tjänster inte äger tillträde till närradion.

Att tillåta information i närradion om ekonomiska arrangemang i huvud-

sak på samma sätt som sker i medlemstidskrifter kan enligt *Sveriges lokalradio* innebära att reklamförbudet i närradion blir utan verkan. Reklam- och marknadsföringsåtgärder är ständigt under utveckling och så kan även ske i medlemstidskrifter. Detta kan inte utgöra något riktmärke för bedömningen av tillåten eller otillåten reklam i närradion framhåller företaget.

Risken för kommersiell inblandning i närradioverksamheten framhålles av också *Stockholms kommun*, *LO*, *Radio Klara*, *Sveriges DX-förbund*, *Järva närradioförening* och *Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt*.

Bl. a. anføres här följande synpunkter.

Stockholms kommun anser att föreningar med svag ekonomi som medverkat riskerat att bli beroende av kommersiella intressen. Kommunen ser en sådan utveckling som självfallet oacceptabel och framhåller att all radioverksamhet skall hållas fri från kommersiell påverkan.

Ett av skälen för att kommunen inte engagerar sig i närradion är att kommunal information i detta avseende kan jämföras med kommersiell reklam.

LO pekar på den uppenbara risken av kommersiell inblandning. Kommittén har inte heller haft möjligheter att bilda sig någon uppfattning hur de kommersiella inslagen kommer att göra sig gällande i en fullt utbyggd närradio. Sedan betänkandet lades kan *LO* se ökade tendenser till kommersiella inslag.

Radio Klara menar att frestelserna att överträda reklamförbudet kan av både ideologiska och ekonomiska skäl komma att öka.

Sveriges DX-förbund och *Järva närradioförening* tror att frestelsen att sända reklam dock är stor. Anledningarna till detta är främst de höga avgifter till *STIM* och näringslivets intresse för radioreklam. För att stävja detta föreslås lägre musikavgifter.

Kommittén berör i betänkandet också möjligheten att införa den "gynnandeprövning" som tillämpas på den allmänna rundradions program. Några remissinstanser lämnar också synpunkter ifråga om denna möjlighet.

Radionämnden anser att det är rimligt att närradion och programföretagen inom *Sveriges Radio* så långt möjligt underkastas samma regler på området. Nämndens tillämpning av opartiskhetskravet bör bli giltigt även för närradions del. Nämnden föreslår på grund av nu anförda omständigheter att 6§ första stycket ges följande lydelse: "Sammanslutning får inte sända kommersiell reklam mot vederlag. Sammanslutning får inte heller sända program eller inslag som innebär reklam för egen kommersiell verksamhet eller som framstår som ett gynnande av en näringsidkare eller dennes produkter". Det sistnämnda motsvarar den regel som tillämpas av nämnden med stöd av opartiskhetskravet. Denna innebär inte något hinder mot s. k. evenemangstips avseende olika föreningsaktiviteter och liknande eller mot rapportering t. ex. av händelser på kulturlivets olika områden menar radionämnden.

Stockholms närradioförening framhåller att utgångspunkten för gynnan-deprövningen är den regel om opartiskhet som den allmänna rundradion har att följa. Gynnandeprövning står således i direkt motsatsställning till närradions frihet att få vara partisk.

Om gynnandeprövning införs blir det också svårare att tolka skillnaderna mellan vad som är reklam och vad som är konsumentupplysning.

Liknande synpunkter framförs av *Motormännens riksförbund* som också motsätter sig en gynnandeprövning. M föreslår att reglerna för närradio även i detta avseende utformas så att de överensstämmer med tidskriftsutgivning. Föreningarna bör tillåtas att ge utrymme i sina sändningar för en viss mängd reklaminslag. Det kommer då att ligga i föreningarnas intresse att inte uppmärksamma kommersiella intressen i programmen utan att istället styra dessa till de debiteringsbara annonsutrymmena på samma sätt som man gör i pressen.

Även *Föreningen för modern alternativ kultur* förespråkar en reklamfinansiering. Om orsaken till ett reklamförbud är farhågan för att de sändande föreningarna skall mista sin integritet gentemot dem som betalar för reklamen måste uppenbarligen en tankelapsus föreligga emedan det uppenbarligen inte anses existera någon sådan risk vad det gäller tryckta alster.

Skulle ett reklamförbud i närradion permanentas måste det vara klart och entydigt definierat framhåller föreningen.

Sveriges DX-förbund och *Järva närradioförening* föreslår upprättandet av ett reklamfinansierat radionät utanför riks- och lokalradion för att närradioföreningarna skall slippa "reklamtrycket". *Motormännens riksförbund* och *Föreningen för modern alternativ kultur* pekar även på möjligheten att närmare utreda en ideell radioverksamhet finansierad på kommersiell väg.

Flertalet av remissinstanserna som yttrat sig om det s. k. sponsringsförbudet uttalar tveksamhet eller riktar kritik mot förslaget. En del av remissinstanserna anser utformningen av förbudet vara otillräckligt, medan en del andra förespråkar att förbudet utgår.

Sveriges Radio tillsammans med *Utbildningsradion*, förordar ett klart förbud mot såväl reklam i som sponsring av närradioprogram. Förbud mot sponsring motiveras av omsorg om yttrandefriheten och allmänhetens tilltro till medierna. Det anses inte acceptabelt att utomstående finansierar styr en sändande organisations programverksamhet.

Kommitténs förslag om uppmjukning av sponsringsförbudet motiveras av omsorg om små och ekonomiskt svaga sammanslutningar. Sveriges Radio anser att det troligen är snarare så, att dessa föreningar i högre grad riskerar att falla för frestelsen att acceptera sponsorer än stora och resursstarka organisationer. Desto större anledning finns det att göra reklam- och sponsringsförbud för närradion klara och entydiga.

Sveriges Lokalradio pekar på det förhållandet att de frivilliga ekonomiska bidragen spelar en så stor roll för organisationernas möjligheter att bedriva verksamhet. Detta medför att, när en närradioverksamhet blir en

del av organisationernas aktivitet, föreligger det inte någon möjlighet att på ett enkelt sätt kunna upprätthålla ett förbud mot sponsring av program och programinslag. Kommittén har inte enligt Lokalradion med de föreslagna bestämmelserna lyckats etablera ett förbud mot sponsring. Detta torde inte vara möjligt utan en stark kontroll av hur sammanslutningarna disponerar sina resurser.

Lokalradion anser att kommittén i sitt betänkande har åsidosatt det reklambudet som angivits som en förutsättning i prop. 1977/78:91 och som blev riksdagens beslut.

Riskerna för både reklam och sponsring inom närradion är större än motsvarande risker inom Sveriges Radio med en finansiering som replicherar på staten och licensintäkter. Därför talar fakta för att närradion i sin verksamhet är i behov av ett starkare skydd mot reklam och sponsring än programföretagen inom Sveriges Radio. Dessa bör utarbetas av kommittén före ett eventuellt beslut om permanentning av närradioverksamheten anser företaget.

Förslaget till åtgärder för att hindra sponsring från näringsidkare till föreningar är inte tillräckligt anser LO som vill att ytterligare överväganden görs.

Radio Klara framhåller att förbudet mot sponsring bör vara klart och entydigt och gälla all form av sponsring eftersom det här troligen finns större risker än ifråga om regelrätt reklam. T. ex. att föreningar ska hindras att i medlemsvärvande syfte locka med kommersiella förmåner menar Radio Klara som tänker på musikföreningar som i programmen nämner att deras medlemmar får rabatter på entrébiljetter till namngivna diskotek eller på vissa varor i namngivna butiker.

Riksidrottsförbundet uttalar att riktlinjer om sponsring utformas så att de inte utgör hinder för idrottsrörelsen att framföra sitt budskap.

Stockholms närradioförening menar att förbud som är svåra att kontrollera minskar respekten för lagar och regler. Det föreslagna förbudet om sponsring med dess undantag för gåvor av typ kollekt kommer att kräva mer resurser för kontrollerandet än vad problemet är värt. Sponsring är tillika ett fenomen som är vanligt förekommande i föreningsvärlden. Företag stöder föreningar med priser i tävlingar, stödannonsering i förenings-tidskrifter, rabatter för medlemmar, direkta bidrag till verksamheten eller speciella aktiviteter. I övrigt tillstyrker föreningen förslaget angående sponsring.

Folkpartiets stockholmsförening ställer sig tveksam till formuleringen av förbudet. I USA gör de icke-kommersiella radio- och TV-bolagen ibland "sponsrade" program, där t. ex. en leksakshandlare bekostar, men inte påverkar innehållet i konsumentupplysande program om leksaker. Föreningen hävdar, att ett reklambudet skulle gå att kombinera med denna typ av program, som de sändande föreningarna annars knappast har råd att göra. Liknande synpunkter framförs av *Motormännens riksförbund* som

också föreslår att föreningarna i samband med att man, enligt kommitténs förslag utannonserar programansvariges namn, också åläggs att namnge sponsor och sponsorsbelopp.

Föreningen för modern alternativ kultur frågar sig hur förbudet skall övervakas. Om ett förbud som detta införes riskerar man att respekten för övriga närradiolagar minskar. Dessutom skulle de sändande föreningarna förhindras att delta i kampanjer som "Spola kröken", "A non-smoking generation" och andra antidrogkampanjer som uppenbarligen finansieras av från närradion utomstående intressen.

SAF anser att förbudet mot sponsring bör utgå. Kommitténs önskemål att förhindra utomstående kommersiella intressen att vinna insteg och få inflytande i närradioverksamheten är enligt föreningens mening tillgodosatt genom reklamförbudet i lagparagrafens första stycke. Gränsdragningen mellan "ideell" finansiering och finansiering utifrån "kommersiella bevekelsegrunder eller syften" måste t. ex. bli mycket svår att göra.

Skulle förbudet mot sponsring likväl kvarstå anser föreningen att det – för att inte vålla alltför mycket tolknings- och tillämpningsproblem – bör få en mycket mer precis utformning i själva lagtexten. Den nuvarande skrivningen är nämligen alltför generell i förhållande till den tolkning kommittén givit uttryck åt i betänkandet framhåller föreningen.

Begränsning av sändning av centralproducerat material

Förslaget om förbudet mot centralt programmaterial, det s. k. "riksförbudet" behandlas i åtskilliga yttranden.

Riksförbudet tillstyrks av *Svenska journalistförbundet*, *Sveriges DX-förbund* och *Linköpings närradioförening*. Även *Radionämnden*, *Sveriges frikyrkoråd*, *Radio Klara*, *närradioföreningarna i Järva*, *Eskilstuna*, *Malmö* och *Sandviken* samt *närradiosändande organisationer i Kumla* tillstyrker det s. k. riksförbudet men för samtidigt fram vissa modifieringar eller förbehåll, bl. a. följande synpunkter.

Radionämnden menar att kravet att materialet "till övervägande del" skall vara producerat särskilt för sändningsområdet ger sammanslutningarna ett tillräckligt generöst utrymme för att sända material som inte är lokalt inriktat. Undantagsformuleringen i bestämmelsen gör dock det möjligt att vidga detta utrymme ytterligare vilket nämnden anser klart olämpligt och föreslår därför att orden "om inte särskilda skäl föranleder annat" utgår ur bestämmelsen.

Sveriges frikyrkoråd finner utredningens formuleringar alltför vaga och anser det nödvändigt med ytterligare preciseringar.

Närradioföreningarna i Järva, *Eskilstuna* och *Malmö* framhåller att det bör vara möjligt att sända ut visst material från riksorganisationer. Liknande inställning har *Föreningen Radio Sandviken* som även anser det vara mest motiverat att det utformas ett förbud mot "regelbundna sändningar av program som huvudsakligen har innehåll som producerats på annan ort".

Möjligheten till samproduktion av invandrarprogram bör inte uteslutas i närradiolagen anser *närradiosändande organisationer i Kumla*. Möjligheten till att invandrarprogram undantas framförs även av *Närradions samarbetsorgan i Eskilstuna*.

Radio Klara menar att ett riksförbud inte får hindra att organisationer på skilda orter kan byta programinslag då sådana passar in i ett lokalt förankrat programmaterial.

Förslaget om ett riksförbud ifrågasätts däremot av *Hovrätten för Västra Sverige*, *statens invandrarverk*, *Stockholms kommun*, *SAF*, *Medborgarskolan*, *Stockholms närradioförening*, *Stockholms Universitets Studentkår*, *Folkpartiets stockholmsförening*, *Scientologkyrkans närradioverksamhet i Stockholm* och *Malmö*, *Motormännens riksförbund* och *Föreningen för modern alternativ kultur*.

En del av dessa remissinstansers synpunkter redovisas här.

Hovrätten för Västra Sverige anser att formuleringen i lagtexten är oklar och frågar sig vad "särskilda skäl" betyder liksom vem som skall göra prövningen. Hovrätten frågar sig vidare om kravet på "övervägande del" skall gälla över tillståndsperioden i dess helhet, så att sändningarna under exempelvis den första tredjedelen av perioden får bestå uteslutande av "riksprogram", vidare vilken betydelse det skall ha om ett program har producerats gemensamt av två sammanslutningar i angränsande områden. Redan dessa oklarheter gör att hovrätten, med all förståelse för önskemålen bakom regeln, biträder experten Lindstedts ståndpunkt. Kravet hör till dem som svårligen kan förenas med reglerna i 2 kap. regeringsformen anser hovrätten.

Statens invandrarverk framhåller att förbudet mot att banda och cirkulera program mellan olika sändande lokalorganisationer är olyckligt vad gäller närradiosändningar på minoritetsspråk. Tvärtom borde det vara värt att uppmuntra om exempelvis en minoritetsgrupp med tre avgränsade bosättningar i Sverige framställer gemensamma närradioprogram och låter sända dem på alla tre orterna.

SAF anser att bestämmelsen skall utgå och åberopar experten Lindstedts särskilda yttrande.

Stockholms närradioförening menar att ett förbud mot hopkoppling av flera sändare begränsar många föreningars möjligheter att göra bra program. Om exempelvis en idrottsklubb i Stockholm spelar match i Göteborg mot en annan klubb så kan medlemmarna i göteborgsklubben följa matchen genom direktreferat i närradion i Göteborg medan samma referat inte får sändas till stockholmsklubbens medlemmar i Stockholm.

Stockholms Universitets Studentkår menar att förbudet endast bör gälla samtidig sändning av ett program som t.ex. överförs på tråd till olika sändare.

Motormännens riksförbund motsätter sig kommitténs förslag om riksförbud. Hopkoppling av sändare bör dessutom vara tillåten men i begränsad

omfattning anser M. Många föreningar har evenemang som kan ha intresse för medlemmar på flera orter. Svårigheterna rent administrativt gör att "rikssändningarna" inte kommer att bli särskilt vanliga, men för att motverka dem kan en regel införas om att "rikssändningar" får ske högst två gånger per år och förening. Dessutom kan "rikssändningar" beläggas med tillståndstvång menar förbundet.

4.3 Uppföljande verksamhet

Utredningen

För att kunna kontrollera att de föreslagna programreglerna följs och att eventuella överträdelser beivras krävs en särskild procedurordning med efterhandsgranskning. Kommittén pekar på att i huvudsak två alternativ är aktuella när det gäller valet av den myndighet som skall ansvara för granskningen nämligen tillståndsgivande myndighet eller radionämnden.

Kommittén finner att vägande skäl talar för att *efterhandsgranskningen* bör anförtrös åt den *närradiomyndighet* som man föreslår skall inrättas. Granskningen bör ske kontinuerligt och ifrågasatta lagöverträdelser skall tas upp till behandling såväl efter anmälan från allmänheten som på myndighetens eget initiativ. Ärendena bör i tillämpliga delar kunna handläggas i en ordning liknande den radionämnden har att följa menar kommittén.

Brott mot närradiolagens reklambestämmelser eller "riksförbud" bör kunna medföra varning eller återkallande av sändningsrätt. Detsamma bör gälla om sammanslutningen bryter mot andra bestämmelser i närradiolagen liksom mot bestämmelser i den föreslagna närradioansvarighetslagen.

Beslut av närradiomyndigheten föreslås kunna överklagas hos regeringen.

Kommittén föreslår att plikten att *referensband* hålls tillgängliga i sex månader efter sändning består. Rätten för tillståndsgivaren att infordra referensband inskrivs även i närradiolagen.

Kommittén tar ej ställning till hur frågan om *leveranser av närradioprogram till Arkivet för ljud och bild* skall lösas utan diskuterar olika alternativ. Frågan bör aktualiseras i samband med en översyn av pliktexemplarslagen anser kommittén.

Lyssnarundersökningar bör tills vidare i första hand bekostas av de sändande sammanslutningarna.

Remissyttrandena

Granskning

Att den tillståndsgivande myndigheten skall ansvara för granskningen av programreglernas efterföljande tillstyrks av *Svenska journalistförbundet*, *Sveriges DX-förbund*, *närradioföreningarna i Stockholm och Järva*, *närradiosändande organisationer i Kumla* och *Motormännens riksförbund*.

Statskontoret, radionämnden, Linköpings kommun, SAF, HSB:s riksförbund och närradioföreningen på Öckerö anser att radionämnden kan utnyttjas för granskningsverksamheten. Följande synpunkter kan därvid redovisas.

Statskontoret erinrar om att kultur- och konstitutionsutskotten vid behandlingen av försöksverksamheten med närradio uttalade att sändningar i närradio och när-TV kan komma att uppfattas som vilka radio- och TV-sändningar som helst. Även de incidenter som inträffat i försöksverksamheten under sommaren 1981 visar enligt statskontorets mening på de problem som är förenade med att närradiosändningar inte faller under radionämnden. Statskontoret delar sålunda utskottens uppfattning i denna fråga och anser att granskning av innehållet i närradiosändningar i förekommande fall bör ske genom radionämnden. Sådan granskning kan givetvis ej finansieras med avgifter från dem som anmäler närradioprogrammen till radionämnden.

Radionämnden anser sig, med viss personalförstärkning, kunna omhänderta granskningen av efterlevnaden av programreglerna för närradion. Den omständigheten att reglerna i något avseende skiljer sig från motsvarande bestämmelser i radiolagen och avtalen mellan staten och programföretagen inom Sveriges Radio utgör inget hinder mot att nämnden anförtros denna uppgift. Personalbehovet kan beräknas uppgå till två handläggare och en assistent uppger radionämnden.

Linköpings kommun och *HSB:s riksförbund* finner att radionämnden med sin långa erfarenhet bör utnyttjas istället för att bygga upp en ny organisation.

SAF och *närradioföreningen på Öckerö* anser att reklamförbudet kan överlämnas till radionämnden att upprätthålla.

Folkpartiets stockholmsförening anser frågan kan diskuteras. Är det sändande föreningarna lika noggranna efter en permanentning som under försöksperioden torde radionämnden kunna klara av att övervaka närradions reklamförbud.

I några yttranden tas andra aspekter på granskningsverksamheten upp.

I det fall begränsningar i yttrandefriheten kommer att införas anser *Föreningen för modern alternativ kultur* att bestämmelserna som gäller närradion inte skall kontrolleras av radionämnden eller annan administrativ myndighet utan att detta bör skötas på juridisk väg via domstol.

Sveriges DX-förbund och *Järva närradioförening* anser att i efterhandsgranskningen bör inte bara granskning av program ingå, utan även en kontroll av att förening efterlever andra regler som finns. T. ex. bör föreningar som, på orter utan automatisk omkoppling mellan de olika studios, överskrider sin sändningstid tas upp till prövning.

Vid överträdelse av närradiolagen bör enligt *Betania missionsförening i Malmö* ett tidsbegränsat återkallande av sändningstillståndet tillämpas. Något besvär hos regeringen skall ej vara nödvändigt.

Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt ser det som önskvärt med en regel i syfte att förhindra att rasistisk propaganda gång på gång utan åtgärd sprids genom närradion. I sådana specialfall bör sändningstillståndet temporärt kunna dras in av närradiomyndigheten i väntan på rättslig prövning.

Referensbandning

Synpunkter på förslaget om referensbandning liksom frågan om leveranser till Arkivet för ljud och bild lämnas av en del remissinstanser.

Förslaget att referensband skall finnas tillgängliga i sex månader tillstyrks av *Medborgarskolan, närradioföreningarna i Stockholm och Piteå, Scientologkyrkans närradioverksamhet i Stockholm och Malmö, Motor-männens riksförbund* och *närradiosändande organisationen i Kumla*.

Referensbandningsplikten bör kvarstå anser *Sveriges DX-förbund* och *Järva närradioförening* men det bör undersökas om det inte räcker med tre månaders arkiveringstid.

I samband med frågan om referensbandning vill *upphovsrättsutredningen* betona möjligheten att utan avtal med upphovsmännen göra sådana inspelningar endast kan finnas för "radioföretag" och i princip får göras endast med deras egen utrustning.

Några invändningar mot att närradiomyndigheten skall ha rätt att infördra referensband reses inte heller av remissinstanserna.

Att referensbandningen ombesörjes av televerket förordas av *Betania missionsförening i Malmö* liksom även av *Radio Klara* och *Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt* som ser möjligheten av samordning med leveranserna till ALB.

Arkivet för ljud och bild anser att det inte bör finnas några principiella skillnader från bevarandesynpunkt när det gäller å ena sidan de etersända programmen från Sveriges Radio och å andra sidan närradioprogrammen. *Pliktexemplarslagen* bör alltså i princip omfatta även närradion, om verksamheten permanentas framhåller ALB.

I och med en permanentning av närradion ökar ALB:s ansvarsområde och det innebär ett behov av resursförstärkningar.

ALB föreslår därför att pliktexemplarslagen ändras fr. o. m. den 1 juli 1982 så att ALB får rekvisitionsrätt när det gäller referensband från närradiosändningarna sex månader efter det att programmet har sänts.

ALB framhåller att det begränsade urval som eventuellt blir aktuellt för närradions del – om inte på sikt tillräckliga resurser ställs till ALBs förfogande – är en otillfredsställande lösning. ALBs strävan är att ta in så mycket som möjligt av närradiomaterialet och att gallra först när forskningsintresset kan fastställas. ALB understryker också att någon typ av lagreglering av arkiveringen av närradio måste till om det över huvud taget skall bli möjligt för ALB att fullgöra sina uppgifter som nationalarkiv för etersänt material.

Det bör även i fortsättningen vara ett frivilligt åtagande för närradioföreningarna att leverera program till ALB anser *Sveriges DX-förbund* samt *närradioföreningarna i Järva och Piteå*.

Vid programleveranser till ALB bör också ALB stå för föreningarnas kostnader anser *Sveriges DX-förbund*, *närradioföreningarna i Stockholm, Järva och Piteå*, *närradiosändande organisationerna i Kumla och Föreningen för modern alternativ kultur*. Denna uppfattning har också *Motormännens riksförbund* som även påpekar att det är i och för sig en förmån för föreningarna att få sina program arkiverade hos ALB.

Behovet av lyssnarundersökningar framhålles av *TCO, Linköpings kommun* och *Piteå närradioförening*.

Lyssnarundersökningar bör finansieras med statliga medel anser *Linköpings kommun* och *Piteå närradioförening*, medan *Föreningen för modern alternativ kultur* anser att de som är intresserade av lyssnarundersökningar skall betala.

Så länge lyssnarundersökningar initieras av sändarorganisationerna skall dessa betala framhåller *Jönköpings närradioförening*. Inga sådana undersökningar ska kunna påtvingas sändarorterna av statliga eller andra myndigheter, såvida inte ifrågavarande myndighet åtar sig alla ekonomiska utgifter anser föreningen.

Flera remissinstanser; *Linköpings kommun*, *Sveriges DX-förbund*, *Järva närradioförening*, *Betania missionsförening i Malmö*, *Motormännens riksförbund* och *KDS* anser att man skall utnyttja Sveriges Radios avdelning för publikundersökningar (PUB).

5 Organisation

Utredningen

Kommittén har övervägt olika alternativ till hur tillståndsbeviljande och granskande funktioner bör organiseras. De olika förslag som diskuteras är en byrå inom televerket, radionämnden, decentraliserat system till länsstyrelser eller andra regionala organ samt en mindre fristående ny myndighet. Kommittén har funnit att en särskild myndighet – närradionämnden – bör inrättas. Denna skall ha myndighetsfunktion, främst för att behandla ansökningar om närradio och fastställa sändningstider, men också för att granska efterlevnaden av de regler som gäller för närradion. Nämnden skall också svara för information om verksamheten till allmänhet, media, samhällseliga organ och forskare. Närradionämnden bör ha en parlamentarisk sammansättning och bestå av fem ledamöter som till sitt förfogande har ett kansli.

Kommittén framhåller att storleken på kansliet hänger nära samman med frågan om vilken utbyggnadstakt närradion får. Personalbehovet blir också mindre om lokala sammanslutningar själva organiserar en tillfredsställande samordning.

Kommittén anser att man på sändarorterna bör ta initiativ till att bilda sådana frivilliga föreningar som kan tillvarata gemensamma intressen. En närradiomyndighet bör underlätta föreningsbildningen genom att sprida information om erfarenheter och ställa normalstadgar för en närradioförening till förfogande.

I sin reservation framhåller minoriteten att i förslaget saknas uppgifter om bl. a. arbetsuppgifter, vilka funktioner eller befattningar som skall ingå, en plan för den förväntade utbyggnadstakten och hur myndighetens kostnader har beräknats. I det underlag som utarbetats inom kommitténs kansli i samråd med statskontoret, men som ej har behandlats av kommittén, beräknas antalet anställda uppgå till 15 personer. Minoriteten ser förslaget som en "höftning" med syfte att förringa kostnaderna för den centrala administrationen.

I ett särskilt yttrande föreslår experten Lindstedt att länsstyrelserna får i uppdrag att administrera närradioverksamheten.

Remissyttrandena

Förslaget att inrätta en särskild myndighet – en närradionämnd – får uttalat stöd av *televerket*, *STIM*, *Sveriges frikyrkoråd*, *Nykterhetsrörelsens landsförbund*, *Sveriges Kyrkliga Studieförbund*, *Frikyrkliga Studieförbundet*, *Betania missionsförening i Malmö*, *närradioföreningarna i Järva, Malmö och Sandviken*, *närradiosändande organisationer i Kumla och Årsta miljöförening*. Inte heller har *Svenska journalistförbundet* något att invända mot förslaget.

Några synpunkter i dessa yttranden redovisas här.

Televerket har inte kunnat finna skäl för att närradions tillståndsmyndighet bör inrymmas i verket.

En utbyggnad av närradion i hela landet kommer att ställa krav på en samordnande funktion anser *STIM* som därför ställer sig bakom förslaget om att inrätta ett kansli för att ta hand om den successiva utbyggnaden, behandla tillståndsfrågor, svara för information m. m. En sådan mindre kanslifunktion kommer att behövas också efter en färdig utbyggnad. Behovet av löpande information och vägledning inte minst på upphovsrättsområdet har hittills under försöksperioden visat sig vara mycket stort framhåller *STIM*.

En avgränsad och icke växande central nämnd erfordras under uppbyggnadsskedet anser *Sveriges frikyrkoråd*. Nämnden skulle något så när enhetligt kunna bedöma frågor gällande målsättning, yttrandefrihet, policy m. m. Den sammanlagda administrationsinsatsen blir större om länsstyrelserna får uppgiften anser rådet. Liknande synpunkter framförs av *Nykterhetsrörelsens landsförbund*.

Frikyrkliga studieförbundet anser dock att det bör undvikas att närradion ställs under växande central administration. Decentraliserade beslut och goda närkontakter mellan myndigheterna och de sändande föreningarna bör eftersträvas.

En del remissinstanser ansluter sig delvis till förslaget.

Medborgarskolan menar att frågan om närradions framtida organisation inte kan avgöras förrän hela den pågående försöksverksamheten avslutats och utvärderats. Skulle kommitténs förslag om en utbyggd och permanentad närradio vid denna senare tidpunkt övergå i beslut, är *Medborgarskolan* dock beredd att i huvudsak tillstyrka den föreslagna organisationen.

I en del yttranden framförs synpunkter på den föreslagna närradionämndens representativa sammansättning.

Televerket anser att en representant för verket bör ingå i nämnden med hänsyn till verkets engagemang i sändarverksamheten och verkets myndighetsfunktion vad gäller tillståndsgivning för radiosändning.

Stockholms närradioförening och *Motormännens riksförbund* anser att hälften av nämndens ledamöter bör utgöras av representanter för de sändande föreningarna.

Malmö närradioförening vill att nämnden skall bestå av minst 7 ledamöter eftersom man anser det viktigt att nämnden ges en så vid representativitet som möjligt.

I ett yttrande från *Närradioföreningen i Malmö* betonas också behovet av att närradioföreningarna själva centralt samordnar sina intressen i form av en riksorganisation.

Behovet av ett centralt organ för tillstånds- och tillsynsfunktionen tas upp av ett par instanser som dock inte vill ta ställning för förslaget att inrätta en närradionämnd.

Statens kulturråd anser att om en permanent närradioverksamhet upprättas, förefaller det ofrånkomligt med en central instans för tillståndsprövning och granskning.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser för sin del att den verksamhet det här är frågan om delvis ligger vid sidan av länsstyrelsernas uppgifter och inte kan inrymmas i nuvarande länsstyrelseorganisation utan resursförstärkningar.

Även om en anknytning till länsstyrelserna av den regionala närradioverksamheten skulle medföra vissa fördelar bl. a. från decentraliserings-synpunkt talar dock främst besparingsskäl för att det måste vara mer rationellt att i stället låta en samlad central organisation ha hand om de uppgifter det här är frågan om.

Länsstyrelsen har därmed inte tagit ställning till kommitténs förslag om det är nödvändigt att inrätta en särskild närradiomyndighet i form av en närradionämnd. Det bör undersökas om inte verksamheten kan inordnas i något befintligt organ.

Ett par remissinstanser riktar kritik mot kommitténs redovisning i organisationsfrågan.

Radionämnden anser att det redovisade underlaget är bristfälligt. Nämnden konstaterar att kommittén är mycket osäker när det gäller personalbehovet för den nya närradionämnden. Avgörande är tydligen hur stort

ansvar de lokala närradiosammanslutningarna kan ta för de administrativa uppgifterna. Även om personalbehovet stannar vid det lägst beräknade antalet, kommer kostnaden att bli så pass hög som 2-2.5 miljoner. Radionämnden, som bedriver en omfattande granskningsverksamhet (ca 500 avgöranden om året), har f. n. ett anslag som uppgår till ungefär halva detta belopp framhåller man.

TCO ställer sig tveksam till fördelningen av arbetsuppgifter mellan den föreslagna centrala myndigheten, närradionämnden, och de lokala närradioföreningarna. I verkligheten flyttas också kostnaderna till de lokala föreningarna och det torde i allmänhet inte vara möjligt för dessa frivilliga och på idealitetens väg skapade organ att lösa de uppgifter närradiokommittén vill ålägga dem. Något underlag från försöksverksamheten kan man i varje fall inte utgå från framhåller TCO.

I organisationsfrågan framstår det för *Sveriges författarförbund* som ytterst sannolikt att en utbyggd närradio kommer att kräva en central replipunkt av helt annan dimension och kostnad än den utredningen förutsätter. Inom den utbyggda närradion skall sändningstillstånd etc. hanteras för minst 279 sändare — en i varje kommun påpekar förbundet.

Åtskilliga remissinstanser anser att en särskild myndighet i enlighet med kommitténs förslag inte bör inrättas utan att istället länsstyrelserna bör få denna administrativa roll.

Hovrätten för Västra Sverige, Linköpings kommun, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Radio Klara, närradioföreningarna i Eskilstuna och Öckerö, Folkpartiets stockholmsförening, KDS och Föreningen för modern alternativ kultur finner länsstyrelserna som lämpliga att handha tillstånds- och tillsynsfunktionen. Denna uppfattning delas av *statskontoret, radionämnden, länsstyrelsernas organisationsnämnd, SAF och Stockholms Universitets Studentkår* som dock föreslår att radionämnden får ansvaret för själva granskningsverksamheten.

I yttrandena framförs i anslutning till denna fråga bl. a. följande synpunkter.

Hovrätten för Västra Sverige ser inte några skäl att prövningen av frågor om beviljande av tillstånd skulle anförtros åt radionämnden. Tillstånds- och tillsynsfunktionen bör i stället läggas antingen på en särskild myndighet eller på länsstyrelsen, anser Hovrätten, som känner sympati för den senare utvägen.

Statskontoret påpekar att länsstyrelserna har tillräcklig kompetens när det gäller tillståndsfrågorna. Känsliga frågor om riktlinjer för tillståndsgivning m. m. kan vid behov hänskjutas till styrelsen för länsstyrelsen och därigenom avgöras i en regionalt förankrad och representativ församling.

Ytterligare ett skäl för länsstyrelserna som tillståndsmyndighet är att länsstyrelsen sköter handels- och föreningsregistren och således är den instans som har direkt tillgång till erforderliga kontrollmöjligheter när fråga uppkommer om sökande förening fyller kraven på att vara juridisk person

och under minst ett år bedrivit lokal verksamhet av det slag tillståndet kräver. Vidare bör den lokalkännedom som varje länsstyrelse besitter om föreningslivet inom länet bidra till att hålla kostnaderna – och därmed avgifterna – för tillståndsprövningen på en rimlig nivå framhåller statskontoret. Liknande synpunkter framförs av *SAF, Filadelfiaförsamlingen, Folkpartiets Stockholmsförening* och *Närradions samarbetsorganisation i Eskilstuna*.

Statskontoret föreslår att en decentraliserad och avgiftsbelagd tillståndsgivning förlagd till länsstyrelserna prövas under en förlängd försöksverksamhet.

När det gäller de administrativa uppgifterna föreslår *radionämnden* följande två alternativ utan inbördes ordning.

Närradion är en lokal företeelse och bör därför om möjligt också administreras lokalt. Bl. a. mot denna bakgrund finner nämnden förslaget att länsstyrelserna skall ansvara för tillståndsprövningen tilltalande.

En annan lösning är att samtliga uppgifter för den föreslagna närradionämnden förläggs till den nuvarande radionämnden. Nämnden besitter juridisk kompetens såväl inom själva nämnden som inom dess kansli. Den förstärkning som behöver tillföras nämnden torde kunna bli något mindre kostsam än i närradionämndsfalet eftersom vissa hos radionämnden befintliga materiella resurser kan utnyttjas. *Länsstyrelsernas organisationsnämnd* framhåller att utbildning av handläggare för ärenden om närradio bör kunna ske genom dess försorg, samt samråd med t. ex. närradiokommittén och andra myndigheter.

Linköpings kommun framhåller att det inte kan vara förenligt med idén bakom förslaget att bygga upp en separat statlig myndighet.

Radio Klara anser att behov saknas för inrättande av central närradio-myndighet och ansluter sig till tanken att tillståndsgivning ska administreras av länsstyrelserna och föreslår att till varje länsstyrelse bör kunna knytas en lekmannanämnd med uppgift att fälla avgörande i "tryckfrihetsmål". Till länsstyrelsen kan man vända sig från allmänheten eller också kan länsstyrelsen själv ta initiativ vid ifrågasatta brott mot närradiolagen eller kriminallagstiftningen. Nämnden skulle få samma funktion som juryn i tryckfrihetsmål. Lagfaren jurist inom länsstyrelsen ges rätt att utdöma påföljder mot fastställda brott. Besvär över länsstyrelsens beslut bör kunna medges till kammarrätten som sista instans.

Flera remissinstanser framhåller värdet av lokala närradioföreningar men har delade meningar om formerna.

Frikyrkliga studieförbundet tror att tillkomsten av närradioföreningar är bra. Då kan ett fortsatt arbete bli en stabiliserande faktor och medverka till att bredden i programutbudet kan uppehållas.

För att få stabilitet i närradioarbetet anser *Kramfors kommuns kultur-nämnd* att det är nödvändigt med lokala närradioföreningar med representer från de sändande föreningarna.

Folkpartiets stockholmsförening tror att förutsättningen för att närradion ska kunna byggas ut över landet, och för att den offentliga administrationen ska nedbringas till ett minimum, är nog att varje sändarort får en egen samorganisation.

Obligatoriskt medlemskap i lokal närradioförening förordas av *närradioföreningarna i Göteborg* och *Öckerö*, *Betania missionsförening i Malmö* och *Föreningen för modern alternativ kultur*. Obligatorium har inte prövats i försöksverksamheten påpekar *Svenska kommunförbundet*.

Att medlemskapet skall vara frivilligt understryks däremot av *Medborgarskolan* och *Jönköpings närradioförening*. Denna inställning har även *Stockholms närradioförening* och *Motormännens riksförbund* som påpekar att erfarenheterna i Stockholm har visat att behovet av samverkan mellan alla närradiosändande föreningar inte är särskilt stort. Däremot har många föreningar samlats kring frågor av gemensamt intresse och åtskilliga har bildat intresseblocksanslutningar som Samkristen närradio, Folkrorelsernas mediaförening och Radio Klara. Hur föreningarna vill samarbeta kan skifta från ort till ort och det är därför lämpligt att överlåta åt föreningarna själva att avgöra den samlande närradioföreningens syften, parlamentariska uppbyggnad och verksamhet framhåller man.

SAF som också avstyrkt inrättandet av en närradionämnd och förordat länsstyrelserna som tillståndsmyndighet, anser att fördelningen av sändningstider kan överlåtas på sammanslutningarna själva och ske i en närradioförening kring varje sändare.

Vikten av att det bildas lokala närradioföreningar framhålls även av *Malmö närradioförening* liksom av *närradiosändande organisationer i Kumla* som anser att någon form av grundbidrag för administrativt arbete dock bör utgå till föreningarna.

Om Närradioföreningarna utför arbete åt Närradionämnden, så bör föreningarna kompenseras för detta på något sätt menar *Göteborgs närradioförening* som ser det som otillfredsställande att en offentlighetsrättslig funktion baseras på ideellt arbete.

Folkpartiets stockholmsförening tror att det knappast går att med medlemsavgifter i en lokal närradioförening bekosta en kanslist för administration såsom tidfördelning. Föreningen kan tänka sig en modell, där närradioföreningarna i de tre storstäderna får statliga medel anslagna, för att på deltid anställa var sin kanslist för att sköta alla löpande ärenden.

En del remissinstanser riktar kritiska synpunkter mot kommitténs förslag i fråga om den lokala organisationen.

Statskontoret pekar på de organisatoriska konsekvenserna i fråga om närradioföreningarnas ställning och uppgifter inom varje sändningsområde med hänsyn till de krav grundlagen ställer i fråga om överlämnande av myndighetsutövning till enskild.

Svenska kommunförbundet framhåller att även internt inom de föreslagna obligatoriska samarbetsorganisationerna — närradioföreningar — kan

problem uppstå vad gäller sändningstider, gemälen m. m. Förslaget ger nämligen inga anvisningar för dessa förenings uppbyggnad eller arbetsformer.

Sveriges Radio ser det vara av stor betydelse i vilken organisationsform verksamheten skall kunna bedrivas. Utredningen har avstått från att närmare behandla frågan om, hur närradioföreningarna skall fungera, vilken kompetens de skall ha och vilka resurser som erfordras för samordning av verksamheten framhåller SR.

Svenska journalistförbundet ställer sig tveksam till att en särskild närradioförening med myndighetsliknande ställning inrättas. De tänkta närradioföreningarnas uppgifter bör överlåtas på länsstyrelserna anser förbundet.

Kommittén har inga anvisningar för hur närradioföreningar skulle fungera, t. ex. stadgeförslag, framhåller *KF* och *Konsum Väst* som också frågar sig hur en sådan förening skall förfara vid oenighet och vilka normer som skall gälla för tidsfördelningen. Liknande synpunkter framförs av *HSB:s riksförbund*.

Stockholms närradioförening och *Motormännens riksförbund* menar att kommitténs skiss till framtida organisation nog kan förverkligas på mindre orter där antalet deltagande föreningar inte är så stort och där föreningarna inte är så heterogena som exempelvis i Stockholm. För att en närradioförening i Stockholm ska kunna överta arbetsuppgifter från närradiokommittén fordras att föreningen har tillgång till ett kansli med åtminstone en halvtidsanställd personal. Viljan hos föreningarna i Stockholm att gå samman och erlagga de medlemsavgifter som fordras för att kunna finansiera detta är liten menar man .

6 Finansiering

Utredningen

Kostnaden för den föreslagna närradionämnden beräknas till 2–2,5 Mkr. Kommittén framhåller att om denna centrala närradiomyndighet skulle finansieras av de sändande sammanslutningarna skulle detta innebära betydande kostnader för dessa. En självfinansiering i form av avgifter skulle sannolikt avhålla en del mindre sammanslutningar från att delta, varför kommittén avstår från detta alternativ.

Eftersom flera skäl talar för en statlig finansiering förordar kommittén dels en sådan takt i utbyggnaden av närradioverksamheten, dels en sådan fördelning av de administrativa uppgifterna mellan lokal och central nivå, att kostnaderna för den centrala administrationen i möjligaste mån kan begränsas.

Rikt punkt för avgifter till televerket för sändare, programledningar och annan service bör vara självkostnadsprincipen anser kommittén. Sändar-

hyran bör inom ramen för denna princip differentieras, så att sammanslutningar på småorter och i glesbygdsområden inte får så stor merkostnad jämfört med de större städernas många sammanslutningar.

Investeringsmedel, cirka 15–20 Mkr, för televerkets sändare m.m. föreslår kommittén bli anvisat över utbildningsdepartementets huvudtitel.

Remissyttrandena

Sveriges Företagares riksförbund, Sveriges DX-förbund, närradioföreningarna i Stockholm, Järva, Sandviken och Piteå och Motormännens riksförbund samt närradiosändande organisationer i Kumla stödjer förslaget att den centrala administrationen finansieras med statliga medel.

Bland annat framförs följande synpunkter.

Sveriges Företagares riksförbund hyser den uppfattningen att det allmännas tjänster i huvudsak skall finansieras via avgifter. Det kan dock ifrågasättas om samhällets kontrollorgan över en verksamhet skall finansieras genom avgifter från dem som berörs av verksamheten eller, ännu mera snävt, av dem som föranleder kontrollorganets ingripande. Rättvis- och praktiska skäl talar för att nämndens verksamhet bekostas av allmänna medel medan däremot all övrig verksamhet knuten till närradion bekostas av de organisationer som utnyttjar närradion.

Föreningen Radio Sandviken anser mot bakgrund av vad man framfört angående stöd till idealiteten att det är naturligt att kostnaden för närradio-myndigheten bestrids av statsmedel.

Motormännens riksförbund framhåller att kostnaderna för den statliga administrationen av närradioverksamheten bör finansieras av statsmedel om föreningarna förhindras att finansiera sin sändningsverksamhet med reklam eller sponsring. Tillåts dessa finansieringsvägar kan exempelvis tillstånden beläggas med en avgift där dess storlek görs avhängig sändningstidens längd.

I några yttranden framhålls behovet av statligt stöd till verksamheten utan att man tar ställning till en eventuell närradiomyndighet och dess finansiering.

Stockholms kommun framhåller att deltagande föreningar för att kunna vara med har tvingats göra i en del fall ekonomiskt mycket kännbara investeringar. Det är rimligt att statsmakterna som tagit initiativ till att öppna detta verksamhetsområde under dessa förutsättningar, också tar sitt ansvar för att medverka till att föreningar hålls ekonomiskt skadeslösa så långt möjligt. Något kommunalt stöd bör inte utgå anser kommunen.

Radio Klara anser att, vissa grundfunktioner inom närradion såsom sändarkostnader och tillståndsgivning, bör finansieras med statsmedel. Staten satsar redan i dag 100-tals miljoner kronor till direkt och indirekt presstöd. Organisationstidskrifter och kulturtidskrifter får ekonomiskt stöd. Radio Klara anser det då rimligt att staten för att trygga mångfalden i media ger ett generellt stöd till närradioverksamheten för att minska föreningarnas kostnader något.

Öckerö närradioförening framhåller att ytterligare avgifter ej får belasta de sändande föreningarna. Genom decentralisering borde kostnaderna hållas nere menar man.

Alternativet som innebär en avgiftsfinansiering av tillståndsmyndigheten finner dock stöd i yttrandena från statskontoret, SAF, Sveriges Köpmanaförbund, Stockholms Universitets Studentkår och Filadelfiaförsamlingen i Jönköping. RRV finner det rimligt i rådande statsfinansiella läge att, vid en avgiftsfinansiering, de sändande organisationerna lämnar full kostnadstäckning för samhällets kostnader. Vidare accepteras en delfinansiering via avgifter av Jönköpings närradioförening.

Här redovisas några av remissinstansernas synpunkter i anslutning till denna fråga.

Statskontoret pekar på de problem som är förenade med att göra tillståndsinnehavarna betalningsansvariga i syfte att åstadkomma full kostnadstäckning för hantering av ansökningar hos tillståndsmyndigheten, framför allt de ekonomiska konsekvenserna för de enskilda föreningarna. Effekterna härav på längre sikt är svåra att förutsäga, t.ex. i vilken utsträckning man sedan den första "försöksverksamhetsentusiasmen" lagt sig kommer att anlita gratis och ideellt arbetande föreningsmedlemmar eller i vilken utsträckning specialister (journalister etc.) kommer att anställas menar statskontoret.

Föreningarnas kostnader har visserligen inte några direkta effekter på statsbudgeten. Statskontoret, förutsätter att de närradiosändande sammanlutningarnas kostnader för sin egen verksamhet med närradio ej – till följd av eller genom ändringar i andra bestämmelser – blir bidragsgrundande kostnad vid ansökan om statsbidrag till ideella organisationer och föreningar. De administrativa formerna för finansiering av närradioverksamhet bör heller inte konstrueras så att dessa i sig genererar krav på nya statsbidrag.

Ett närradiosystem som vilar på principen om självfinansiering utan ekonomiskt stöd genom bidrag eller direkta anslag över statsbudgeten har emellertid indirekt den fördelen att något särskilt beslut om utbyggnadstakten – utöver en bedömning av det samhällsekonomiska utrymmet för investeringar i radiosändare eller annan utrustning – inte krävs av regering och riksdag. Efterfrågan inom föreningslivet blir styrande med det tekniska sändningsutrymmet som den i övrigt enda begränsande faktorn menar statskontoret.

Stockholms Universitets Studentkår menar att då länstyrelser och radionämnden får en närradiomyndighets uppgifter bör inte detta medföra några större kostnader för staten. Det blir då möjligt att avgiftsfinansiera verksamheten.

Finansieringen av en blivande närradiomyndighet borde kunna ske genom medlemsavgifter baserade på sändningstid efter en progressiv skala framhåller Jönköpings närradioförening och Filadelfiaförsamlingen i Jön-

köping. Förutsättningen är att myndighetens storlek och kostnad hålls inom en rimlig nivå.

Några remissinstanser tar upp frågan om fördelningen av kostnadsansvaret mellan staten, kommuner och föreningslivet.

Svenska kommunförbundet framhåller att eftersom närradio enligt betänkandet i huvudsak kan jämföras med tidskrifter verkar det sannolikt att föreningar i framtiden kommer att ställa krav på samhällsstöd för att kunna medverka i närradioverksamheten. Ur kulturpolitisk synpunkt kan det bli svårt för kommunala kulturnämnder att uppfylla alla sådana krav. Några sammanslutningar har redan framhållit att deras fortsatta medverkan kan bli beroende av kommunala bidrag.

Kommunförbundet har i yttrande över Radioutredningens betänkande tillstyrkt att rundradion åläggs ett direkt kulturansvar. Detta ansvar har av naturliga skäl ej närradion men verksamheten blir en del av den lokala verkligheten för vilken kulturnämnderna har ett kulturpolitiskt ansvar. Närradions framtida genomslagskraft i eventuellt utbyggd form kan ej bedömas efter 1,5 år. Förbundet accepterar ej att staten överlämnar åt kommunerna att i en framtid eventuellt tvingas till obestämt stora utgifter för att balansera den lokala debatten och ge resurssvaga grupper möjlighet att delta.

Förbundet pekar även på att kommittén medger att närradion på informella vägar kan få en ställning i kommunen som inte primärt avsågs då sändningsrätt öppnades och att behovet av lokala åtgärder för balans kan komma att behövas.

Svenska Riksidrottsförbundet anser, i motsats till vad kommittén anfört angående föreningsfrågan, att stor hänsyn måste tas till syftet med förenings-sändningar i lokalradion. Kommitténs förslag, som skulle medföra kostnadsbesparingar för stat och kommun, skulle innebära en motsvarande övervältring av kostnaderna på ideella föreningar, som utnyttjar förenings-sändningar i lokalradion. Ett stort antal idrottsföreningar som arbetar ideellt med knappa ekonomiska resurser skulle härvid drabbas.

En del remissinstanser har synpunkter på hur sändarverksamheten skall finansieras och i vilka former.

Televerket har inget att erinra mot den av kommittén föreslagna självkostnadsprincipen. Verket har heller ingen erinran mot förslaget att sändarhyran differentieras men vill framhålla att en differentiering försvåras eller omöjliggörs om verket inte ansvarar för hela sändarverksamheten.

Televerket tillstyrker också att investeringsmedel för sändare m.m. anvisas över utbildningsdepartementets huvudtitel. Att staten bör finansiera televerkets sändarkostnader framhålls också av *Radio Klara*.

Sändarhyran bör grundas på självkostnadsprincipen anser vidare *Medborgarskolan* och *Betania missionsförening i Malmö*. Även *Stockholms närradioförening* och *Motormännens riksförbund* ansluter sig till denna tanke, men anser däremot att en konstlad prisdifferentiering mellan olika

orter vore olycklig. En liknande inställning har *Sveriges DX-förbund* och *Järva närradioförening* som anser att sändarhyrorna bör utformas så att de inte är avhängiga hur många föreningar som använder en sändare. Alla orter bör betala en ungefärligen lika stor avgift per sändningstimme.

KDS påpekar att den föreslagna differentieringen av hyrorna i praktiken innebär att föreningar i de större orterna får bidrag till sändningskostnaderna på de mindre orterna. Kommittén borde ha prövat om inte de mindre orternas merkostnader kunde täckts genom någon form av bidrag.

Landstingsförbundet påpekar att det i betänkandet inte berörs hur differentieringen av sändarhyror skall finansieras.

Slutligen redovisas här några allmänna synpunkter på finansieringsfrågan.

För *Sveriges Radio* framstår en blandad finansiering, som bygger på så många osäkra faktorer, och med dold reklam – i form av sponsring – som enda tänjbara inkomstkälla, som oacceptabel.

Sveriges författarförbund utgår ifrån att man vid det slutliga ställningstagandet till närradion i det ansträngda ekonomiska dagsläget måste avväga intresset av denna nya massmediekomponent mot det statliga stöd och den utveckling man vill befrämja hos övriga redan etablerade media av olika slag. För förbundets del ligger det nära till hands att påminna om såväl litteraturstödet och kulturtidskriftsstödets som biblioteksersättnings negativa utveckling under senare år. Eventuella anslag till en framtida närradio får inte inkräkta på redan etablerade statliga åtaganden.

De remitterade förslagen

1 Förslag till

Lag om ändring i radiolagen (1966:755)

Härigenom föreskrivs att 5 § radiolagen (1966:755)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §²

De företag som regeringen bestämmer (programföretag) ha rätt att sända radioprogram i rundradiosändning från sändare här i landet.

Varje programföretag avgör ensamt vilka radioprogram som skola förekomma i rundradiosändning som företaget anordnar. Härvid skall programföretaget iakttaga bestämmelserna i 6 § och 7 § andra stycket.

Radioprogram i rundradiosändning som har upptagits trådlöst på centralantennanläggning får utan särskilt tillstånd sändas vidare till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen.

Om rätt att sända program i vissa lokala rundradiosändningar *finnas* föreskrifter i lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio.

Om rätt att sända program i vissa lokala rundradiosändningar *finns* särskilda föreskrifter i närradiolagen (1982:000).

Om rätt att sända radiotaltidningar finns föreskrifter i lagen (1981:508) om radiotaltidningar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

2 Förslag till

Närradiolag

Härigenom föreskrivs följande.

1 §

I denna lag finns föreskrifter om rätt för vissa sammanslutningar att sända närradio. Med närradio avses radiosändningar av ljudradioprogram i lokala rundradiosändningar.

I lagen förstås med radiosändning, rundradiosändning, radiosändare och radioprogram detsamma som i radiolagen (1966:755).

2 §

För prövning av frågor om närradio och för tillsyn över närradioverksamheten finns en närradionämnd.

Närmare föreskrifter om närradionämnden meddelas av regeringen.

¹ Lagen omtryckt 1972: 240

² Senaste lydelse 1981: 507

3 §

Närradio får inte sändas utan tillstånd av närradionämnden.

4 §

Tillstånd att sända närradio kan ges till följande slag av sammanslutningar:

1. lokala ideella föreningar som bedriver verksamhet inom sändningsområdet och som har gjort det i minst ett år före ansökningsdagen, om inte särskilda skäl föranleder att kortare tid bör godtas,
2. församlingar inom svenska kyrkan,
3. obligatoriska studerandesammanslutningar vid universitet och högskolor och
4. sammanslutningar som har bildats av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål.

5 §

Tillstånd att sända närradio får ges först efter det att sammanslutningen har anmält vem som har utsetts till programutgivare enligt lagen (1982: 000) om ansvarighet för närradio.

6 §

Närradio får sändas bara över sådana radiosändare som televerket ställer till förfogande.

7 §

För varje sändare bestämmer närradionämnden vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske. Beslutet om sändningstid gäller för högst ett år.

8 §

Om flera sammanslutningar vill sända under samma tid, skall förtur ges åt den sammanslutning vars medverkan skulle öka antalet olikartade sändande sammanslutningar eller åt den sammanslutning som har ett särskilt intresse av att få sända vid en viss tidpunkt.

I annat fall skall turordningen fastställas genom lottning.

9 §

För närradion gäller inte 6 och 7 §§ radiolagen (1966: 755).

10 §

Kommersiell reklam får inte sändas i närradio.

Ett program eller programinslag i närradion får inte bekostas med pengar eller annan egendom som har ställts till sammanslutningens förfogande under förutsättning att programmet eller inslaget sänds.

11 §

Sammanslutningens programutbud får inte, annat än i begränsad omfattning, innehålla material som inte har framställts enbart för den egna verksamheten.

12 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela föreskrifter om avgifter i ärenden om närradio.

13 §

Tillstånd att sända närradio får återkallas, om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,
2. bryter mot beslut om sändningstid,
3. sänder program trots att varken behörig programutgivare eller ersättare för programutgivaren enligt lagen (1982: 000) om ansvarighet för närradio finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare inte har gjorts,
4. har sänt ett program som i en lagakraftgående dom har befunnits innefatta ett yttrandefrihetsbrott och som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten i närradio,
5. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 § eller
6. inte utnyttjar rätten att sända under sex på varandra följande månader.

När ett tillstånd återkallas får närradionämnden bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte får söka nytt tillstånd.

14 §

Sammanslutningen skall på uppmaning av närradionämnden tillställa nämnden den inspelning som avses i 9 § lagen (1982: 000) om ansvarighet för närradio.

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan nämnden förelägga vite. Talan om utdömande av vitet förs vid tingsrätt av allmän åklagare efter anmälan av närradionämnden.

15 §

Beslut i frågor om tillstånd enligt 4 och 13 §§ eller om vite enligt 14 § får överklagas hos kammarrätten genom besvär. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982, då lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio skall upphöra att gälla.

2. För närradiosändningar som har skett före utgången av juni 1982 gäller de äldre bestämmelserna.

3. Vad som sägs om närradionämnden i denna lag skall för tiden intill utgången av 1982, eller den senare tidpunkt som regeringen bestämmer, i stället gälla den myndighet som regeringen utser.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1982-02-16

Närvarande: justitierådet Fredlund, regeringsrådet Brodén, f. d. justitierådet Ljungar.

Enligt lagrådet den 15 januari 1982 tillhandakommet utdrag av protokollet vid regeringssammanträde den 14 januari 1982 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i radiolagen (1966: 755),
2. förslag till närradiolag.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Gustaf Lindstedt.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

1. Förslaget till lag om ändring i radiolagen (1966: 755)

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

2. Förslaget till närradiolag

4 §

Såsom den föreslagna paragrafen är utformad ryms därunder även sådana sammanslutningar som ej äger rättskapacitet. Lagförslaget innebär emellertid, att sammanslutningarna skall kunna vara bärare av såväl rättigheter som skyldigheter – jämför exempelvis möjligheten enligt 14 § i förslaget att förelägga en sammanslutning vite. Av ett samtidigt med föreliggande lagförslag behandlat förslag till lag om ansvarighet för närradio framgår vidare, att ansvar för yttrandefrihetsbrott i radioprogram i vissa fall skall vila på den som är ställföreträdare för sammanslutningen. Av motivuttalandena framgår för övrigt också, att man avsett att de sändningsberättigade sammanslutningarna skall vara juridiska personer. Mot bakgrund av det anförda bör kravet på rättskapacitet komma till uttryck i lagen. Lagrådet förordar att detta sker i 4 § genom att paragrafens inledande text får följande lydelse: "Tillstånd att sända närradio kan ges till sammanslutningar som är juridiska personer, dock inte till andra än".

Av redaktionella skäl förordas även dels att 4 § 3. erhåller lydelsen "obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor och", dels att 4 § 4. får lydelsen "sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål".

Det bör anmärkas, att 4 § varken i den föreslagna eller i den av lagrådet förordade utformningen kräver, att sådan sammanslutning som avses i 4 § 4. skall vara en ideell förening.

Av 4 § 1. följer, att tillstånd att sända närradio skall kunna ges lokala ideella föreningar. Härvid skall dock normalt vara fråga om föreningar som har bedrivit verksamhet inom sändningsområdet "i minst ett år före ansökningsdagen". Syftet med sistnämnda villkor anges i motivuttalandena vara att förebygga att tillfälliga grupper kommer i fråga för sändningstillstånd. Tanken är att en förening skall få sända närradio endast om den bedriver annan verksamhet som är dess huvudsakliga uppgift och har bedrivit denna verksamhet inom sändningsområdet under minst ett år. Detta syfte kan i och för sig sägas bli tillgodosett genom den föreslagna lagtexten. Det bör dock framhållas, att lagtexten ej hindrar – och ej synes vara avsedd att hindra – att sändningstillstånd ges åt en ideell förening som bildats i syfte att på olika sätt verka för och ge spridning åt vissa idéer även om det avgörande motivet för föreningens bildande varit möjligheten att sprida dessa idéer via närradio. Vad som krävs av föreningen enligt 4 § 1. är i det fallet endast att den iakttar ettårsregeln, som då främst kommer att verka som en regel om karenstid. Överhuvud kommer möjlighet att sända närradio att stå öppen för varje sammanslutning som iakttar kravet enligt ettårsregeln och som – om den inte redan utgör en ideell förening med rättskapacitet – bildar en sådan, något som låter sig göra utan större svårighet om man endast ser till de begränsade krav som rättsordningen ställer för att en ideell förening skall utgöra en juridisk person. Härom är i och för sig intet att säga. Däremot kan göras gällande, att anknytningen i 4 § 1. till ideella föreningar i viss mån ger uttryck åt en formell gränsdragning. I motiveringen framhålles det angelägna i att markera närradions karaktär av språkrör för de ideella folkrörelsernas lokala sammanslutningar, låt vara att någon sådan markering inte kan sägas ha kommit till omedelbart uttryck i den föreslagna lagtexten. Även för nu avsedda lokala sammanslutningar kommer givetvis möjlighet till sändningstillstånd att stå öppen, om de utgöres av ideella föreningar med rättskapacitet – eller kan förvandlas till sådana – samt uppfyller kravet enligt ettårsregeln. Motsvarande möjlighet kommer emellertid inte att föreligga för exempelvis sådana lokala sammanslutningar inom en ideell riksförening, som ej själva är ideella föreningar och som – av administrativa eller andra skäl – saknar möjlighet att bli ombildade till sådana. Denna brist på likabehandling gör sig särskilt gällande i fall när en sådan lokal sammanslutning vill föra till torgs idéer och värderingar vilka är motsatta de som bärs upp av en sändningsberättigad ideell förening.

I motiveringen uttalas, att sändningstillstånd inte bör kunna ges åt ekonomiska föreningar, som har till ändamål att bedriva ekonomisk verksamhet till medlemmarnas fromma, ej heller åt kommuner och kommunala organ. Det påpekas också, att den helt övervägande delen sammanslut-

ningar som för närvarande sänder närradio är till sin karaktär ideella föreningar, samt att det inte minst från pedagogisk synpunkt är riktigt att ange denna typ av juridisk person som sändningsberättigad. I övrigt innehåller motiveringen ej besked om varför sammanslutningar som är uppbyggda på annat sätt skall stå utanför, fastän de ägnar sig åt samma typ av ideell verksamhet som den vilken må förekomma i de ideella föreningarna. Ett utsträckande av sändningsrätt till sådana andra lokala sammanslutningar skulle — särskilt om kravet på rättskapacitet uppges — i vissa hänseenden fordra en annan uppbyggnad av lagstiftningen, främst när det gäller reglerna om ansvar på det lokala planet för skilda förpliktelser enligt lagstiftningen. Det är möjligt, att de lagtekniska svårigheterna härvidlag är sådana, att en begränsning till lokala ideella föreningar ter sig motiverad. Med utgångspunkt från det grundläggande synsättet, att lika fall i görli-gaste mån bör behandlas lika, hade likväl varit av värde om även andra metoder prövats för avgränsning av de sändningsberättigade sammanslutningarna när det gällt att tillgodose det i motiveringen uttalade syftet med närradioverksamheten, nämligen att skapa möjligheter för olika slag av lokala ideella organisationer att på ett nytt sätt utnyttja yttrandefriheten.

11 §

I lagrådsremissens inledande sammanfattning anges innebörden av lagförslaget, såvitt nu är i fråga, vara, att rätten att sända samma program över flera sändare begränsas. I den följande motiveringen anföres vidare, att erfarenheterna av försöksverksamheten med närradio visar, att det har förekommit tendenser till att utnyttja närradiosändarna dels för att distribuera centralt producerade program, dels för samtidig sändning av samma program över sammankopplade sändare. Det uttalas också, att ett sådant utnyttjande står i strid mot närradions grundidé och därför inte bör vara tillåtet i en reguljär verksamhet. I syfte att komma till rätta härmed har i 11 § intagits bestämmelse om att en sammanslutnings programutbud inte får — annat än i begränsad omfattning — innehålla material som inte har framställts enbart för den egna verksamheten. Vid brott mot bestämmelsen skall enligt 13 § sammanslutningens sändningstillstånd kunna återkallas.

Ser man endast till ordalagen i 11 § uppställer bestämmelsen inte krav på något visst innehåll i de program som sänds och inte heller på att programmen skall vara framställda av den sammanslutning som sänder dem. Vad som fordras är, att materialet i programmen normalt skall vara framställt enbart för den egna verksamheten, vilket närmast får anses innebära, att det inte får vara avsett för utnyttjande även i annan sammanslutnings verksamhet. Till detta återkommer lagrådet senare.

Den sålunda begränsade räckvidden hos 11 § står emellertid i mindre god överensstämmelse med vissa andra motivuttalanden än de som tidigare återgetts.

I motiveringen sägs bl. a., att närradion avser att skapa möjlighet för lokala radiosändningar och att därmed i detta sammanhang förstås sändningar som produceras lokalt och vilkas innehåll har anknytning till det område inom vilket sändningarna tas emot. För att skapa garantier för att programverksamheten får den avsedda karaktären anses det i motiveringen naturligt med en föreskrift att en tillståndshavares programutbud till största delen skall bestå av material som har producerats särskilt för sändningsorten. Enbart härav kan ej någon säker slutsats dras rörande den avsedda innebörden av 11 §. Det finns emellertid även andra uttalanden som låter förstå, att det är innehållet i programmen som enligt 11 § avgör om de skall få sändas eller ej. Sålunda anföres i motiveringen, att avsikten inte är att förbjuda varje program som saknar anknytning till sändningsorten eller enstaka program som produceras t. ex. av en riksorganisation. Med sistnämnda uttalande avses uppenbarligen undantagsregeln i 11 § om möjlighet att i begränsad omfattning sända program med annat material än sådant som framställts enbart för den egna verksamheten. En i motiveringen intagen samling exempel på fall där undantagsregeln tänkes få tillämpning belyser ytterligare att det inte endast är sättet för och syftet med materialets framställande utan även dess innehåll som tillmäts betydelse.

Sedda i belysning av den föreslagna lagtexten ter sig således motivuttalandena motsägelsefulla. Ett klarläggande synes erforderligt. I det rådande läget utgår lagrådet från, att det med 11 § inte avsetts en längre gående rättslig reglering än den som redovisats i remissens inledande presentation av lagförslaget, dvs. en begränsning av rätten att sända samma program över flera sändare. Det är också denna mera begränsade innebörd av 11 § som bäst står i överensstämmelse med bestämmelsens ordalag.

Med nu angiven utgångspunkt finns anledning till ytterligare vissa iakttagelser rörande 11 §. Begränsningen av rätten att sända samma program över flera sändare avser, som redan nämnts, bl. a. att hindra utnyttjande av närradiosändarna för distribution av centralt producerade program. När det gäller sådana program märkes följande. Den föreslagna lagen reser enligt sin lydelse inte krav på visst innehåll i de program en sammanslutning sänder. Programmen kan likaväl knyta an till något lokalt förhållande som ha ett mera allmängiltigt innehåll. Vill en lokal sammanslutning inom en riksorganisation sända ett program som framställts av riksorganisationen är avgörande för sändningsrätten inte programmets innehåll utan om programmet framställts enbart för den lokala sammanslutningens verksamhet. Saknar det centralt framställda programmet lokal anknytning kan detta givetvis tyda på att programmet inte framställts enbart för den lokala sammanslutningens egna verksamhet. Programinnehållet får dock härvidlag inte betydelse annat än som ett indicium. Kan emellertid konstateras, att syftet med programmet är mera långtgående får det enligt huvudregeln i 11 § inte sändas av den lokala sammanslutningen. För att belysa effekten av förbudsregeln kan följande fall tänkas. En riksorganisation spelar in ett

anförande av en ledande företrädare för organisationen. Inspelningen sker inte i syfte att den skall återges enbart i ett närradioprogram som sänds av en lokal sammanslutning inom organisationen. Om inte undantagsregeln i 11 § är möjlig att tillämpa får inspelningen då ej utnyttjas som programinslag. Däremot torde 11 § i princip ej hindra, att den lokala sammanslutningen låter en sådan företrädare själv infinna sig hos sammanslutningen och hålla ett anförande i dess närradiosändning. Det ligger närmast till hands att anse, att paragrafen inte heller hindrar att företrädaren därefter håller – helt eller delvis – samma anförande i en annan sammanslutnings närradiosändning.

Vidare märkes ett uttalande i motiveringen, att regeln i 11 § inte är avsedd att begränsa användningen av musik som finns inspelad på fonogram. Är frågan om t. ex. ett ljudband med en serie musikstycken som inte beledsagas av mellanliggande muntliga inslag bör det ofta också vara helt likgiltigt om ljudbandet framställts enbart för den sändande sammanslutningens egna verksamhet eller ej. I den mån uttalandet tar sikte även på ett av en riksorganisation inspelat, till dess lokala sändningsberättigade sammanslutningar distribuerat ljudband synes uttalandet dock inte stå i alldeles god överensstämmelse med de krav lagtexten ställer.

De nu gjorda iakttagelserna är inte sådana, att lagrådet vill avstyrka att bestämmelsen i 11 § införes. I det väsentliga kan den dock förväntas tillgodose det i motiven uttalade, grundläggande syftet att framhäva närradions lokala karaktär genom att begränsa möjligheten till sändning av samma program över flera lokala sändare.

15 §

En sammanslutning som erhåller tillstånd att sända närradio skall även anvisas en tid under vilken sammanslutningen får använda radiosändaren på orten. En bestämmelse om tillståndsmyndighetens beslut om sändningstid finns i 7 § i förslaget. Ett beslut av detta slag gäller i högst ett år.

På flera ställen i motivuttalandena anges att underlaget för beslut om sändningstid liksom hittills i många fall kan beräknas föreligga i form av en överenskommelse tillkommen i samarbete mellan de sändningsberättigade sammanslutningarna. I motiven uttalas emellertid att det också kan inträffa att flera sammanslutningar önskar sända vid samma tidpunkt. För sådana situationer innehåller 8 § vissa förtursregler efter vilka sändningstiden skall fördelas. Enligt denna bestämmelse skall turordningen i sista hand fastställas genom lottning.

De nu berörda besluten enligt 7 och 8 §§ har inte upptagits bland dem som enligt 15 § kan göras till föremål för överklagande hos kammarrätt genom besvär. Visserligen torde något egentligt behov av en möjlighet till omprövning av beslut om sändningstid inte finnas när beslutet grundas på en överenskommelse mellan sändningsberättigade sammanslutningar. Som förutsetts i motiven kan dock beslut om sändningstid i vissa fall

komma att innefatta en tillämpning av reglerna i 8 § om förtur mellan sammanslutningar med konkurrerande önskemål. Sådana beslut får med nödvändighet negativa rättsverkningar för en eller flera av de berörda sammanslutningarna. Med tanke på dessa och andra liknande fall synes det bäst överensstämja med den allmänna principen om förvaltningsbesluts överklagbarhet att tillståndsmyndighetens beslut om sändningstid skall kunna föras under besvärsmyndighets bedömande.

Lagrådet föreslår sålunda en sådan ändring av 15 § att även beslut i fråga om fördelning av sändningstid enligt 7 och 8 §§ får överklagas.

Paragrafen kan förslagsvis ges följande lydelse:

Närradionämndens beslut i frågor om tillstånd enligt 4 och 13 §§, fördelning av sändningstid enligt 7 och 8 §§ eller vite enligt 14 § får överklagas hos kammarrätten genom besvär. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.”

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-08

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Tillander, Ahrland, Molin.

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om närradioverksamhet

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande över förslagen till

- 1 lag om ändring av radiolagen (1966: 755) och
- 2 närradiolag

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande.

4 §

Som jag har framfört i remissen skall en sammanslutning vara juridisk person för att få sända närradio. Det kravet bör i enlighet med lagrådets förslag framgå direkt av lagen.

Paragrafen bör dessutom ändras på ytterligare en punkt. Från försöksverksamheten har noterats att flera organisationer med hela riket som verksamhetsfält bedriver lokal verksamhet utan att denna organiserats som juridisk person. Det gäller t. ex. Frälsningsarmén, vars lokala kårer inte är självständiga juridiska personer. För att få möjlighet att föra ut den rikstäckande organisationens budskap i närradion har i flera fall de lokala företrädarna bildat en ideell förening. Sälunda har medlemmar i lokala kårer i Frälsningsarmén bildat intresseföreningar för Frälsningsarméns närradioverksamhet. Jag har gjorts uppmärksam på att en sådan ideell förening skulle kunna vägras sändningstillstånd, eftersom den inte uppfyller de krav på verksamhetens karaktär som finns i det remitterade förslaget. Jag förordar därför ett tillägg till bestämmelsen med en ny punkt som liksom tidigare ger de lokala företrädarna för en riksorganisation möjlighet att medverka i närradion i den ideella föreningens form.

Som lagrådet uppmärksammat är tanken att en förening skall få sända närradio endast om den bedriver annan verksamhet som är dess huvudsakliga uppgift och har bedrivit denna verksamhet inom sändningsområdet under minst ett år. Enligt lagrådet kan detta syfte i och för sig sägas bli tillgodosett genom den föreslagna lagtexten. Det framhåller dock att lag-

texten inte hindrar – och inte synes vara avsedd att hindra – att sändningstillstånd ges åt en ideell förening som bildats i syfte att på olika sätt verka för att ge spridning åt vissa idéer även om det avgörande motivet för föreningens bildande varit möjligheten att sprida dessa idéer via närradio. – Jag vill uppehålla mig något vid detta lagrådets sistnämnda uttalande eftersom det skulle kunna föranleda att lagtexten tolkas på ett sätt som inte är avsett.

Avsikten är inte att en förening som bedriver en ettårig verksamhet med den enda motiveringen att sedermera kunna föra ut sin verksamhet i närradion skall få sändningstillstånd. Visserligen låter sig sådana bevelkesgrunder svårligen pröva i själva tillståndsärendet och det har därför inte uttryckligen stadgats i lagtexten att sådana motiv diskvalificerar en förening från möjligheten att få tillstånd. Det krävs emellertid att verksamheten kan dokumenteras och har tagit sig uttryck i yttre aktiviteter. Föreningen skall ha fungerat som en sådan i traditionell mening. Vidare följer av 13 § 1 – mot vilket stadgande lagrådet inte gjort invändning – jämförd med 4 § 1 första meningen att föreningen för att få behålla tillståndet också fortsättningsvis skall bedriva annan huvudsaklig verksamhet än närradioverksamhet. Bestämmelserna medger således inte att en sammanslutning som har som enda verksamhet att sända närradio, får sändningstillstånd. Tillämpningen av de nu angivna reglerna hör till de områden som närradionämnden bör ägna särskild uppmärksamhet.

Det lagrådet i övrigt har anfört om 4 § ger mig anledning att åter peka på avsikten att närradion i första hand skall fungera som ett språkrör för de ideella folkrörelserna. Dessa har under försöksverksamheten uppträtt i form av rättskapabla ideella föreningar. Tanken är dock att också sammanslutningar med ideella ändamål utanför det traditionella föreningslivet skall kunna medverka i närradion. Inget av dessa båda syften motverkas enligt min mening av villkoret att de sändande sammanslutningarna skall vara ideella föreningar, vilket villkor dessutom har den fördelen att det är enkelt och lätt att föra ut till de berörda. En annorlunda mera preciserad beskrivning av den önskvärda kretsen av sändningsberättigade sammanslutningar leder lätt till icke avsedda inskränkningar i den vidgade yttrandefrihet närradion rymmer och är, som lagrådet antyder, därtill mera lagtekniskt svårfångad.

11 §

Lagrådet har pekat på att det inte står helt klart hur denna bestämmelse skall tolkas. Jag vill därför slå fast att avsikten inte är att ställa krav på programmens innehåll. I stället avses att förhindra sådana förfaranden som har förekommit under försöksverksamheten, nämligen att sända samma program över sändare i flera kommuner genom att antingen sända dem direkt över flera sändare eller genom att använda centralt inspelat material ämnat för flera sammanslutningar. Lagrådet har också funnit att den remitterade bestämmelsens ordalag bäst motsvarar detta syfte.

Mitt uttalande att regeln inte är avsedd att begränsa användningen av musik som finns inspelad på fonogram är ett förtydligande. Lika litet som när det gäller inslag av annan karaktär skall bestämmelsen användas för att styra programmens musikaliska innehåll. Musikinslag som har sammanställts eller levande musik som har spelats in centralt för att sändas över flera sändare får dock bara förekomma i undantagsfall.

15 §

Jag har inte något att erinra mot att rätten att överklaga närradionämndens beslut vidgas på det sätt som lagrådet har föreslagit. Rätten bör dock begränsas till att avse de fall när beslutet efter en saklig prövning har gått en sammanslutning emot. Tidsbeslut som grundar sig på lokala överenskommer eller på lottning bör alltså inte få överklagas.

I övrigt bör vissa redaktionella ändringar göras i det remitterade förslaget.

Jag avser att återkomma till frågan om tillsättandet av en organisationskommitté och direktiv för denna.

Vad beträffar närradionämnden och dess kansli anser jag att organisationskommittén bör ha viss frihet att pröva alternativa lösningar till den i lagrådsremissen redovisade. Det bör dock stå fast att nämnden skall vara parlamentariskt sammansatt och ha tillgång till juridisk expertis.

Nuvarande lag avser också försöksverksamheten med när-TV. Förslaget till ny lag gäller däremot endast närradioverksamhet. Försöksverksamheten med när-TV pågår sedan hösten 1980 och kommittén avser att redovisa erfarenheterna av denna verksamhet i ett särskilt betänkande. Det är enligt min mening lämpligt att denna försöksverksamhet kan få pågå under den tid som behövs för att kommittén eller, efter kommitténs upphörande, närradionämnden skall kunna få tillräcklig erfarenhet av verksamheten. Med hänsyn härtill bör i en särskild övergångsbestämmelse till den nya lagen anges att sådana försök med när-TV enligt den gamla lagens bestämmelser som pågår vid utgången av juni 1982, får fortsätta även därefter, dock längst till utgången av 1983.

Regeringen har tidigare denna dag beslutat att genom proposition föreslå riksdagen att anta förslag till lag om ansvarighet för närradio m. m.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta de av lagrådet granskade förslagen med vidtagna ändringar.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 14 januari 1982 ..	5
1 Inledning	5
2 Föredragandens överväganden	5
3 Upprättade lagförslag	29
4 Hemställan	29
5 Beslut	29
Bilaga 1 Sammanfattning av närradiokommitténs betänkande	30
Bilaga 2 Närradiokommitténs lagförslag	38
Bilaga 3 Remissammanställning	40
Bilaga 4 De remitterade förslagen	95
Utdrag av lagrådets protokoll den 16 februari 1982	98
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 8 mars 1982	104

